

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Seksuaaliterveyskasvatuspäivän järjestäminen ja arviointi Kuitinmäen koulun 9.-luokkalaisille

---

Anttila, Anna-Kaisa

2012 Otaniemi

Laurea-ammattikorkeakoulu
Otaniemi

Seksuaaliterveyskasvatuspäivän järjestäminen ja arviointi Kuitinmäen koulun 9.-luokkalaisille

Anna-Kaisa Anttila
Hoitotyön koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2012

Anttila, Anna-Kaisa

Seksuaaliterveyskasvatuspäivän järjestäminen ja arviointi Kuitinmäen koulun 9.-luokkalaisille

Vuosi 2012 Sivumäärä 84

Tämä opinnäytetyö on osa Kuitinmäki-hanketta, joka on Laurea-ammattikorkeakoulun Otaniemen paikallisyksikön ja Kuitinmäen koulun yhteinen hanke nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Opinnäytetyön tarkoituksena oli toiminnallisen seksuaaliterveyskasvatuspäivän järjestäminen ja arviointi Kuitinmäen koulun 9.-luokkalaisille. Tavoitteena oli vahvistaa ja lisätä 9.-luokkalaisten seksuaaliterveystietoja ja saada nuoret pohtimaan päivän kautta käsiteltäviä asioita tukemalla nuorten seksuaali-identiteetin kehitystä ja seksuaaliterveyden edistämistä. Terveydenhoitajaopiskelijoiden tavoitteena oli oman ammatillisen kasvun kehittäminen.

Opinnäytetyö toteutettiin viiden toiminnallisen teematunnin avulla Kuitinmäen koulun luokkahuoneissa. Teematunnin sisällön suunnittelijoina ja tuntien vetäjinä toimivat Laurea-ammattikorkeakoulun Otaniemen yksikön terveydenhoitajaopiskelijat valmiiksi suunniteltujen teemojen pohjalta. Teemapäivää varten oli varattu viisi luokkahuonetta, jossa kukin ryhmä piti oman teematunnin viidelle ryhmälle, jotka koostuivat Kuitinmäen koulun 9. -luokkalaisista. Teematunnit käsittelivät seksuaalioikeuksia ja seksuaalista väkivaltaa sekä päihteiden merkitystä, miesten ja naisten eroavaisuuksia; asenteiden, mielipiteiden ja käyttäytymisen eroja sekä median merkitystä seksuaalisuudessa, seksuaalisuuden eri ilmentymiä, kulttuurillisia eroja sekä rakkauden ja romantiikan sekä ehkäisyn merkitystä seksuaalisuudessa.

Toteutettu seksuaaliterveyskasvatuspäivä arvioitiin sekä 9. -luokkalaisten että terveydenhoitajaopiskelijoiden näkökulmasta erillisten kyselylomakkeiden avulla. Kyselylomakkeiden avulla arvioitiin opinnäytetyön tavoitteiden toteutumista ja saatiin kehittämissuhteita tuleville seksuaaliterveyttä edistäville teemapäiville.

Järjestetty seksuaaliterveyskasvatuspäivä onnistui kokonaisuudessaan hyvin ja tavoitteiden mukaisesti. 9.-luokkalaiset kokivat saaneensa päivästä uutta tietoa seksuaaliterveyden eri osa-alueista ja kokivat tuntien täydentäneen aiemmin hankittuja tietoja seksuaaliterveydestä. Eniten pohdittavaa antoi median vaikutus seksuaali-identiteetin muokkaamisessa, oma velvollisuus ehkäisyn huolehtimisessa sekä kulttuurin merkitys seksuaalisuuden muokkaamisessa. Terveydenhoitajaopiskelijat kokivat seksuaalikasvatuspäivän ja toiminnallisten tehtävien lisänneen 9. -luokkalaisten seksuaaliterveystietoja ja kehittäneen terveydenhoitajaopiskelijoiden ammatillista kasvua erityisesti vuorovaikutustaitojen ja ryhmän ohjaustaitojen suhteen.

Opinnäytetyötä tehdessä huomioitiin, että poikien seksuaaliterveystietojen taso on tutkimusten mukaan huomionpieni kuin tyttöjen. Poikien seksuaaliterveyteen koskevia tutkimuksia on vähän ja seuraavan seksuaaliterveyskasvatuspäivän yhteydessä voisi keskittyä poikien seksuaaliterveystietojen ja seksuaalikasvatuspäivän kokemusten tutkimiseen.

Avainsanat: terveyden edistäminen, seksuaaliterveys, seksuaalisuus, murrosikä

Anttila, Anna-Kaisa

Organizing and evaluating a Sexual Health Education Day for Kuitinmäki Secondary School 9th graders

Year	2012	Pages	84
------	------	-------	----

This thesis is a part of Kuitinmäki -project which is a shared endeavour between Laurea University of Applied Sciences in Otaniemi and Kuitinmäki Secondary School to promote young people's health and wellbeing. The purpose of the thesis was to organize and evaluate a functional education day on sexual health for the 9th graders of Kuitinmäki Secondary School. The aim was to strengthen and increase the pupils' knowledge of sexual health and make the students reflect the information they received during the day thus supporting sexual health and the development of sexual identity. The aim for the public health care nursing students organizing the day was to grow professionally.

The project was implemented in Kuitinmäki Secondary School through five functional lessons. Public health care nursing planned and facilitated the lessons based on main themes prepared beforehand. Each group held lessons for five different classes of the 9th graders in five classrooms. The theme lessons dealt with sexual rights, sexual violence, the ramifications of drugs abuse, the differences between men and women in terms of attitudes, opinions and behavior, the role of media in sexuality, the different aspects of sexuality, cultural differences and the meaning of love and romance as well as the purpose of contraception in sexuality.

The sexual health education day was evaluated both by the 9th graders and the public health care nursing students by separate questionnaires. The questionnaires helped assess how the aims of the day were met and how similar theme days could be better executed in the future.

Overall, the sexual health education day was successful and went as planned. The 9th graders felt they had received new information about the different aspects of sexual health and that the theme lessons completed their previously obtained knowledge of sexual health. The role of media, one's own responsibility in taking care of birth control and the ways culture shapes sexuality were said to be the areas of most interest to the pupils. The public health care nursing students felt the sexual health education day and the functional lessons increased the 9th graders knowledge of sexual health and helped improve their own professional skills especially in relation to interaction and guidance.

During the working process of this thesis, it was noted that the level of sexual health knowledge is lower among boys than girls. There are only few studies that concentrate on boys' sexual health. Consequently, the next sexual health education day could concentrate on examining boys' knowledge of sexual health and their experiences on sexual health education.

Keywords: health promotion, sexual health, sexuality, puberty

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	8
3	Tutkimuksia ja hankkeita nuorten terveyden ja seksuaalikasvatuksen edistämisestä ..	10
3.1	Terveyden ja hyvinvointilaitoksen (THL) valtakunnalliset kouluterveyskyselyt	10
3.2	Koululaisten seksuaalikasvatus PESESE	11
3.3	Tutkimus yläasteen seksuaalikasvatuksesta ja sen arvopohjasta seksuaalisen kasvun tukijana.....	12
3.4	”Rohkeesti vaan”	13
3.5	Tutkimus tyttöjen seksikäyttäytymisen valinnoista ja niihin liittyvistä arvoista	13
3.6	Miehen aika	14
3.7	Seksuaalikasvatuksen kansainvälinen vertailu	15
4	Terveyden edistäminen	16
5	Seksuaaliterveys.....	17
5.1	Terveystieto ja nuorten seksuaalikasvatus	18
6	Murrosikä	19
7	Seksuaalisuus ja seksuaalisuuden kehitys.....	20
7.1	Seksuaalisuuden portaat.....	21
7.2	Seksuaalioikeudet.....	23
7.3	Seksuaalinen väkivalta	24
7.4	Sukupuolten eroavaisuudet seksuaalisuudessa	26
7.5	Seksuaalisuuden ilmentymät.....	27
7.6	Kulttuurin merkitys seksuaalisuuteen	28
7.7	Rakkauden ja romantiikan merkitys seksuaalisuudessa	29
8	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	30
8.1	Arvioinnin tukena käytetyt tutkimusmenetelmät	31
9	Kuitinmäen koulun seksuaaliterveyskasvatuspäivä.....	32
9.1	Teematuntien suunnittelu ja järjestäminen	33
9.2	Teematuntien sisällöt ja toiminnallisten menetelmien toteutus	35
10	Palautekyselyjen tulokset.....	40
10.1	9.-luokkalaisten palautekyselyjen tulokset.....	41
10.1.1	Kokemukset seksuaaliterveyskasvatuspäivästä kokonaisuutena	41
10.1.2	Kokemukset teematuntien sisällöistä.....	42
10.2	Terveydenhoitajaopiskelijoiden palaute	48
11	Pohdinta.....	50
11.1	Opinnäytetyön tarkoituksen toteutuminen	51
11.2	Tavoitteiden saavuttaminen	52
11.3	Seksuaaliterveyskasvatuspäivän arviointi	53

11.4 Teematuntien arviointi.....	54
12 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	58
13 Jatkotutkimusehdotuksia.....	60
Lähteet	62
Kuvat	66
Kuviot	67
Liitteet.....	75
Liite 1. 9.-luokkalaisten kyselylomake.	75
Liite 2. Terveystenhoitajaopiskelijoiden kyselylomake.....	76
Liite 3. Ulkopuolisen asiantuntijatahon antama palaute Kuitinmäen seksuaaliterveyskasvatuspäivästä	77
Liite 4. Kuitinmäen koulun seksuaaliterveyskasvatuspäivän aikataulu ja luokkajaot.....	79
Liite 5. Kaikille terveydenhoitajaopiskelijoille annettu info teemapäivästä.....	80
Liite 6. Terveystenhoitajaopiskelijoille annetut lomakkeet teematuntien aiheista.....	81

1 Johdanto

Terveyden edistäminen on oppimisprosessi, joka antaa yksilölle ja yhteisölle valmiuksia hallita terveyttään ja siihen liittyviä tekijöitä. Seksuaaliterveys on keskeinen terveyden edistämisen osa-alue. Se on yksilön seksuaalisuuteen liittyvän fyysisen, emotionaalisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. Hyvä seksuaaliterveys edellyttää positiivista ja kunnioittavaa asennetta oman ja muiden seksuaalisuuteen ja sen saavuttaminen edellyttää jokaisen ihmisen seksuaalisten oikeuksien kunnioittamista ja suojelemista. (Korhonen, Lipsanen & Yli-Räisänen 2009, 5.)

Seksuaalikasvatus on tärkeä osa nuorten terveystiedon opetusta. Seksuaalikasvatuksen opetus on sisällytetty Suomessa terveystiedon oppiaineeseen. Suomessa terveystiedon opetussuunnitelman sisällöt ja tavoitteet ovat lainsäädännön mukaisesti suunniteltuja. Yläluokilla terveystiedon opetetaan yhteensä 114 tuntia. Terveystiedon oppiaineeseen sisältyvä seksuaaliterveyden opetus tulee suunnitella niin, että se toimii seksuaaliterveyden kannalta määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti. Opetussuunnitelmat tulisi tehdä yhteistyössä kouluterveydenhuollon kanssa. Seksuaaliopetuksen tavoitteiden toteutumista ja tuloksia seurataan määräjain valtakunnallisten kouluterveyskyselyjen avulla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 36 - 37.)

Kuitinmäki - hanke on osa Laurea-ammattikorkeakoulun Otaniemen yksikön ja Kuitinmäen koulun yhteistä hanketta. Hankkeen tarkoituksena on edistää nuorten terveyttä ja hyvinvointia sekä lisätä ja ylläpitää nuorten terveysvalmiuksia. Tämän opinnäytetyön aiheena oli järjestää ja arvioida toiminnallinen seksuaaliterveyskasvatuspäivä Kuitinmäen koulun 9.-luokkalaisille. Seksuaaliterveyskasvatuspäivän teemat suunniteltiin yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun Kuitinmäki-hankkeessa olevien opettajien sekä Kuitinmäen koulun rehtorin ja terveydenhoitajan kanssa hankekokouksien kautta. Teemojen hyväksyntä vahvistettiin opinnäytetyön aiesopimuksella.

Seksuaaliterveyskasvatuspäivä järjestettiin 13.05.2011 Kuitinmäen koulun luokahuoneissa. Päivä koostui viidestä toiminnallisesta teematunnista, joiden suunnittelusta ja toteutuksesta vastasivat Laurea-ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijat. Teemat käsittelivät seksuaalioikeuksia ja seksuaalista väkivaltaa sekä päihteiden merkitystä, miesten ja naisten eroavaisuuksia; asenteiden, mielipiteiden ja käyttäytymisen eroja sekä median merkitystä, seksuaalisuuden eri ilmentymiä, kulttuurin vaikutusta seksuaalisuuteen sekä rakkauden ja romantiikan sekä ehkäisyn merkitystä seksuaalisuudessa.

Teemapäivän tavoitteena oli pyrkiä vahvistamaan ja lisäämään nuorten jo aiemmin terveystiedon ja omien kokemusten kautta hankittuja seksuaaliterveystietoja tuomalla lisää tietoa seksuaaliterveyden eri osa-alueista tukemalla tällä tavoin nuorten seksuaali-identiteetin kehitystä ja seksuaaliterveyden edistämistä. Tulokset saatiin kahden erilaisen kyselylomakkeen avulla, joista ensimmäinen oli suunnattu 9.-luokkalaisille oppilaille ja toinen terveydenhoitajaopiskelijoille, jotka suunnittelivat ja toteuttivat teematunnit.

Teemapäivän aikana saatujen kyselylomakkeiden avulla pyritään arvioimaan tavoitteiden toteutumista ja saamaan tietoa siitä, miten hyödylliseksi 9.-luokkalaiset kokevat seksuaaliterveyskasvatuspäivän. Terveystietäjäopiskelijoille päivän toteuttamisella pyritään kehittämään opiskelijoiden ammatillista osaamista ja kasvua sekä antamaan mahdollisuus harjoitella ryhmäohjauksen työskentelyä murrosikäisten kanssa, mikä on tärkeä osa erityisesti kouluterveydenhoitajan työtä. Lisäksi terveydenhoitajaopiskelijoille suunnatun lomakkeen avulla voidaan arvioida 9.-luokkalaisille suunnattujen tavoitteiden toteutumista, koska osa terveydenhoitajille suunnatuista kysymyksistä koskee tuntien vetäjien ajatuksia siitä täydensivätkö ja vahvistivatko teematunnit 9.-luokkalaisten seksuaaliterveystietoja.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää ja arvioida toiminnallinen seksuaaliterveyskasvatuspäivä Kuitinmäen koulun 9.-luokkalaisille. Opinnäytetyö tehtiin Kuitinmäki -hankkeessa. Kuitinmäki -hanke on Laurea-ammattikorkeakoulun Otaniemen paikallisyksikön ja Espoon kaupungin Kuitinmäen koulun yhteishanke, jonka tarkoituksena on edistää yläkouluikäisten nuorten terveyttä ja hyvinvointia sekä lisätä ja ylläpitää nuorten terveystietämystä. Tähän kuuluu tärkeänä osana myös seksuaaliterveyden kasvatusta, jota edistetään tässä opinnäytetyössä 9.-luokkalaisille suunnatulla seksuaaliterveyskasvatuspäivällä.

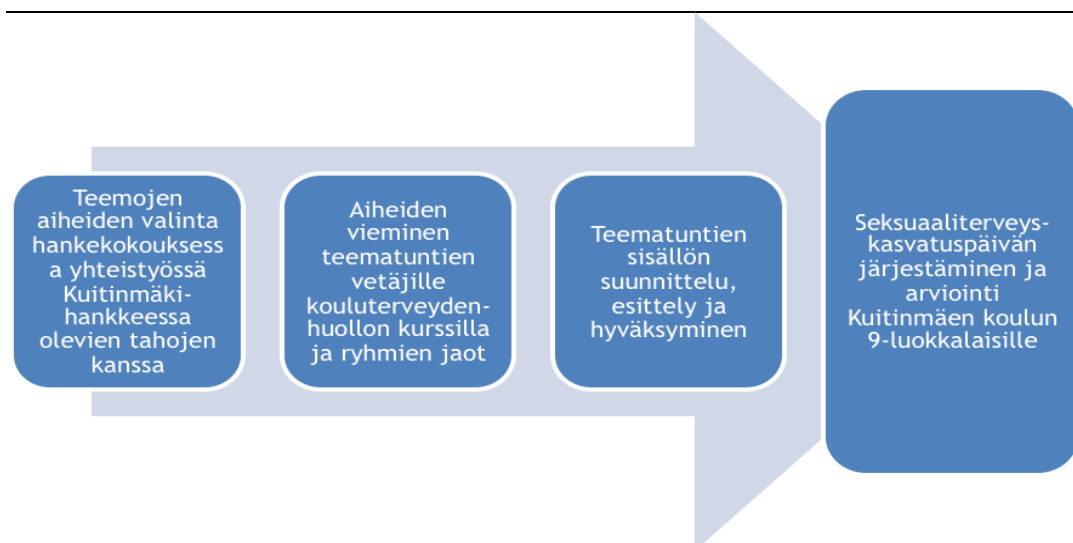
Seksuaaliterveyskasvatuspäivän tavoitteena oli vahvistaa ja lisätä 9.-luokkalaisten jo aiemmin terveystiedon ja omien kokemusten kautta hankittuja tietoja seksuaaliterveydestä tuomalla lisää tietoa seksuaaliterveyden eri osa-alueista kehittäen näin nuorten seksuaaliterveyttä ja seksuaali-identiteetin muodostumista. Päivän järjestämisellä pyrittiin lisäksi herättämään nuorten omaa motivaatiota pohdiskelamaan päivän aikana saatujen tietojen merkitystä oman ja muiden seksuaali-identiteetin kehityksessä. Toiminnallisten teematuntien sisällön suunnittelusta ja toteutuksesta vastasivat Laurea-ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijat, jotka suorittivat päivän osana omaa opiskelua koskien kouluterveydenhuollon opintojaksoa. Terveystietäjäopiskelijoiden tavoitteita päivän suunnitteluun ja toteutukseen osallistumisena oli kehittää omaa ammatillista osaamista ja kasvua sekä saada mahdollisuus harjoitella ryhmäohjauksen taitoja murrosikäisten nuorten kanssa, mikä on osa kouluterveydenhoitajan työtä.

Seksuaaliterveyskasvatuspäivä koostui viidestä toiminnallisesta teematunnista, joiden aiheet olivat:

- Seksuaalioikeudet ja seksuaalinen väkivalta sekä päihteiden merkitys
- Miesten ja naisten eroavaisuudet; asenteiden, mielipiteiden ja käyttäytymisen erot seksuaalisuudessa sekä median merkitys
- Seksuaalisuuden eri ilmentymät; elämäntavat, -tyylit ja alakulttuurit
- Kulttuuriset erot seksuaalisuudessa
- Rakkauden ja romantiikan sekä ehkäisyn merkitys seksuaalisuudessa

Aiemmalla kerralla pidetyn teemapäivän tulosten mukaan teemapäivän toiminnallisuus koettiin hyödyllisenä ja siksi aiheiden käsittelyä oppilaille päätettiin jatkaa toiminnallisten menetelmien kautta. Käsiteltävät teemat oli suunniteltu ennalta yhteistyössä Kuitinmäki -hankkeessa olevien työelämän edustajien, opettajien ja opinnäytetyön tekijän kanssa. Teematuntien yksityiskohtaisemman sisällön suunnittelusta vastasivat terveydenhoitajaopiskelijat. Terveydenhoitajaopiskelijat jakoivat itsensä kouluterveydenhuollon tunnilla viiteen ryhmään, joista kullekin ryhmälle arvottiin yksi viidestä teemasta. Samalla ryhmät saivat opinnäytetyöntekijän tekemän aiheeselosteen teemasta, jossa oli tietoa tulevasta päivästä sekä vinkkejä toiminnallisista menetelmistä, joilla teemaa voidaan käsitellä (Liite 5). Teematuntien kesto määräytyi oppitunnin mukaan ja oli 45 minuuttia. Terveydenhoitajaopiskelijat esittivät alustavat tuntisuunnitelmat opintojaksosta vastaavalle opettajalle ja opinnäytetyöntekijälle kouluterveydenhuollon kurssilla ennen seksuaaliterveyskasvatuspäivää ja saivat näin hyväksynnän pidettävälle tunnille.

Kuvio 1. Seksuaaliterveyskasvatuspäivän suunnittelun ja järjestämisen vaiheet

3 Tutkimuksia ja hankkeita nuorten terveyden ja seksuaalikasvatuksen edistämisestä

Nuorten seksuaaliterveyteen liittyviä tutkimuksia tehdään yliopistoissa, hoitotieteen ja yhteiskuntatieteiden tiedekunnissa sekä ammattikorkeakouluissa, erityisesti hoitotyön opinto-ohjelmien kautta. Terveyden - ja hyvinvoinnin laitos, Väestöliitto ja Sosiaali- ja terveysministeriö tuottavat nuorten seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen liittyvää tietoa erilaisten tutkimusten, hankkeiden ja projektien kautta. Tiedyt järjestöt ovat omalta osaltaan myös osallistuneet seksuaalikasvatuksen edistämiseen koulujen terveyskasvatusmateriaalin kehittämiseksi. Esimerkkeinä toimivat yläkoulun seksuaaliopetuksen tueksi valmistetut Opetusjärjestön verkko-opetusaineistot, Väestöliiton ja Sexpon kouluille suunnattujen valistusmateriaalien, kampanjoiden ja koulutustilaisuuksien rakentaminen sekä HIV - säätiön nuorten seksuaalikasvatuksen tueksi julkaistu seksuaaliterveyden työkalupakki. (Väestöliitto, Sexpo, EDU; HIV - säätiö 2011).

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä on laatinut seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelman, jonka tavoitteena on väestön seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen ja siihen liittyvien tutkimusten ja niitä mahdollistavien edellytysten lisääminen. Erityishuomion kohteena on nuorten seksuaaliterveyden kehittäminen. Ohjelma sisältää 14 aihekokonaisuutta, joissa linjataan seksuaaliterveyden edistämistyötä sen tavoitteiden mukaisesti. Nuorten seksuaaliterveyden edistämiseen liittyviä tekijöitä ovat toimintaohjelman mukaan alle 20 -vuotiaalle järjestettävä maksuton raskauden ehkäisy palvelu, jonne tulee päästä vähintään viikon sisällä yhteydenotosta. Ohjelmassa korostetaan lisäksi seksuaalista väkivaltaa kokeneiden nuorten tunnistamista sekä hoidon ja ehkäisytyön tehostamista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 3-4.)

Tämä opinnäytetyö korostaa nuorten terveyden edistämistä. Työssä esitellään seuraavaksi tutkimuksia ja hankkeita, jotka käsittelevät nuorten seksuaalikasvatusta ja terveyden edistämistä. Kerättyjen tutkimusten aiheet käsittelevät samoja teemoja kuin, mitä Kuitinmäen koulun seksuaaliterveyskasvatuspäivän teematunneilla käsiteltiin.

3.1 Terveyden ja hyvinvointilaitoksen (THL) valtakunnalliset kouluterveyskyselyt

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen (THL) yhtenä tutkimuskohteena on nuorten terveyden edistäminen ja seksuaaliterveys. Tietoa nuorten terveydestä saadaan vuosittaisten, 8. ja 9.-luokkalaisille suunnattujen, kouluterveyskyselyjen avulla, joissa tutkitaan nuorten elin- ja kouluoloja, terveyttä, terveystottumuksia ja -osaamista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltoa. Valtakunnallisten kyselyjen avulla saadaan myös tietoa nuorten seksuaalikäyttäytymisestä. Peruskouluista vertauskelpoisia tuloksia on saatu jo vuodesta 1996. Kouluterveyskyselyjen tu-

lostien avulla voidaan tukea ja kehittää nuorten seksuaaliterveyteen ja hyvinvointiin liittyvän työn edistämistä oppilaitoksissa ja kunnissa. Myös Kuitinmäen koulun oppilaat ovat osallistuneet kouluterveyskyselyihin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011.)

Vuonna 2010 tehdystä Etelä-Suomen Uudenmaan alueella opiskeleville suunnatussa kouluterveyskyselyssä pyrittiin saamaan selville oppilaiden ajatuksia siitä kuinka helppoa on saada tai hankkia apua seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa. Tuloksissa ilmeni, että 8 % 9.-luokkalaisista tytöistä ja vastaavasti 7 % pojista koki, että on erittäin helppoa saada apua seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa koulun aikuisilta tai ulkopuolisilta ammattiauttajilta. Kuitenkin 88 % tytöistä ja pojista kokivat, että eivät ole tarvinneet apua seksuaaliterveyteen liittyvissä tai huolestuttavissa asioissa. Kun nuorilta kysyttiin kuinka helppoa heidän olisi varata aika terveydenhoitajalta tai lääkäriltä seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa tytöistä 41 % ja pojista 42 % vastasi, että melko helppoa. Melko vaikeaksi tilanteen kokivat kuitenkin jopa 30 % tytöistä ja 31 % pojista, mikä on suuri osuus oppilaiden kokonaismäärästä, jos otetaan huomioon suomalaisen seksuaalikulttuurin avoimuus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011.)

3.2 Koululaisten seksuaalikasvatus PESESE

Peruskoulun seksuaalikasvatus ja koululaisten seksuaaliterveystiedot (PESESE) -hankkeen tarkoituksena oli tutkia 7 - 9. luokkalaisten seksuaalikasvatuksen muuttumista vuosina 1996 ja 2006. Tavoitteena oli tutkia, miten terveystiedon palaaminen pakolliseksi oppiaineeksi vaikutti koulussa annettavaan seksuaaliopetukseen ja sen toteutukseen sekä tutkia, millä tavalla tehdyt muutokset olivat yhteydessä oppilaiden seksuaalitietoihin. (Kontula & Meriläinen 2007.)

Tutkimukseen kuului kaksi osaa. Tutkimuksen ensimmäinen osa toteutettiin vuonna 2006 kyselykaavakkeen avulla, mikä oli suunnattu terveystietoa opettaville opettajille. Tämä oli seuranta-tutkimusta vuonna 1996 tehdylle vastaavalle tutkimukselle. Tutkimuksen toiseen osaan kuului kaksi 8.-luokkalaisille suunnattua valtakunnallista seksuaaliterveystietokilpailua, joiden avulla oppilaiden seksuaalitietoja tutkittiin. Tuloksissa ilmeni, että opettajat uskoivat terveystiedon lisäämisen opetussuunnitelmaan lisänneen oppilaille annettavaa seksuaaliopetusta ja siihen käytettäviä tuntimääriä. Samalla seksuaalikasvatuksen antaminen erikseen tytöille ja pojille väheni merkittävästi. Opetusmenetelmänä toteutettiin suurimmaksi osaksi luokkaopetusta ja vain neljäsosa kouluista kertoi käyttäneensä televisiota ja Internetiä opetuksen apuna. Terveystiedon opetuksen myötä vähenivät opettajan ja oppilaiden väliset henkilökohtaiset keskustelut seksuaalisuuteen liittyvistä asioista ja luokkien vierailut koulun ulkopuolisiin terveydenhuoltopisteisiin. Kysyttäessä kulttuurillisten tekijöiden vaikutuksesta seksuaalikasvatuksen antamiseen vain kymmenesosa kouluista ilmoitti aiheutuneista arvopohjaisista ongel-

mista maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja heidän perheidensä kanssa. (Kontula & Meriläinen 2007, 5, 123 - 125.)

Tutkimuksen toiseen osaan kuului koululaisten seksuaaliterveystietokilpailujen pitäminen. Tulosten mukaan oppilaiden tiedot olivat hieman parantuneet muuttuneen opetuksen myötä. Poikien tiedot olivat parantuneet tyttöjen tietoja paremmin, mutta kokonaisvertailussa tyttöjen tietotaso oli huomattavasti parempi. Tietojen paremmuus oli kuitenkin aihekohtaista. Tytöt tiesivät paremmin murrosiän kehitykseen ja raskauksiin liittyviä asioita, kun pojat olivat parantaneet tietojaan seksuaalisen kanssakäymisen ja itsetyydytyksen liittyvissä asioissa. Molemmilla oli keskimääräisesti yhtä huonot tiedot sukupuolitaudeista ja seksuaalisesta kanssakäymisestä, joihin liittyviin kysymyksiin vastasi oikein vain hieman yli puolet oppilaista. Pojilla yhteys terveystiedon kautta saatuun seksuaaliopetukseen ja heidän saavuttamiinsa seksuaalietietoihin oli melko vahva, toisin kuin tytöillä. Tästä voidaan päätellä, että seksuaaliopetuksen antaminen koulussa on pojille tärkeämpää kuin tytöille. Kokonaisuudessaan tuloksissa ilmeni, että mitä monipuolisempia opetusmenetelmiä ja useampia tunteja oli käytetty terveystiedon seksuaaliopetuksen antamisessa, sitä paremmat olivat oppilaiden tiedot aiheesta. (Kontula 2007, 126 - 131.)

3.3 Tutkimus yläasteen seksuaalikasvatuksesta ja sen arvopohjasta seksuaalisen kasvun tuukijana

Seksuaalisuutta käsitellään nykypäivänä mediassa hyvin avoimesti. Internetin kautta nuorilla on mahdollisuus hakea tietoa seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa ilman tietämystä siitä, mikä lähde on luotettava ja mistä voi hakea seksuaaliterveyttä edistävää tietoa. Yläkouluikäiset nuoret tarvitsevat tukea ja ohjausta oman ja muiden seksuaalisuuden kehityksen ymmärtämisessä erityisesti murrosiässä, jolloin omassa kehossa tapahtuu muutoksia ja oman seksuaalisen identiteetin etsiminen on vielä kesken. Reinikaisen tutkielmassa ”Nuorten seksuaalisuuteen kasvaminen” oli tarkoitus selvittää nuorten seksuaalisuutta ja seksuaalista käyttäytymistä sekä tutkia minkälaista arvopohjaa koulun seksuaalikasvatus ohjaa ja kuinka se tukee nuoren kasvamista omaan seksuaalisuuteensa. Tutkimustulokset saatiin teemahaastattelujen avulla, johon vastasivat neljän eri yläkoulun kaksitoista opettajaa ja kaksi koulukuraattoria. (Reinikainen 2002, 2, 124.)

Tuloksissa ilmeni, että vastaajien mielestä nuorten seksuaalinen käyttäytyminen alkaa jo varhain osalla nuorista, mikä näkyy nuoren pukeutumisessa, varhaisena seurusteluna tai seksuaalisina puheina. Vastaajien mielestä seksuaalikasvatuksen antaminen ja siitä huolehtiminen jää yhteiskunnassa pitkälti koulujen tehtäväksi. Tulosten mukaan seksuaalikasvatuksen arvopohjana toimii itsensä ja toisen kunnioitus ja huomioiminen, suvaitsevaisuus, tiedon saaminen, oman kehon itsemääräämisoikeus, avoimuus ja seksuaaliterveyden vaaliminen. Vastaajien

mielestä nuorten mielipiteet vaikuttivat seksuaalikasvatuksen arvoihin ja ne näkyvät toteutetavassa opetuksessa sekä tulevat ilmi tunneilla käytävissä keskusteluissa sekä nuorten käyttäytymisessä. Koulussa annettavan seksuaalikasvatuksen nähtiin olevan ristiriidassa yhteiskunnassa ja etenkin median kautta havaittavissa arvoissa kuten kaupallisuuden ja seksuaalisuuden korostamisessa. Osa vastaajista koki, että koulu tukee nuoria seksuaalisuuteen kasvamisessa niidenkin tekijöiden suhteen, jotka media asettaa nuorille ylikorostuneen seksuaalisuuden näkyvyyden vuoksi. (Reinikainen 2002, 2, 120 - 122.)

3.4 ”Rohkeesti vaan”

Nuorten akatemian ”Rohkeesti vaan” -selvityksen tavoitteena oli kartoittaa 13 - 19.-vuotiaiden nuorten ajatuksia ja pohdintoja seksuaalisuudesta, seksistä ja ehkäisystä. Lisäksi tavoitteena oli tutkia, mistä nuoret hankkivat tietonsa sekä minkälaisia vääriä käsityksiä nuorilla on käsiteltävistä aiheista. Tutkimuksen avulla saatua koulutusmateriaalia ja välineitä oli tarkoitus hyödyntää kouluissa terveystiedon tunneilla. Tulokset saatiin keskustelemalla nuorten kanssa tutkimuksessa käsiteltävistä aiheista sekä kyselylomakkeen avulla. (Nuorteva 2009, 4.)

Tulosten mukaan nuoret keskustelivat pääasiassa ehkäisystä, e-pillereiden ja kondomin käytöstä ja niiden kustannuksista, seurustelusta, seksistä ja siihen liittyvistä kavereiden kokemuksista sekä itsetyydytyksestä. Kyselyssä tuli ilmi, että nuoret eivät puhu keskenään pussailusta, esileikistä ja anaaliseksiästä. Lisäksi kaikista asioista ei puhuta kavereiden kesken vaan niitä pohditaan itse ja lisätietoa hankitaan koulun ja Internetin kautta. Yleisimmät seksuaalisuuteen ja ehkäisyyn liittyvät väärät käsitykset olivat, että ensimmäisellä kerralla tai ennen kuukautisten alkua ei voi tulla raskaaksi. Raskauden alkaminen oli selvästi eniten kysymyksiä herättävä. Lisäksi sukupuolitautilien tarttuminen herätti nuorilla epäselvyyksiä. Nuoret olivat kokonaisuudessaan tyytyväisiä koulussa annettavaan seksuaaliterveyskasvatukseen, mutta muutama toivoi opetuksen olevan käytännönläheisempää ja rennompaa ja toivottiin, että tunneilla otettaisiin avoimempaa lähestymistapaa keskusteltaviin ja läpikäytäviin aiheisiin. (Nuorteva 2009, 12 - 13.)

3.5 Tutkimus tyttöjen seksikäyttäytymisen valinnoista ja niihin liittyvistä arvoista

Kuortti ja Jähi (2009, 245) tutkivat tyttöjen seksuaalista käyttäytymistä riskikäyttäytymisen näkökulmasta. Tavoitteena oli selvittää tyttöjen seksuaaliseen käyttäytymiseen liittyviä arvoja ja valintoja sekä selvittää, mitä nuoret itse ajattelevat niiden riskeistä. Tutkimuksen aineiston keruu oli osa nuorten seksuaaliterveyttä selvittävää tutkimusta. Tulokset hankittiin kyselylomakkeiden ja puolistrukturoitujen haastattelujen avulla ja vastanneet olivat 15 - 18.-vuotiaita tyttöjä.

Tulosten mukaan tytöt olivat käyttäneet ehkäisyvälineinä ehkäisy pillereitä tai kondomia, mutta sukupuolitauteihin tai raskauteen liittyviä asioita ei juurikaan pohdittu. Seurustelevat nuoret eivät pitäneet sukupuolitauteja mahdollisena vakituisen kumppanin takia. Ehkäisy oli osalle itsestään selvää ja tietoisesti mietitty valinta, kun taas osalle ehkäisyn käyttö oli ollut satunnaista. Osa tutkimukseen osallistuneista nuorista katui seksikokemuksiaan tai väärin seksuaalisten vihjeiden antamista, johon liittyi usein alkoholi ja sen tuoma käyttäytymisen muutos ja riskialttiisiin tilanteisiin joutuminen. Alkoholin vaikutus tyttöjen käyttäytymiseen oli suuri. (Kuortti & Jähi 2009, 247 - 251.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa ja tasa-arvoa korostavassa kulttuurissa vallitsee salliva ilmapiiri naisten seksuaalisuudesta puhumisessa ja sen ilmaisemisessa. Terveystiedon seksuaaliterveyttä koskevilla oppitunneilla tytöille on mahdollisuus antaa valmiudet avoimeen keskusteluun seksuaalisuudesta, tukea sekä antaa ohjausta sen turvallisessa kasvussa. Lisäksi tulisi kiinnittää enemmän huomiota siihen ympäristöön, jossa nuoret tytöt elävät, jotta seksuaalisuuden rajojen testaaminen murrosiässä olisi turvallista nuoren henkiseksi ja fyysiselle kasvulle. On tärkeää tukea nuoria niin, että he oppivat toimimaan omien arvojensa mukaisesti tasapainoisen seksuaali-identiteetin kehityksen turvaamiseksi. (Kuortti & Jähi 2009, 255.)

3.6 Miehen aika

Väestöliiton järjestämä ja Raha-automaattiyhdistyksen tukema ”Miehen aika” on pojille ja miehille sekä heidän kanssaan toimiville ammattilaisille ja vanhemmille suunnattu palvelu, jonka avulla pyritään parantamaan miesten seksuaaliterveyttä ja sen edistämisen keinoja. Palvelun avulla pyritään luomaan kasvatusmalleja ja palveluja, joilla voidaan tukea mieheksi kasvamista. Palvelua järjestetään väestöliiton seksuaaliterveysklinikalla yhteistyössä Nuorten Avoimien Ovien, Perheverkon ja muiden järjestöjen ja moniammatillisen yhteistyötoimijoiden kanssa. (Väestöliitto 2012.)

Miehen aika - toiminnan palveluihin kuuluu poikien puhelin ja varusmiespuhelin. Poikien puhelin on tarkoitettu pojille ja siihen saa soittaa ja kysyä mieltä askarruttavia seksuaaliterveyteen liittyviä kysymyksiä ja saada suoria vastauksia esitettyihin kysymyksiin. Varusmiespuhelimien tarkoituksena on tarjota keskustelutukea kutsuntoihin osallistuville ja sen suorittaville miehille sekä myös naisille. Lisäksi Väestöliitolta voi tilata Miehen aika - palvelun työntekijöiden seksuaalikasvatus - ja aggressiokasvun luentoja. Suurin osa projektissa esiintyvistä työntekijöistä on miehiä, jotta yhteydenotto olisi helpompaa ja jotta poikien vastauksiin ovat vastaamassa miehet. (Väestöliitto 2012.)

3.7 Seksuaalikasvatuksen kansainvälinen vertailu

Kansainvälisen perhesuunnittelujärjestön (IPPF) Euroopan osasto on koostanut yhteenvedon ”Sexuality Education Reference Guide”, joka sisältää 26 Euroopan maan seksuaalikasvatuksen historiaa, nykytilannetta, toteutusta sekä tietoa seksuaalikasvatuksen julkisista asenteista kussakin maassa. Väestöliiton ”Koulun seksuaalikasvatus 2000 -luvulla” - tutkimuksen tekijät ovat verranneet kansainvälisen raportin tuloksia suomalaiseen seksuaalikasvatukseen ja siitä saatuihin tuloksiin. Eroavuuksia esiintyi paljon niin opetusnimikkeissä, opetuksen sisällössä ja esiintyvyydessä sekä lain määrittelyissä suojaikärajoissa. Suomessa, samoin kuin neljässä muussa Euroopan maassa, suoja-ikäraja on 16 vuotta. Monissa muissa maissa se oli alempi ja vain kahdessa maassa korkeampi Suomeen verrattuna. (Kontula & Meriläinen 2007, 117.)

Tutkimukseen osallistuneista maista 19 raportoi maassaan järjestettävän jonkinlaista pakollista seksuaalikasvatusta, mutta monissa näissä maissa se ei täyttänyt laatukriteereitä ja sitä järjestettiin satunnaisesti. Maaseudulla seksuaalikasvatusta ei välttämättä järjestetty lainkaan. Katolisissa maissa seksuaalikasvatus puuttui kokonaan tai se oli liitettyä muuhun aihealueeseen, jolloin aihetta lähestyttiin arvojen, periaatteiden ja moraalien tasolla painottaen aviosuhteen solmimisen merkitystä seksuaalisuudessa. Muutamassa katolisessa maassa opetuksesta jätettiin ehkäisy kokonaan mainitsematta. Entisen Neuvostoliiton vaikutuspiirin neljästä maasta (Unkari, Latvia, Bulgaria ja Viro) ei raportoitu uskonnolla olevan merkitystä seksuaaliopetuksessa ja se oli vapaaehtoista tai käsiteltiin muiden oppiaineiden yhteydessä. Länsimaissa opetus vaihteli painotuspisteittäin ja laajuudessa. Pohjoismaissa seksuaalikasvatuksen opetus on pitkälti samankaltaista vaikka opetusjärjestelyt voivat vaihdella maittain. Norjassa seksuaalikasvatusta järjestävät terveydenhoitajat erillisellä nimikkeellä vasta 15-vuotiaille, kun taas Tanskassa opetusta annetaan jo 12 -13 -vuotiaille. Ruotsissa seksuaalikasvatus tuli pakolliseksi jo vuonna 1956 ja sitä järjestetään 8 -luokkalaisille. (Kontula & Meriläinen 2007, 117 - 121.)

Tutkimus kertoo kuinka erilaista seksuaalikasvatus on maittain ja kuinka vahva merkitys kulttuurilla ja sen sisällä toimivalla uskonnolla voi olla sen sisältöön ja järjestämiseen. Yhteiskunnan ja kulttuurin merkitys on suuri seksuaalikasvatuksen hyväksymisessä ja sen sisällöissä. Se vaikuttaa siihen, miten seksuaalisuus ymmärretään: mikä on sallittua ja mikä ei. Suomessa seksuaalisuudesta ja ehkäisystä puhuminen sekä seksuaalisuuden ilmaiseminen on hyväksyttävämpää kuin esimerkiksi verrattaessa katolisiin maihin. Tämä vaikuttaa myös seksuaalikasvatuksen kehittämiseen ja sen hyväksyntään. Tässä opinnäytetyössä korostetaan kansainvälistä ja kulttuurillista näkökulmaa seksuaalisuuden kehityksessä ja sen hyväksymisessä.

4 Terveyden edistäminen

Terveyden edistäminen on prosessi, joka antaa yksilölle ja yhteisölle valmiuksia hallita terveyttä ja siihen vaikuttavia tekijöitä (World Health Organization 1986). Terveyden edistämisen synonyymeinä käytetään terveystasvatusta, terveystneuvontaa tai terveyden edistämistä kasvatuksellisin keinoin. Terveyden edistäminen voi suuntautua yksilöihin, ryhmiin tai koko yhteiskuntaan. Seksuaalitetion opetuksen alueella terveyden edistämisen oppimisprosessina ja tavoitteena on pitkäjänteinen ja koko elämän jatkuva terveyden hallinta. (Leino-Kilpi 2003, 160 - 165.)

Terveyden edistäminen on parhaillaan moniammatillista yhteistyötä, jossa erilaisten toimien avulla pyritään vaikuttamaan väestön terveyden ylläpitämiseen ja sitä vaarantavien tekijöiden ehkäisevään toimintaan. Terveyden edistämisen toimintoja ovat ehkäisevä eli preventiivinen sekä promotiivinen eli terveyttä vahvistava ja ylläpitävä toiminta. Terveyden edistämisen ennaltaehkäiseviä keinoja kutsutaan terveyden edistämisen preventiivisiksi keinoiksi. Preventiivisen toiminnan avulla pyritään kohdentamaan ennaltaehkäisevät toiminnot sairauksien ja terveyttä vaarantavien riskitekijöiden hoitoon. Preventiivisiä toimintatapoja ovat terveyden primaari-, sekundaari - ja tertiaaripreventio. Primaaripreventiossa ehkäistään riskitekijöiden syntyä ennen sairauksien ilmenemistä. Sekundaaripreventiossa hoidetaan jo ilmenneitä sairauksia ja niiden pahenemista riskitekijöiden ja niiden vaikutusten vähentämällä. Tertiaaripreventiossa lisätään yksilön toimintakykyä vähentämällä jo olemassa olevan sairauden ja sen aiheuttamien hättatekijöiden pahenemista. Promotiivinen toiminta perustuu voimavaroalähtöiseen terveystäsitykseen, jossa pyritään luomaan ja herättämään yksilön omia selviytymiskeinoja ja mahdollisuuksia huolehtia omasta ja ympäristönsä terveydestä. (Aalto-Kallio & Mäkipää 2010, 12 - 13.)

Terveyttä edistävän viestinnän avulla pyritään vaikuttamaan väestön terveyteen lisäämällä tietoisuutta terveyden edistämisestä, sitä tukevista valinnoista, sairauksien ehkäisemiskeinoista sekä tavoista vaikuttaa yhteiskunnallisiin päätöksiin väestön terveyden edistämiseksi. Viestinnän avulla voimistetaan yhteisiä terveyden edistämiseen suuntautuvia linjauksia, tiivistetään ja lisätään yhteistyötä eri tahojen ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa sekä lisätään viestintämahdollisuuksien ja viestintästrategioiden kehittämistä. Terveyden edistämiseen vaikuttavaa viestintää antavat järjestöt, terveydenhuollon ammattilaiset ja asiantuntijat tahot sekä muut vastaavat toimijat, jotka välittävät tietoa väestölle, medialle ja päättäjille. (Terveyden edistämisen keskus 2005, 3 - 5.)

Terveyden edistäminen perustuu kansanterveyslakiin. Se on osa kansanterveystyötä, jolla pyritään vaikuttamaan keskeisten kansansairauksien syihin, niiden vähentämiseen sekä terveydenhuollon palvelujen kustannusten hallitsemiseen. Väestön terveyteen vaikuttavia asioita

ovat elämäntavat, ympäristö, terveyttä edistävien tuotteiden laatu ja muut terveyteen vaikuttavat ja sitä vaarantavat tekijät. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011.) Nykyisen lainsäädännön mahdollistamana kunnilla on velvollisuus kehittää lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia tarjoamalla niitä tukevia palveluita. Näihin palveluihin kuuluu opiskeluterveydenhuollon kehittäminen valtakunnallisten linjausten mukaisesti sekä opiskelija- ja oppilashuollon kehittäminen kattavaksi ja toimivammaksi kokonaisuudeksi. Esimerkkinä lasten ja nuorten terveyden edistämiseen liittyvistä keinoista on kansallinen Kaste-ohjelma, jolla uudistetaan lasten ja nuorten palveluja. Ohjelman tavoitteena on tukea lapsia ja nuoria kehitysympäristössään erityispalvelujen ja ehkäisevien palvelujen kautta. Tavoitteena on ennen kaikkea lisätä nuorten omia mahdollisuuksia vaikuttaa itseä koskeviin asioihin elämänhallinnan, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tukemiseksi. Osallisuuden lisäämisellä lisätään nuoren kokemusta omasta merkityksellisyydestä ja siitä, että nuoren omat ajatukset ja kokemukset ovat tärkeitä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 10, 18.)

Terveyden edistämisen laatusuositus on tarkoitettu työvälineeksi terveydenhuollon ja muiden terveyden edistämiseen suuntautuvien hallintoalueiden työntekijöille ja päättäjille. Laatusuosituksen tarkoituksena on tukea ja jäsentää terveyden edistämistä ja siihen liittyvää laadunhallintatyötä. Tavoitteena on väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Laatusuositus on tehty Terveys 2015 -kansanterveysohjelman linjausten mukaan, joka on osa Suomen terveystaloutta. Ohjelman painopisteenä on terveyden edistäminen ja sen tukeminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 3, 11.)

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) laatusuosituksen liitteenä on esimerkkejä terveyden edistämisen sisällöistä, joista yhtenä osana on seksuaaliterveyden edistäminen. Laatusuosituksen mukaan koulussa seksuaalikasvatus tulee suunnitella luokka-asteelta toiselle syveneväksi ja eteneväksi kokonaisuudeksi terveystiedon oppiaineen sisällä. Kouluyhteisöjen toimintakulttuurien tulee olla turvallisia ja tasa-arvoisia myös seksuaaliterveyden näkökulmasta ja niiden tulee olla esillä koulun arvoissa ja toimintaperiaatteissa. Esimerkkinä turvalliseen ja tasa-arvoiseen kouluyhteisöön voi olla seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön liittyvän kiusaamisen tai syrjinnän kieltäminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 3, 60 - 61.)

5 Seksuaaliterveys

Seksuaaliterveys on Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan yksilön seksuaalisuuteen liittyvän fyysisen, emotionaalisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. Hyvän seksuaaliterveyden saavuttaminen edellyttää positiivista, suojelevaa ja kunnioittavaa asennetta oman ja muiden seksuaalisuuteen. Se mahdollistaa turvalliseen ja nautinnollisiin seksuaalikokemuksiin ilman syrjintää, pakottamista ja väkivaltaa. Seksuaaliterveyteen liittyviin käsitteisiin kuuluvat lisääntymisterveys ja perhesuunnittelu. Niiden tavoitteena on ehkäistä suunnittelemtomia

raskauksia raskaudenehkäisy- ja valistusmenetelmiä käyttäen ja turvata väestön hedelmällisyys ehkäisemällä seksitauteja riskitilanteiden välttämisellä, kondomien käytön ohjauksella, sairauksien ja tautien seulomisella sekä niiden hoitamisella. (Väestöliitto 2011.)

Seksuaaliterveys on keskeinen terveyden osa-alue, mutta samalla se on myös osa ihmisen kehitystä ja ihmisoikeutta (Kontula & Meriläinen 2007). Seksuaaliterveys on sidoksissa ihmisten välisiin suhteisiin ja elinympäristöön. Yhteiskunta ja kulttuuri säätelevät seksuaalisuutta sekä antavat ja muokkaavat siihen liittyviä merkityksiä. Nuorella seksuaaliterveyden voidaan katsoa olevan sitä, että nuori osaa suhtautua itseensä ja muihin terveellä ja kunnioittavalla tavalla. Seksuaaliterveydellä tarkoitetaan naisten ja miesten kykyä nauttia omasta seksuaalisuudesta sekä yksilön vapautta valita miten seksuaalisuuttaan ilmentää ja toteuttaa ilman pelkoa painostuksesta, väkivallasta, syrjinnästä, sukupuolitaudeista ja ei-toivotusta raskaudesta. (Pötsönen 2003, 101.)

Nuoren seksuaaliterveys edellyttää oman ikä- ja kehitystason mukaista luotettavaa ja asianmukaista tietoa seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä sekä niiden huolehtimisesta. Seksuaaliterveyttä muokataan ja opitaan koulussa terveystiedon tunnilla, kavereiden keskuudessa, harrastuksissa, perusterveydenhuollossa ja median kautta, mutta siihen liittyvät asenteet ja arvot opitaan erityisesti kotona omilta vanhemmilta. Kun nuori kasvaa ympäristössä, jossa asenteet perustuvat myönteisiin ja kunnioittaviin arvoihin itseä ja muita ihmisiä kohtaan, suojaavat ne nuorta riskitilanteilta ja vahingollisilta päätöksiltä myöhemmässä elämässä. Näin nuoren seksuaaliterveys kasvaa vakaalle ja terveelle pohjalle. (Väestöliitto 2011.)

5.1 Terveystieto ja nuorten seksuaalikasvatus

Terveystieto oppiaineena on yksi terveyden edistämisen toteutusmuodoista ja se on Suomessa pakollista ja lain mukaan säädeltyä. Terveystieto sai erillisen oppiaineen aseman vuonna 2001. Uuden tuntijaon ja opetussuunnitelman mukaista opetusta oli määrä saada toteutetuksi kaikkiin kouluihin viimeistään vuoteen 2006 mennessä. (Liinamo 2005, 14.) Terveystieto oppiaineena sisältää varsinaisen terveystiedon, sen opetuksen, sosiaalisten- ja elämänhallintataitojen kehittämisen sekä turvallisuustaitojen ja -valmiuksien saavuttamisen. Peruskoulun opetukseen, mikä suunnataan 7 - 9. -luokille, sisältyy kolme vuosiviikkotuntia terveystietoa, mikä jaetaan kolmeen erilliseen 38 oppitunnin mittaiseen opetukseen. (Välimaa 2004, 137.)

Terveystiedon opetuksesta vastaavan opettajan tulee suunnitella opetuksen sisältöä yhdessä muiden oppiaineiden opettajien sekä kouluterveydenhoitajan kanssa, jotta nuori saa hyvän ja kattavan kokonaiskuvan terveystiedosta ja sen osa-alueista. Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen mukaan kouluterveydenhuollossa tulee painottaa kansanterveyden kannalta keskeisiä aiheita ja tekijöitä, joihin kuuluu myös nuorten seksuaaliterveyden edistäminen.

Vaikka terveystieto on lain mukaan säädeltyä voivat seksuaalikasvatuksen opetuksen sisällöt vaihdella kouluittain ja paikkakunnittain. (Kouluterveydenhuollon laatusuositus 2004, 31.)

Seksuaalikasvatus nähdään tärkeänä osana nuorten terveystiedon opetuksesta. Opetuksen lähtökohdalla on seksuaalisuuden näkeminen voimavarana. Sen tulee vahvistaa nuoren tiedollisia, taidollisia ja asenteellisia valmiuksia, antaa eväitä oman seksuaalisuuden ja sukupuoli-identiteetin rakentamiseen sekä pyrkiä antamaan nuorelle valmiuksia toimia omaa ja muiden hyvinvointia ja terveyttä kunnioittavalla tavalla. (Välimaa 2004, 137.) Opetuksen tavoitteena on, että nuori oppii seksuaalisuuden perusteita, niihin liittyviä normeja ja arvomaailmaa, raskauden ehkäisyyn merkityksen ja sen menetelmät sekä oppii hallitsemaan ja ymmärtämään vastuullisen seksuaalikäyttäytymisen merkityksen. Käytännön opetuksessa korostetaan oppilaslähtöisyyden lisäksi myös toiminnallisuutta ja osallistuvuutta, jota myös tämän opinnäytetyön toiminnallinen osuus korostaa. (Opetushallitus 2004.)

Seksuaalikasvatuksessa tulee ottaa huomioon nuoren ikä sekä nuoren psyykinen, fyysinen ja sosiaalinen kehitysvaihe, jolloin yksilön seksuaalisen hyvinvoinnin lisäksi pyritään edistämään nuoren kokonaispersoonallisuuden sekä sukupuolen ja yksilöiden välisen tasa-arvon kehittymistä (Nummelin 2000, 13). Nuorten tulee ymmärtää seksuaalisuuden kehityksen vaiheet, jotta he ymmärtävät niiden merkityksen muodostumisen nuoruusiässä ja oppisivat sitä kautta näkemään omien valintojen merkityksen myöhemmässä elämässä. Terveystiedon avulla nuoria autetaan tarkastelemaan ja arvioimaan kriittisesti jo saatua tietoa ja herättämään ajatuksia ja keskustelua terveyden edistämiseen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista turvallisessa ja asiantuntevassa ympäristössä. (Välimaa 2004, 141 - 142.)

6 Murrosikä

Nuoruusiän katsotaan alkavan 10 - 12 -vuotiaana ja päättyvän 18 - 22 -vuotiaana. Murrosikä on kehitysvaihe, jolloin nuoren keho saa sukupuolelleen ominaiset muodot ja fysiologiset toiminnot kypsyvät lisääntymisvalmiuteen (Kosunen 2000, 123). Tyttöillä ensimmäinen merkki murrosiän eli puberteetin alkamisesta on rintarauhasen kehitys 8-13 vuoden iässä ja kuukautisten alkaminen 10 - 14 vuoden iässä. Pojilla murrosiän merkinä on kivesten kasvu, sukuelinten karvoituksen ilmaantuminen ja äänenmurroksen alkaminen 9-14 vuoden iässä. Toisin kuin tytöillä poikien kasvupyrähdys ajoittuu murrosiän myöhäisvaiheeseen. Sekä tyttöjen, että poikien murrosiän normaaliin kehitykseen kuuluu laaja yksilöllinen vaihtelu. Murrosiän yksilöiden välinen vaihtelu selittyy suuremmalta osin geneettisillä tekijöillä, mutta sitä muovaavat myös ympäristö- ja ravitsemukselliset tekijät. (Dunkel 2009; Laine 2005.)

Aalberg ja Siimens (2000) jakavat nuoruuden varhaisnuoruuteen, varsinaiseen nuoruuteen ja jälkinuoruuteen. Varhaisnuoruudessa 12- 14 -vuotiaana alkaa puberteetti, jolloin kehossa ta-

pahtuvat muutokset aiheuttavat nuorena useimmiten hämmennystä, levottomuutta ja kiihtymystä. Keho ei ole täysin hallinnassa suurten fyysisten muutosten takia ja oma keskeneräisyys ja halu irtaantua näkyvät nuorten käyttäytymisessä. Varsinaisessa nuoruudessa 15 - 17 -vuotiaana, kun omaan muuttuneeseen ruumiinkuvaan on sopeuduttu, ristiriidat aikuisiin alkavat helpottua ja nuori samaistuu enemmän ikätovereihin ja omiin vanhempiinsa. Seksuaalisuuden kehitys on tässä vaiheessa keskeistä, mutta nuori voi vielä kuitenkin olla hyvinkin epävarma omasta seksuaalisuudestaan. Jälkinuoruus 18 - 22 -vuotiaana on jäsentymisvaihe, jossa aiemmin koetut kokemukset ja tunteet hahmottuvat kokonaisuudeksi naisena tai miehenä olemisessa. (Aalberg & Siimens 2000, 67 - 73.)

Nuoruuden kehityksellisenä tehtävänä on itsenäistyminen eli irrottautuminen vanhemmista, oman seksuaalisen identiteetin jäsentäminen sekä oman roolin jäsentäminen sosiaalisessa ympäristössä. Fyysisten muutosten lisäksi nuori kokee nuoruusiässä seksuaalisuuteen liittyvät asiat ensimmäistä kertaa omakohtaisesti, ne kiinnostavat ja samalla hämmentävät nuorta. Ennakkoluulottomuus asioita kohtaan voidaan kuitenkin pitää nuorten voimavarana seksuaalisuuden kehitysvaiheessa, jolloin etsitään omaa seksuaalista identiteettiä ja paikkaa yhteisössä. Nuorilta kuitenkin puuttuu vielä tässä vaiheessa elämäkokemus, johon verrata uusia kokemuksia ja tunteita ja siksi nuoret tarvitsevat aikuisten tukea ja huolenpitoa aikuisuuteen kasvussa. (Aho, Kotiranta-Aitamo, Pelander & Rinkinen 2008, 12 - 18.)

7 Seksuaalisuus ja seksuaalisuuden kehitys

Seksuaalisuus on ihmisen yksilöllinen ominaisuus, joka on osin pysyvä ja osittain koko elämän kehittyvä prosessi. Se sisältää ihmisen seksuaalisen kehityksen, biologisen sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen sekä eroottisen tason. (Aho ym. 2008, 17.) Lapsen ja nuoren seksuaalinen kehitys tapahtuu jatkuvasti uuden tiedon ja ymmärryksen lisääntyessä tunne-elämän kehityksen ja biologisten muutosten kautta. Seksuaalista kehittymistä tapahtuu järjen, tunteen ja biologian tasoilla. Jokainen ihminen ymmärtää ja omaksuu tietoa eri tavoin, jota voidaan sanoa järjen tasoksi. Tunteiden tasolla ihminen puolestaan opettelee säätelemään ja hallitsemaan tunnemyrskyjään ja biologisia tarpeitaan niiden jatkuvasti kehittyessä. Biologisella tasolla tarkoitetaan sitä, että jokaisen kasvu ja kehitys tapahtuvat omaan yksilölliseen tahtiinsa. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2010, 226- 233.)

Hyvän itsetunnon rakentaminen on nuoren seksuaaliterveyden perusta. Hyvä itsetunto on käsitys itsestä yksilönä, osana yhteiskuntaa ja yhteisöä. Hyvän itsetunnon kautta nuori heijastaa käsityksen siitä, miten arvokas hän on, mitä hän osaa tehdä ja miten hän pärjää elämässä. Seksuaalisen kehityksen näkökulmasta hyvän itsetunnon perusteita ovat se, miten nuori oppii arvostamaan omaa sukupuoltaan naisena tai miehenä, miten hän kokee kokemusten kautta rakentuvan kehonsa ja kuinka tyytyväinen hän on siihen, mitkä ovat nuoren omat rajat seksu-

aalisuutensa suhteen sekä kuinka hyvin nuori ymmärtää ja hallitsee omaa kehoaan, tunteitaan ja toimintaansa. (Aho 2008, 15 - 17.)

Seksuaalisuuteen liittyvä moraalitietäminen rakentuu kunkin yhteiskunnan ja yhteiskunnassa vallitsevan kulttuurin sekä uskonnon arvojen ja yleisesti hyväksytyjen normien perustalle. Yhteiskunnassa vallitseva seksuaalikulttuuri ohjaa ihmisten seksuaalikäyttäytymistä yhteisön hyväksymään suuntaan. (Ilmonen & Nissinen 2006, 23 - 24.) Seksuaalisuuden käsittäminen ja sen hyväksyminen ovat muuttuneet merkittävästi median kehityksen kautta. Seksuaalisuudesta käydään paljon julkista keskustelua median kautta. Intiimiasioita koskevat paljastavat haastattelut, vähäpukeisuus, pornografian eri muotojen leviäminen ja monien muiden tekijöiden seurauksena on saatu aikaan murros vapautuneempaan keskusteluun seksuaalisuudesta. Seksuaalisuuden julkinen esilletuonti määrittelee seksuaalisuuden uudelleen kyseenalaistamalla vanhat luulot ja tavat ja luo ihmisille uusia ajatuksia, asenteita ja tunteita asioista. Näiden tekijöiden kautta seksuaalisuus voidaan oppia näkemään suvaitsevammalla tavalla ja se voidaan kohdistaa kaikkia ihmisiä koskeväksi ja merkittäväksi osa-alueeksi elämässä (Kontula 2006, 28 - 31.)

7.1 Seksuaalisuuden portaat

Ihmisen seksuaalisuus kehittyy asteittain. Cacciatore ja Korteniemi-Poikela (2010) ovat luoneet Seksuaalisuuden portaat -mallin, jossa kuvataan lapsen ja nuoren seksuaalisen kehityksen vaiheita askelmien avulla. Seksuaalisuuden portaissa on 9 askelmaa, jotka jokainen kulkee omaa tahtiaan. Portaiden 9 askelmaa ovat:

1. Vanhempien ihailu
2. Idoli ihastuttaa
3. Tuttu, mutta salattu
4. Tuttu ja kaverille kerrottu
5. Tykkään sinusta
6. Käsi kädessä
7. Suudellen
8. Mikä tuntuu hyvältä?
9. Rakastella

Ensimmäisellä portaalla ”Vanhempien ihailu” rakennetaan perusturvallisuutta ja luottamusta aikuisiin muodostamalla ensirakkautensa kohdetta omaan vanhempaan. Lapsi oppii tällöin sukupuolten eron ja siihen liittyvän arvostuksen. Samaan aikaan tutuiksi tulevat kielteiset tunteet ja niistä selviytyminen. Toisella portaalla ”Idoli ihastuttaa” ihminen kokee ihastumisen ja rakastumiseen liittyviä tunteita haaveilemalla ihastuksesta kodin ulkopuolisesta koh-

teesta. Näin nuori saa opetella käsittelemään tunteitaan turvallisesti ilman niiden loukkamista tai oikeaa toteutumista. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2010.)

Kolmannella portaalla ”Tuttu, mutta salattu” opetellaan kokemaan lähellä olevan ihmiseen kohdistuvia ihastumisen ja rakastumisen tunteita. Tässä vaiheessa ihastus voi myös kohdistua samaa sukupuolta olevaa kohtaan, mikä ei kuitenkaan kerro vielä mitään aikuisuuden seksuaalisesta suuntautumisesta. Homo- ja biseksuaalisesti suuntautuneet nuoret voivat viipyä pitkään tässä kehitysvaiheessa yhteiskunnan homoseksuaalisuuden hyväksymättömyyden vuoksi. Neljännessä portaassa ”Tuttu ja kaverille kerrottu” uskalletaan jo kertoa kaverille tai kaverille omista ihastumisen tunteista. Tämä vaihe on tärkeää ystävyyden sääntöjen opettelussa, joka antaa valmiudet myöhempään tapahtuvaan seurustelu- ja parisuhdetaitojen kehittymiseen. ”Tykkään sinusta” portaalla tunteita ilmaistaan jo ihastuksen kohteelle ja koetaan mahdollisesti vastoinkäymisiä sekä harjoitellaan pettymyksen sietämistä, jos tunteisiin ei vastatakaan haluamalla tavalla. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2010.)

”Käsi kädessä” portaalla opetellaan seurustelua, rakastumisen osoittamista ja ilmaisemista sekä pettymysten sietämistä. Seitsemännessä portaassa ”Suudellen” opetellaan ilmaisemaan ihastumista ja rakastumista intiimillä tasolla. Tämän portaan tärkeitä kehitysvaiheita ovat oman itsensä hallinta ja kumppanin kunnioitus. ”Mikä tuntuu hyvältä” portaalla opetellaan jaettavaa nautintoa ja kiihottumista yhdessä toisen ihmisen kanssa. Tässä vaiheessa opitaan antamaan ja ottamaan vastaan hellyyttä ja pyritään oppimaan viestimään omista tuntemuksista ja peloista omaan seksuaalisuuteen liittyen. Yhdeksännellä portaalla ”Rakastellen” uskalletaan jo heittäytyä nauttimaan toisen ihmisen läheisyydestä, hellyydestä ja rakkaudesta. Tällä portaalla rohkaistutaan oman seksuaalisuuden ja tunteiden kohtaamisessa. Tässä vaiheessa nuorelle pitäisikin antaa valmiuksia tehdä itse omia valintojaan ja oppia näin kantamaan vastuuta omasta elämästään. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2010.)

Seksuaalisuuden portaissa nähdään olevan järjen, tunteen ja biologian kerrokset, jolloin seksuaalisuutta ei nähdä vain biologisena kehityksenä vaan yksilön sisäisenä prosessina, mihin vaikuttavat oman kehitystason tunteet, toiveet ja valmiudet. Ihastumisen ja rakastumisen tunteet ohjaavat kehitystä. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2010, 10.) Seksuaalisuuden portaat eivät toimi yksiselitteisesti porraskerrallaan tietyssä ikävaiheessa. On normaalia, jos jokin kehitysvaihe jää kokonaan väliin tai että välillä palataan uudelleen alemmalle portaalle. Oleellisia kehitysvaiheita voi jäädä puuttumaan, jos nuorella on kiire edetä kehitysportaita. Tällöin ihmiselle voi muodostua huonot tiedot seksuaaliterveydestä, kun ei ole ollut tai antanut itselleen riittävästi aikaa opetella seksuaalisuuden kehitykselle olennaisia ja tärkeitä tietoja. Nuorten seksuaaliongelmien taustalla onkin usein se, että seksuaalista kehitystä on kiihennetty ja seksielämä ja yhdynnät on aloitettu liian varhain. Ne heikentävät nuoren itsear-

vostusta, joka voi aiheuttaa vetäytymistä omaan kuoreen tai ajaa nuorta riskien ottamiseen esimerkiksi päihdekokeilujen muodossa. (Aho ym. 2008, 26 - 27.)

Kuitinmäen seksuaaliterveyskasvatuspäivän järjestämisellä pyritään saamaan täydennettyä ja vahvistettua pian peruskoulun päättävien 9. -luokkalaisten oppilaiden seksuaaliterveystietoja - ja taitoja, jolloin on viimeinen mahdollisuus tavoittaa oppilaat ennen jatko-opintoihin tai työelämään suuntautumista. Tässä ikävaiheessa oppilaat voivat olla hyvinkin eri vaiheissa seksuaalisuuden portaiden näkökulmasta katsoen. Tämän vuoksi teemapäivä järjestettiin huomioiden oppilaiden yksilöllisyys ja loukkaamattomuus ja pyrkimällä antamaan tietoa mahdollisimman laaja-alaisesti eri seksuaaliterveyden osa-alueita koskien, jotta jokainen saisi tietoa seksuaaliterveyden osa-alueesta, jonka kokee itse tarpeelliseksi.

7.2 Seksuaalioikeudet

Seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan jokaisen oikeutta päättää tietoisesti ja vastuullisesti oman seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista. Kansainvälinen perhesuunnittelujärjestöjen liitto (IPPF) on laatinut vuonna 2008 seksuaalioikeuksien julistuksen, jossa määritellään 10 Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) ihmisoikeuksiin perustuvaa seksuaalioikeutta. Tavoitteena on edistää ja suojella kaikkien seksuaalioikeuksia ja niiden toteutumista poliittisissa, taloudellisissa ja kulttuurillisissa yhteiskuntajärjestelmissä. (Korhonen, Lipsanen & Yli-Räisänen 2009, 5.)

Seksuaalioikeudet ovat:

- 1) Oikeus tasa-arvoon ja yhtäläiseen lainsuojaan sekä seksuaalisuuteen liittyvän syrjinnän kieltäminen
- 2) Osallistumisoikeus yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen toimintaan sekä oikeus oman seksuaaliterveyden- ja oikeuksien koskevien päätösten tekemiseen sukupuolesta riippumatta
- 3) Oikeus elämään, vapauteen, turvallisuuteen ja ruumiilliseen koskemattomuuteen riippumatta seksuaalisuudesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta
- 4) Oikeus yksityisyyteen ja luottamuksellisiin seksuaaliterveyspalveluihin- ja neuvontaan
- 5) Itsemääräämisoikeus hallita omaa seksuaalisuuttaan sekä valita kumppaninsa sekä oikeus sen tunnustamiseen lain edessä
- 6) Oikeus ajattelun- ja sananvapauten kulttuurisista ja uskonnollisista tekijöistä huolimatta
- 7) Oikeus parhaaseen mahdolliseen mielen ja ruumiin terveyteen sekä oikeus seksuaaliterveyspalveluihin- ja neuvontaan sekä terveydenhoitoon
- 8) Oikeus koulutukseen ja tietoon seksuaalisuudesta
- 9) Oikeus päättää vapaasti ja vastuullisesti avioitumisesta sekä perheen perustamisesta

- 10) Oikeus vaatia selvityksiä ja korvauksia seksuaalioikeuksien toteutumisesta, loukkauksista ja rikkomuksista
(Korhonen, Lipsanen & Yli-Räisänen 2009, 4-5.)

Seksuaalioikeuksien toteutuessa seksuaalisuus toimii ihmisen voimavarana, joka auttaa tunteiden ilmaisemisessa, tuottaa rakkautta ja tyydytystä sekä syventää ihmissuhteita. Seksuaalioikeuksien toteutumattomuus tekee ihmisestä haavoittuvan ja tietämättömän omaan seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa ja niiden päättämisessä. Tämä loukkaa ihmisoikeuksia ja altistaa etenkin naiset erilaisten seksuaalioikeuksien loukkausten kohteeksi. Näistä ääripään esimerkkeinä ovat sukupuoleen liittyvä väkivalta ja sukuelinten silpominen eli ympärileikkaukset eräissä kulttuureissa. Seksuaalioikeuksien toteutumien on usein kytköksissä poliittisiin ja kulttuurillisiin asioihin. Niihin vaikuttavat olennaisesti kulttuurin sisällä olevat uskonnolliset, eettiset ja moraaliset merkitykset. Seksuaalioikeuksien kautta pyritään ihmisten elämänlaadun ja hyvinvoinnin parantamiseen. (Korhonen, Lipsanen & Yli-Räisänen 2009, 8-9.)

Seksuaalioikeuksien julistus on osa seksuaaliterveyden edistämistä. Tässä opinnäytetyössä käsitellään seksuaalioikeuksia Kuitinmäen seksuaaliterveyskasvatuspäivän toiminnallisen teematunnin kautta. Teematunnin avulla nuorille pyritään antamaan tietoa seksuaalioikeuksista ja niitä heikentävistä tekijöistä sekä auttaa ymmärtämään seksuaalioikeuksien merkitystä tasarvon, hyvinvoinnin, terveyden ja ihmisoikeuksien toteutumisessa.

7.3 Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö on rikos. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun keskeisiin periaatteisiin kuuluu lapsen seksuaaliterveydestä huolehtiminen turvaamalla lapsen henkinen ja ruumiillinen koskemattomuus. Lastensuojelulaissa pidetään lapsena alle 18-vuotiasta. (Finlex 2007.)

Seksuaalisella väkivallalla tarkoitetaan kaikkia niitä tekoja, joissa seksuaaliseen toimintaan liittyy pakottamista, väkivaltaa tai sillä uhkaamista. Seksuaalinen riisto ja hyväksikäyttö on toimintaa, jolla loukataan lapsen tai auktoriteettisuhteessa alisteisemmassa asemassa olevan seksuaalista koskemattomuutta. Seksuaalirikoksia ovat raiskaus ja kaikenlainen muu pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö sekä seksuaalipalvelujen ostaminen. (Väestöliitto 2011.)

Seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuminen on traumaattinen ja terveyttä vaarantava kokemus uhrin iästä, elämäntilanteesta, psyykkisistä ja henkisistä voimavaroista tekijöistä huolimatta. Se voi aiheuttaa ongelmia monelle elämän osa-alueelle myös vuosia myöhemmin ilmenevin

seurauksin ja rikkoo uhrin seksuaalioikeuksia, loukkaa yksilön koskemattomuutta, vahingoittaa uhrin turvallisuudentunnetta, minäkuva, identiteettiä ja itsetuntoa sekä luottamusta muihin ihmisiin. Seksuaalinen väkivalta voi myös altistaa mielenterveyshäiriöille, sosiaalisille ja taloudellisille ongelmille. (Naisten virta 2012.) Nuoret ovat erityinen riskiryhmä heidän kehitysvaiheensa kehittymättömyyden vuoksi. Nuorilla seksuaali-identiteetin kehitys on vielä kesken eikä heillä ole sanoja tai keinoja käsitellä tapahtunutta elämäkokemusten ja jo saavutettujen luottamussuhteiden kautta. Tämä voi aiheuttaa psykosomaattisia oireita, depressiota, fobioita sekä seksuaalisia toimintahäiriöitä. Uhriksi joutuminen nuorena iässä altistaa tutkimusten mukaan myös helpommin myöhemmällä iällä tapahtuvaan seksuaalisen väkivallan uhriksi joutumiseen. (Brusila 2006, 337.)

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on toimintaa, jossa lapsi altistetaan ikätasoon kuulumattomalle seksuaaliselle teolle, joka vahingoittaa lapsen kehitystä, johon lapsi ei anna suostumustaan ja jota hän ei ymmärrä. Suomalaisen rikoslain mukaan lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä on seksuaalinen teko, koskettelu tai sukupuoliyhteysessä oleminen alle 16 vuotta täyttäneen lapsen kanssa. Lisäksi sukupuoliyhteys alle 18-vuotiaan on kriminalisoitu eräissä erityissuhteissa kuten vanhempi -lapsi-suhteen tai muun vastaavan riippuvuussuhteen tekijöiden välillä. (Humppi 2008, 18.) Alaikäisiin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat yleistyneet viime vuosikymmenen alkupuolella. Vuosina 1986 - 2002 rikoksia tuli poliisin tietoon vuosittain keskimäärin 400, vuodesta 2006 alkaen tapauksien määrä on noussut yli tuhanteenvuodessa. Vuonna 2010 tapauksia oli noin 1100. (Rikoksentorjuntaneuvosto 2011.)

Vuonna 2007 poliisille ilmoitetuista alle 15 -vuotiaisiin kohdistuneista väkivaltarikoksista 20 % koostui seksuaalisen väkivallan uhrien tai uhrien omaisten ilmoituksista. 88 % tämän ryhmän uhreista koostui tytöistä. Teini-ikäiset tytöt kokevat kielteiset seksuaaliset kokemukset nykyään herkemmin ja hakevat apua tai tuovat negatiiviset kokemukset helpommin julki poikiin verrattuna. Tämä osoittaa, että poikiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta nähdään edelleen tabuna ja pojat eivät uskalla kertoa kokemuksistaan yhtä helposti kuin tytöt. Seksuaalisen väkivallan tekojen kokeminen vaihtelee kulttuureittain. Seksuaalisen väkivallan tekoa ei välttämättä tunnusteta rikokseksi yhtä helposti eri kulttuureissa suomalaiseen yhteiskuntaan verrattuna. Vuonna 2007 tulleista seksuaalirikosepäilyn uhreista 94 % oli Suomen kansalaisia, mikä ei kuitenkaan välttämättä anna oikeaa kuvaa todellisista luvuista, koska vain osa tapauksista tulee poliisin tietoon kulttuurillisten ja muiden tekijöiden vuoksi. (Humppi 2008, 15, 51 - 52.) Suomalainen Seksi -tutkimuksessa puolestaan tuli ilmi, että 17 % naisista oli kokenut fyysistä tai seksuaalista ahdistelua jo alle 18 -vuotiaana. Honkatukian tutkimuksessa jopa 41 % 9. -luokkalaisista tytöistä oli kokenut jonkin asteista seksuaalista ahdistelua ja 5 % oppilaista oli kokemuksia raiskausyrityksiin tai pakottamisiin joutumisesta. Vastanneista 2,9 % oli raiskattu, 1,9 % joutunut seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi ja 8 % oli inestikokemuksia. (Brusila 2006, 335.)

Seksuaalirikosten määrän kasvu voi johtua osittain sosiaali- ja terveysviranomaisten sekä päiväkotien ja koulujen kykyyn tunnistaa mahdolliset seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvät oireet sekä koulutuksen myötä saatuihin taitoihin ilmoittaa tapauksista herkemmin viranomaisille. Toinen syy seksuaalirikosten määrän kasvuun voi olla viestintäteknologian kehitys, mikä altistaa nuoret vanhemmilta tietämättömiin kontakteihin, jotka voivat altistaa seksuaalirikoksen uhriksi joutumiselle. Internet tarjoaa toisaalta myös tukipalveluita ja vertaistukea niin uhreille kuin seksuaalirikosten mahdolliseen havaitsemiseen. (Rikoksentorjuntaneuvosto 2011.)

Seksuaalisen häirinnän, uhan ja väkivallan uhriksi joutuminen rikkoo seksuaalioikeuksia ja voi aiheuttaa pitkäkestoisia ongelmia niin henkisen, fyysisen kuin sosiaalisen elämän osa-alueille. Tässä opinnäytetyössä seksuaalista väkivaltaa käsitellään Kuitinmäen seksuaaliterveyskasvatuspäivän toiminnallisen teematunnin kautta. Teematunnin avulla nuorille pyrittiin antamaan tietoa seksuaalisen väkivallan muodoista, siihen altistavista tekijöistä, mistä voi tarvittaessa hakea lisätietoa tai apua asian tullessa eteen omassa elämässä tai lähiympäristössä ja miten päihteiden käyttö vaikuttaa oman ja muiden riskiin joutua seksuaalisen väkivallan uhriksi.

7.4 Sukupuolten eroavaisuudet seksuaalisuudessa

Kulttuurissa vallitsee ajattelutapa, joka määrittelee sukupuolen ja siihen liittyvät merkitykset tietynlaiseksi. Tätä prosessia voidaan kutsua sukupuolisosialisaatioksi, jolloin lapsi muodostaa itselleen käsityksen siitä, että on tyttö tai poika ja alkaa käyttäytyä sukupuoliroolinsa odotusten mukaisesti. (Kinnunen 2001, 30 - 31.) Naiset ja miehet eroavat toisistaan biologisten tekijöiden mukaan, mutta sukupuoleen ja sen merkitykseen liittyy lisäksi paljon kulttuuriin sidoksissa olevia tapoja, käyttäytymistä, rooleja ja oletuksia siitä, mikä on ominaista naisena ja miehenä elämisessä. (Lehtonen 2003, 24 - 27.)

Seksuaalisuus ja sukupuoli ovat konstruktioita, jotka saavat merkityksensä ihmisten vuorovaikutuksen johdosta. Seksuaalikasvatuksen yhtenä tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Miesten seksuaalikäyttäytyminen ja siihen koskevat normit ovat olleet yhteiskunnassa perinteisesti vapaamielisempiä miesten ja naisten valtasuhteiden epäsuhtaan ja kaksinaismoralismin takia. Miesten seksuaalisuuteen liittyvän tiedon taso ja seksuaaliterveydenhuollon ennaltaehkäiseviin palveluihin hakeutuminen on kuitenkin tutkimusten mukaan huomattavasti heikompaa kuin naisten. Sukupuolten väliset erot ovat kaventuneet 2000 - luvulla ja naiset vaikuttavat yhteiskunnassa yhä enemmän omaan seksuaalisuuteensa ja siihen vaikuttaviin tekijöihin. Ehkäisymenetelmien kehitys on auttanut naisten seksuaalisuuden tasa-arvon saavuttamisessa. Sukupuolien tasa-arvon kehittymisen negatiivisena seurauksena näkyy nuorten seksuaalisen riskikäyttäytymisen, satunnaisten seksisuhteiden ja sukupuolitautien lisääntyminen. Sukupuolten välisen tasa-arvon kehitys ei ole kuitenkaan näkynyt seksuaalisen väkivallan nu-

jertamisessa. Naiset kohtaavat edelleen enemmän seksuaalista väkivaltaa ja kaltoinkohtelua. (Lehtonen 2003; Haavio-Mannila 2001, 22 - 23.)

Murrosiässä tytöillä ja pojilla on tarve vahvistaa omaa sukupuoli-identiteettiään erityisesti kaveripiirissä. Naisten ja miesten sukupuoli-identiteetin muodostumiseen vaikuttaa suuresti julkinen media. Media luo ja muokkaa kuvaa tietynlaisesta naisesta ja miehestä. Erityisesti julkiset hahmot toimivat esikuvina murrosikäiselle nuorelle siitä, miltä naisen tai miehen tulee näyttää, pukeutua, käyttäytyä ja ajatella. On normaalia, että nuorella on esikuva, mutta ongelmaksi muodostuu median yliseksualisoitunut ja kärjistynyt kuva sukupuolten eroista ja seksuaalisuudesta. Jos nuori ei saa tukea seksuaali-identiteetin kasvuun muualta kuin julkisen median kautta antamien vaikutteiden kautta voi se johtaa riittämättömyyden ja alemmuuden tunteisiin, mikä puolestaan alentaa nuoren itsetuntoa. (Väestöliitto 2011.)

Median vaikutteet voivat altistaa myös varhaisille seksikokemuksille. Amerikkalaisen tutkimuksen mukaan paljon seksiä mediassa näkevät murrosikäiset nuoret ovat kaksi kertaa alttiimpia varhaisille seksikokemuksille. Tutkimuksessa olivat mukana 12 - 14. -vuotiaat nuoret, joita haastateltiin uudelleen 14 - 16 -vuotiaina. Tämän aikana tutkittiin median, television, musiikin ja aikakauslehtien seksitarjontaa ja miten tutkimuksessa olevat nuoret kuuluiivat ja näkivät seksiä medioissa. Tutkimuksessa tuli lisäksi ilmi ystävien kokemusten merkitys seksin varhaisessa aloittamisessa. (D. Brown 2006.)

Tässä opinnäytetyössä käsitellään sukupuolten eroavaisuuksia ja median merkitystä Kuitinmäen seksuaaliterveyskasvatuspäivän toiminnallisen teematunnin kautta, jossa 9.-luokkalaisille pyrittiin antamaan tietoa sukupuolten eroavaisuuksista ja median vaikutuksesta seksuaaliterveyteen. Median vaikutusta käsiteltiin erityisesti Internetistä löytyvän tiedon, mainonnan, stereotyyppien, ”julkisten” ja sukupuoliroolien ja niihin liittyvien tekijöiden kautta.

7.5 Seksuaalisuuden ilmentymät

Heteronormatiivisuus on tapa, jolla ihmisten nähdään olevan heteroseksuaaleja. Seksuaalinen suuntautuminen voi poiketa yleisestä heteroseksuaalisuudesta. Seksuaalisella vähemmistöllä tarkoitetaan homo-, lesbo-, bi- ja transseksuaalista väestöä. Myös kehitysvammaiset voidaan katsoa kuuluvan seksuaaliseen vähemmistöön. Seksuaalisilla toimintamalleilla eli skripteillä tarkoitetaan niitä seksuaalisuuteen liittyviä tekijöitä, jotka määrittelevät sen, mitä pidetään normaalina seksuaaliseen toimintaan kuuluvana asiana kussakin kulttuurissa. Toimintamallit ovat sidoksissa sukupuoleen ja ikään. Nykyiset vallitsevat skriptit ovat joustavia. Suomessa ollaan monia muita kulttuureja avoimempia seksuaalista vähemmistöä kohtaan eikä hetero-, homo- tai biseksuaalisuutta koeta rajallisena osana elämää. Yhä useampi kokee sukupuolen

moniulotteisena ja yksilön omien kokemusten muokkaamana asiana, jota ei voi rajata tiettyjen määritelmien mukaan. (Haavio-Mannila & Kontula 2001, 24 - 25.)

Ei-heteroseksuaalisuudella viitataan ihmiseen, jolla on seksuaalisia tunteita samaa sukupuolta olevaa kohtaan. Homoseksuaalisuudella viitataan sekä lesbouteen että homouteen. Naisista seksuaalisesti pitäviä naisia kutsutaan usein lesboiksi ja miehistä seksuaalisesti pitäviä miehiä homoseksuaaleiksi. Myös naista, joka pitää naisista voidaan kutsua homoseksuaaliksi. Biseksuaalilla tarkoitetaan ihmistä, joka tuntee seksuaalista vetoa kumpaakin sukupuolta kohtaan. Intersukupuolisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan tilaa, jossa ihmisen sukupuoli ei määräydy fyysisten tekijöiden mukaan eivätkä sukupuoli-identiteetin tai yksilön sukupuolen ilmaisu rajaa hänen seksuaalista suuntautumistaan. Transsukupuolisella ihmisellä tarkoitetaan normatiivisten sukupuolirajojen ylittävää ihmistä, jolloin ihminen kokee kuuluvansa toiseen sukupuoleen kuin, mitä hän on anatomisesti. Transvestiitti kokee seksuaali-identiteettiin kuuluvan sekä mieheyttä että naiseutta ja tällöin ihminen tarvitsee toisen sukupuolen hahmoon siirtymistä, jotta kokee itsensä hyvinvoivaksi. (Seksuaalinen tasavertaisuus ry 2011, 2 - 3.)

Koulun seksuaalikasvatuksessa jätetään usein käsittelemättä seksuaaliseen vähemmistöön liittyviä asioita. Koulussa annettava seksuaalikasvatuksen opetus edustaa edelleen heteroseksuaalisuudelle ominaisia piirteitä ja vastakkaiset sukupuolet nähdään toisilleen sopivana ryhmänä, jotka seurustelevat keskenään, muodostavat parisuhteita ja perustavat perhettä. Heteroseksuaalisuus nähdään luonnollisena ja oikeana näkemyksenä olla ja toimia yhteiskunnassa. (Lehtonen 2004, 147 - 151.) Tässä opinnäytetyössä käsitellään seksuaalisuuden ilmentymiä Kuitinmäen seksuaaliterveyskasvatuspäivän toiminnallisen teematunnin kautta, jonka avulla nuorille pyrittiin antamaan tietoa seksuaalisuuden monista muodoista. Tämän kautta pyritään vahvistamaan jokaisen seksuaali-identiteetin kunnioittamisesta ja lisätä suvaitsevaisuutta seksuaalisuuden ilmentymien tasa-arvoiseen suhtautumiseen yhteiskunnassa.

7.6 Kulttuurin merkitys seksuaalisuuteen

Seksuaalisuuteen liittyvien käsitteiden merkitys ja niiden ymmärtäminen ovat kulttuurisidonnaisia. Kulttuuri sisältää yhteiskunnan ja yhteisön ihmiskuvan, arvot, normit myytit, tabut ja asenteet, jotka ovat sillä hetkellä vallassa ja jotka ovat tyypillisiä kullekin kulttuurille. (Ilmonen & Nissinen 2006, 23 - 24.) Uskonto määrittelee monella tavalla sen, mitä käsityksiä seksuaalisuuteen ja seksuaalietiikkaan liitetään. Uskonto vai vaikuttaa ihmisten pukeutumiseen, käyttäytymiseen parisuhteessa ja seksuaalisuuden ilmaisemiseen ja sen perusteella voidaan ottaa jopa kantaa puolison valintaan. Uskonnon sisältämien merkitysten kautta voidaan vaikuttaa sukupuoliroolien ja seksuaalisuuden ilmaisemiseen. Tätä ilmiötä voidaan kutsua uskonnon sosiaaliseksi kontrolliksi. Sen avulla pystytään vaikuttamaan yksilöiden seksuaaliseen käyttäytymiseen. Sosiaaliseen kontrollin säätelemiseen kuuluvat uskonnon lisäksi maan kult-

tuuri, yhteiskunta ja yhteiskunnassa vallitsevat normit ja lait. Esimerkkeinä voidaan ottaa flirttailun merkitysten erot Suomeen ja Islamin uskonnon piirissä oleviin maihin. Suomessa flirttailu on hyväksyttävää ja vapaata, kun taas Islamin uskonnon maissa flirttailuksi voidaan käsittää pelkkä miehen ja naisen kättely, katsekontakti tai jopa naisen äänensävy. Tämän vuoksi ulkomaalaisten ja suomalaisten seksuaalikulttuurien välille voi syntyä herkästi ristiriitoja. (Hallenberg 2008, 82 - 83.)

Suomi on monikulttuurinen maa. Suomeen on viimeisten vuosien aikana muuttanut paljon ihmisiä, joiden kulttuurilliset juuret eroavat etnisesti, uskonnollisesti ja kansanperinteen mukaisten arvojen ja asenteiden kautta suuresti suomalaiseen valtakulttuuriin verrattuna. (Emas 2006, 77.) Väestön seksuaalisuuteen, perheeseen ja ihmissuhteisiin liittyvät asenteet ja normit ovat aina yhteydessä ympäröivään yhteiskuntaan. (Tuovinen 2008, 12.). Kulttuuristen merkitysten kautta eroavat myös ihmisten suhtautuminen sukupuoleen ja seksuaalisuuteen. Erityisesti käsitykset parisuhteen ja avioliiton merkityksestä, abortin ja seksuaalivähemmistön hyväksymisestä sekä naisen asemasta voi erota suuresti eri kulttuurien sisällä. Uskonto vaikuttaa vahvasti kulttuurin sisällä oleviin merkityksiin. Eri maista tulleet ihmiset kokevat helposti syrjintää ja ennakkoluuloja suurimmaksi osaksi väärinkäsitysten, harhaluulojen ja tietämättömyyden vuoksi. (Emas 2006, 77, 85)

Monikulttuurillisuuden myötä seksuaalikasvatuksessa tulisi huomioida kulttuurillisten tekijöiden merkitys seksuaalisuuden ymmärtämisessä ja seksuaalisen identiteetin muodostumisessa. Yläkouluissa on yhä enemmän eri kulttuureista saapuvia ja eri uskontoryhmiin kuuluvia nuoria, joiden käsitys seksuaalisuudesta ja erityisesti seksuaalikasvatuksen opetus ja neuvonta tai sen puuttuminen kokonaan voi poiketa vahvasti suomalaiseen valtaenemmistöön nähden. Kulttuurillisuudella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä eri maista tulleiden nuorten kulttuurillisia ja uskonnollisia arvoja ja asenteita, jotka vaikuttavat yksilön seksuaalisuuden kokemiseen ja ilmaisemiseen. Tässä opinnäytetyössä käsitellään kulttuurin vaikutusta seksuaalisuuteen. Kuitenkin seksuaaliterveyskasvatuspäivän toiminnallisen teematunnin avulla, jolla pyrittiin antamaan tietoa eri kulttuurien ja niihin sisältyvien uskontojen ja uskonnollisten merkitysten vaikutuksesta seksuaalisuuden kehittymiseen ja sen ymmärtämiseen.

7.7 Rakkauden ja romantiikan merkitys seksuaalisuudessa

Rakkauteen kuuluvat ystävyys, kumppanin kunnioitus, hellyys, kiinnostus kumppanin asioita ja tunteita kohtaan sekä niiden asioiden huomioiminen ja muistaminen, jotka ovat tärkeitä toiselle ihmiselle. Parisuhteessa rakkauteen tulee mukaan seksuaalisuus, romantiikka ja intohimo. Rakkauden ja ystävyuden pohja rakentuu jo lapsuudessa omien kokemusten kautta, mikä kautta ihminen hakeutuu omien toiveiden ja tarpeiden mukaiseen vastavuoroiseen parisuh-

teeseen. Seksuaalisuus koetaan tärkeäksi osaksi parisuhdetta. Se antaa ihmiselle mielihyvää ja tunteen siitä, että on rakastettu ja haluttu. (Kumpula & Malinen 2006, 370.)

Nuori kokee ihastumisen ja rakastumisen tunteita usein ensimmäistä kertaa elämässään muita kuin omia perheenjäseniä ja ystäviä kohtaan. Ihastuminen koetaan positiiviseksi ja ihanaksi tunteeksi, mutta rakkauden tunteisiin suhtaudutaan vakavina ja ainutlaatuisina. Seurustelu on yhdessä olemista, rakastamista ja toisen välittämistä. Seurusteluvaiheessa harjoitellaan seurustelulle ja parisuhteelle ominaisia asioita sekä opitaan hallitsemaan omia tunteita ihastumiseen, rakastumiseen, riitelyyn, uskollisuuteen ja mustasukkaisuuteen liittyen. Yli puolet nuorista uskoo seurustelun johtavan avioliittoon ja perheen perustamiseen tulevaisuudessa. Nuorten suurimpia pelkoja seurusteluun ja rakastumiseen liittyen on, että ei saa vastakaikua tunteilleen, ei kelpaa omana itsenään, ei löydä sitä oikeaa, ei ole tarpeeksi hyvännäköinen tai ei ole tarpeeksi kokenut. Myös pettymyksen tunteita pelätään. Nuoret kokevat usein paineita seurustelusta ja sen aloittamisesta etenkin kaveripiirin kesken. (Demi 2010.)

Tietoa rakkaudesta ja seksistä saadaan lehdistä, internetistä, ystäviltä, koulusta, kirjoista ja elokuvista sekä omilta seurustelukumppaneilta. Nuoret toivovat, että rakkaudesta, seksistä ja ensimmäisestä kerrasta sekä niihin liittyvistä tunteista ja asioista puhuttaisiin asiallisesti ja avoimesti niiden omilla nimillä. Myös ehkäisystä ja seksistä haluttiin tietoa. (Demi 2010.) Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin rakkauden ja romantiikan sekä ehkäisyn merkitystä seksuaalisuudessa Kuitinmäen seksuaaliterveyskasvatuspäivän toiminnallisen teematunnin kautta. Nuorille pyrittiin antamaan tietoa rakkauden ja romantiikan merkityksestä seksissä ja seurustelussa sekä lisäksi saada nuoret ymmärtämään oma vastuu ja velvollisuus ehkäisyn huolehtimisessa.

8 Toiminnallinen opinnäytetyö

Eri-ikäisten opetus- ja ohjaussuunnitelmissa mainitaan konkreettisten ja toiminnallisten menetelmien käyttö opetus - ja ohjaushetkessä. Toiminnallisuus helpottaa opetusta ja ohjausta ryhmässä olevien yksilöiden erilaisuuden takia. Kaikilla on oma tapansa oppia ja toiminnallisten ohjausmenetelmien avulla ohjaajan on helpompaa huomioida yksilöiden erilaisuus ja havainnoida ryhmän sisäisten vuorovaikutussuhteiden kehittymistä. Toiminnallisten menetelmien avulla opitaan vuorovaikutustaitoja, yhteistyön kehittämistä, puhumista, eläytymistä, kuuntelemista sekä luovuuden käyttöä. Toiminnalliset harjoitukset lisäävät itsetuntemusta ja itsetuntoa. Toiminnallisten menetelmien käyttö opetuksessa mahdollistavat eri aistikanavien ja oppimistyylien käytön, mikä edistää asian muistamista ja tekee oppimistilanteesta mielekkäämmän. (Leskinen 2009, 13.)

Tämän opinnäytetyön aiheena oli seksuaaliterveyskasvatuspäivän järjestäminen ja arviointi Kuitinmäen koulun 9. luokkalaisille. Tarkoituksena on saada nuoret pohtimaan, mitä seksuaalisuus käsitteenä sisältää antamalla nuorten osallistua tuntiin toiminnallisten menetelmien kautta. Päivä järjestettiin viiden oppitunnin mittaisena toiminnallisena teemapäivänä, jonka suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista sekä päivälle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta kerrotaan tässä opinnäytetyössä. Arviointiosuus koostuu 9.-luokkalaisten ja terveydenhoitajan näkökulmasta, jotka hankittiin päivän lopussa kyselylomakkeiden avulla. Lisäksi päivän sujumista havainnoitiin opinnäytetyön tekijän ja ulkopuolisen Laurea-ammattikorkeakoulun puolesta havainnoimassa olleen henkilön näkökulmasta. 9. luokkalaisten kyselylomakkeiden avulla saadut vastaukset on kerätty Excel-taulukkoon ja terveydenhoitajien vastaukset avoimiin kysymyksiin on purettu erilliseen arviointiosuuteen. Lisäksi teemapäivän aikana tehtiin havaintoja päivän onnistumisesta ja niiden arvioinnit tulevat ilmi päivän arviointiosuudessa ja päivän ulkopuolisen henkilön havainnointiosuuden kautta (Liite 3).

8.1 Arvioinnin tukena käytetyt tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön toiminnallisten menetelmien arvioinnin apuna käytettiin kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen liittyvän kohteen analysoiminen ja tulkitseminen tilastollisten menetelmien avulla. Tutkimusmenetelmää käytetään erityisesti isojen ihmisryhmien kautta saatavien tulosten hankkimisessa. Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Sen kautta saadaan tietoa ihmisten mielipiteistä tutkittavaa aihetta ja tutkimuskysymyksiä kohtaan ja annetaan mahdollisuus tutkimuskohteena olevan henkilön omille tulkinnoille. Tutkimuksen kohdejoukko on tarkoin valittu ja tulosten keräämisen avuksi voidaan käyttää lomakkeita, joita voidaan analysoida ja tulkitä tapauskohtaisesti. Tässä opinnäytetyössä aineisto kerättiin kyselylomakkeiden ja havainnoinnin avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2002, 155, 129).

Kyselytutkimuksen käyttö mahdollistaa laajan tutkimusaineiston keräämisen. Tällöin tutkimuksessa voidaan kysyä useampia asioita, jolloin aineisto voidaan jakaa määrälliseen muotoon ja käsitellä tilastollisin analysointimenetelmin. Kyselylomakkeiden avulla voidaan kerätä tietoa muun muassa ihmisten toiminnasta, tiedoista ja mielipiteistä ja niiden avulla voidaan myös hankkia arviointeja halutulle toiminnalle. Opinnäytetyön tulokset hankittiin valmiiksi muodostettujen kyselylomakkeiden avulla. 9.-luokkalaisten kyselylomake sisälsi asteikkoihin eli skaaloihin perustuvia kysymystyyppejä, joihin oppilaat rastivat sopivimman vastauksen annetuista vaihtoehdoista. Tulokset on koottu Excel - taulukkoon analysoinnin havainnollistamiseksi. Terveydenhoitajaopiskelijoiden kyselylomake sisälsi avoimia kysymyksiä, joihin terveydenhoitajaopiskelijat saivat vastata vapaasti tuoden ilmi omat ajatukset ja mielipiteet vastausten sisällöissä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 182 -197.)

Havainnoinnin avulla saadaan tietoa, mitä todellisuudessa tapahtuu. Tieteellinen havainnointi on tarkkailua, jossa saadaan välitöntä tietoa yksilöiden ja ryhmien toiminnasta ja käyttäytymisestä. Kyselylomakkeiden lisäksi seksuaaliterveyskasvatuspäivän ja teematuntien arvioinnin apuna käytettiin havainnointia. Teemapäivää oli havainnoimassa opinnäytetyöntekijä ja ulkopuolinen asiantuntijataho. Tehtyjen havainnointien avulla muodostetaan seksuaaliterveyskasvatuspäivän ja teematuntien arviointiosuus. (Hirsjärvi ym. 2002, 200 - 201.)

9 Kuitinmäen koulun seksuaaliterveyskasvatuspäivä

Kuitinmäki-hankkeen tavoitteena on edistää nuorten terveyttä. Tämän opinnäytetyön puitteissa pyritään edistämään nuorten seksuaaliterveyttä vahvistamalla ja täydentämällä jo saatuja tietoja oman ja muiden seksuaalisuudesta sekä lisäämällä tietämystä seksuaaliterveyteen vaikuttavista osa-alueista. Teemapäivän järjestämiseen kuului teematuntien aiheiden ja sisällön suunnittelu yhdessä Kuitinmäki-hankkeessa olevien tahojen, opinnäytetyön tekijän sekä Laurea-ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijoiden kanssa, jotka toimivat teematuntien sisällön toteuttajina ja tuntien vetäjinä.

Seksuaaliterveyskasvatuspäivä järjestettiin 13.5.2011 Kuitinmäen koulun 9. - luokkalaisille oppilaille ja toteutettiin viiden toiminnallisen teematunnin kautta Kuitinmäen koulun luokahuoneissa. Teemapäivä sisälsi viisi seksuaalisuuden eri osa-alueita koskevaa teematuntia, jotka 9. - luokkalaiset kiersivät päivän aikana oman luokkansa mukana. Kuitinmäen koululla on kuusi 9. - luokkaa, joista yksi toimii erityisluokkana, jossa on vähemmän oppilaita kuin muissa luokissa. Tämä luokka kulki sovitusti toisen luokan mukana, jolloin luokat saatiin tiivistettyä viideksi ryhmäksi. Jokainen teematunti kesti oppitunnin verran, 45 minuuttia, joiden välissä olivat välitunnit. Ennen viimeistä teematuntia oli ruokatauko, johon saivat osallistua myös teematuntien vetäjät.

Teematuntien sisällöstä ja toteutuksesta huolehtivat Laurea-ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijat. Tuntien suunnittelu ja teemapäivään osallistuminen vetäjän roolissa oli osa terveydenhoitajaopiskelijoiden kouluterveydenhuollon opintojakson kokonaisuutta. Terveydenhoitajaopiskelijat toteuttivat päivän osana omaa ammatillista oppimista ja ammatillisen osaamisen ja kasvun kehittämistä. Teematunnit koostuivat seuraavista viidestä teemasta: seksuaalioikeudet ja seksuaalinen väkivalta sekä päihteet, miesten ja naisten eroavaisuudet; asenteiden, mielipiteiden ja käyttäytymisen eroavaisuudet sekä median merkitys, seksuaalisuuden eri ilmentymät, kulttuuriset erot seksuaalisuudessa ja rakkauden ja romantiikan merkitys seksuaalisuudessa sekä ehkäisy.

Viimeisen pidetyn teematunnin jälkeen tunnin vetäjät jakoivat oppilaille kyselylomakkeen ja ohjeistivat sen käytössä. 9.-luokkalaisten kyselylomakkeessa oli 2. kysymystä. Ensimmäinen

kysymys koski oppilaiden mielipidettä päivästä kokonaisuutena ja siitä saivatko he uutta tietoa seksuaaliterveydestä päivän aikana. Jälkimmäinen kysymys sisälsi 8 eri kysymystä, jotka liittyivät kaikkien teematuntien kautta saatuun tietoon ja oppilaiden kokemukseen siitä. Kysymyksiin vastattiin ”rasti ruutuun” - menetelmällä. Oppilaiden saatua täytettyä palautelomakkeet keräsivät teematuntien vetäjät ne taitettuina pulpettien päältä ja kiittivät oppilaita päivästä. Terveystenhoitajaopiskelijoille oli suunnattu oma kyselylomake, johon he vastasivat ryhmittäin. Vetäjille suunnattu palautelomake sisälsi avoimia kysymyksiä vetäjien mielipiteistä teematuntien sisällöstä ja oppilaiden seksuaaliterveystietojen edistämistä koskien, oman ammatillisen kasvun kehittämisen suhteen sekä millä keinoin tuntien vetäjät kehittäisivät teemapäivän järjestämistä jatkossa.

9.1 Teematuntien suunnittelu ja järjestäminen

Opinnäytetyön tekijä sai opinnäytetyön aiheen valinnan yhteydessä ehdotuksia siitä, minkälaista seksuaaliterveyskasvatuspäivää ollaan suunnittelemassa Kuitinmäen koulun 9. luokkalaistille ja minkälaisia ajankohtaisia teemoja siihen voisi ottaa mukaan. Teemojen aiheiden lopullinen valinta tehtiin yhteistyössä Kuitinmäki-hankkeessa olevien tahojen kanssa, johon kuuluivat Kuitinmäen koulun rehtori ja terveydenhoitaja, hankkeessa olevat opettajat sekä opinnäytetyön ohjaajat. Aiheet esiteltiin hankekokouksessa ja suunnitelma hyväksyttiin opinnäytetyön aiesopimuksen kautta.

Teematuntien aiheiden valinnan jälkeen aiheet arvottiin kouluterveydenhuollon tunnilla terveydenhoitajaopiskelijoiden kesken, jotka olivat jakaneet itsensä viiteen eri ryhmään. Aiheet päädyttiin arpomaan, koska osa aiheista oli helpommin käsiteltäviä kuin toiset ja koettiin näin aiheiden jakamisen olevan helpompaa ja tasapuolisempaa kaikille. Opinnäytetyön tekijä oli tehnyt kullekin ryhmälle seksuaaliterveyskasvatuspäivää ja kunkin teeman aihealuetta koskevan selostuksen, jossa oli tietoa tulevasta päivästä ja ehdotuksia siitä, mitä aiheita kunkin teeman sisällä voidaan käsitellä (Liite 5-6). Lisäksi annettiin ehdotuksia erilaisten toiminnallisten menetelmien käyttöön). Opiskelijat saivat päivämäärän, jolloin ryhmien on palautettava oma suunnitelmansa opinnäytetyön tekijälle ja jolloin he esittelevät sen kouluterveydenhuollon tunnilla koko luokalle, opinnäytetyön tekijälle sekä kouluterveydenhuollosta vastaavalle opettajalle, joka toimii myös mukana Kuitinmäki-hankkeessa. Näin teematuntien sisältöä pyrittiin vielä kehittämään haluttuun suuntaan ennen teemapäivää. Tämä havaittiin hyödylliseksi, koska osalla ryhmistä oli joko liian laaja tai liian suppea sisältö siihen nähden, että aikaa kullekin tunnille oli 45 minuuttia. Samalla terveydenhoitajaopiskelijat saivat varmuuden siitä, että suunniteltu teematunti oli tavoitteiden mukainen eikä kenenkään ryhmän tarvinnut pitää tuntia ilman tuntisuunnitelmien hyväksyntää tai etukäteisarviointia. Näin opinnäytetyön tekijä sai tiedot siitä, minkälaista tilaa ja mitä välineitä tuntien toteuttamiseen tarvittiin ja

kykeni näiden tietojen perusteella huolehtimaan päivän onnistumisesta mahdollisimman sujuvasti niin tilojen kuin tarvittavien välineidenkin suhteen.

Teemapäivä oli hankekokouksessa sovittu toteutettavan Kuitinmäen koulun luokahuoneissa 13.05.2011. Teemapäivän toteutuksen järjestäminen sujui hyvässä yhteistyössä Kuitinmäen koulun rehtorin ja apulaisrehtorin, terveydenhoitajan sekä vahtimestarin kanssa. Teemapäivän suunnitteluvaiheessa opinnäytetyön tekijä kävi tutustumassa koulun sijaintiin ja tiloihin sekä keskustelemassa päivän aikataulusta, tilajärjestelyistä, tarvittavista välineistä ja muista päivään liittyvistä asioista. Samalla sovittiin vahtimestarin kanssa teemapäivän aamun järjestelyistä ja aikatauluista. Terveydenhoitajaopiskelijat olivat hankkineet suurimmaksi osaksi tunteja varten tarvittavat oheistarvikkeet itse ja Kuitinmäen koulun terveydenhoitajalta saatiin lisäksi tekopenis ehkäisyä käsittelevälle tunnille, jossa harjoiteltiin kondomin käyttöä. Kyselylomakkeet tulostettiin Kuitinmäen koululla hetkeä ennen tuntien alkamista.

Kuitinmäen koulun rehtori lähetti sovittuun päivän suunnitteluvaiheessa tiedot luokkien ja oppilaiden lukumääristä, jotta terveydenhoitajaopiskelijat ja opinnäytetyön tekijä pystyisivät hahmottamaan luokkien kokoa sekä lisäksi tämän tiedon perusteella pystyttiin tulostamaan riittävä määrä kyselylomakkeita. Apulaisrehtori lähetti teemapäivän aikataulun ja tilasuunnitelun sähköpostitse opinnäytetyön tekijälle heti sen valmistuttua, jonka jälkeen tieto välitettiin tuntien vetäjille koulun yhteystietojen ja liikenneyhteyksien lisäksi (Liite 4). Samalla varmistettiin, että kaikki osaavat ja tietävät tulla paikalle sovittuna aikana kyseisenä päivänä.

Vahtimestarin kanssa oli sovittu teemapäivän aamusta ja saapumisajoista, joka toteutui suunnitellusti 45 minuuttia ennen ensimmäisen tunnin alkua. Ensimmäinen tunti alkoi 08.15. Terveydenhoitajaopiskelijat saapuivat paikalle sovittuun aikaan, jolloin vahtimestari kuljetti kunkin ryhmän omaan luokahuoneeseen, jossa ohjasi kaikkia ryhmiä älytaulujen käytössä, mitkä eivät olleet tuttuja kellekään terveydenhoitajaopiskelijoista. Älytaulujen käytöstä oli informoitu Laurean opiskelijoita hyvissä ajoin ja kaikki osasivat varautua näiden käyttöön. Tuntien vetäjät jäivät valmistelemaan luokahuoneitaan teematunteja varten, jonka aikana opinnäytetyön tekijä kävi varmistamassa kultakin ryhmältä kaiken olevan kunnossa ja varmistamaan ettei mitään tarvittavia välineitä puutu. Samalla jaettiin 9. luokkalaisille ja terveydenhoitajaopiskelijoille suunnatut kyselylomakkeet ja ohjeistettiin niiden käytössä sekä luotamuksellisuudessa.

Päivän alkaessa kunkin luokan opettajat kävivät varmistamassa, että oppilaat olivat paikalla ja samalla kysyivät teematuntien vetäjiltä haluavatko he opettajien olevan paikalla tunnin aikana. Jokainen ryhmä toivoi, että ovat opiskelijoiden kanssa keskenään, jotta tunnit sujuisivat vapaammin ilman opettajan valvontaa, mikä olisi voinut vaikuttaa käytävään keskusteluun. Samalla ryhmän vetäjät kokivat tunnin vetämisen helpommaksi. Tunnit sujuivat koko-

naisuudessaan hyvin. Kuitenkin erityisesti yhdessä luokassa oli muutama oppilas, jotka villitsivät vetäjien kertoman ja havainnointien mukaan aika-ajoin muita oppilaita ja haastoivat terveydenhoitajaopiskelijoiden roolia aiheiden käsittelyssä ja tuntien vetäjinä. Lisäksi ennen viimeistä teematuntia olevan ruokatauon aikana muutama oppilas oli ilmeisesti riidellyt keskenään, mikä aiheutti sen että yhden teematunnin viimeisellä tunnilla oli rehtori valvomassa oppilaiden järjestystä, mikä palautteen mukaan aiheutti hieman hämmennystä ja jännitystä teeman vetäjien suhteen siitä, kuka ohjaa tuntia ja mitä uskaltaa sanoa.

9.2 Teematuntien sisällöt ja toiminnallisten menetelmien toteutus

Kuitinmäen seksuaaliterveyskasvatuspäivä koostui viidestä teematunnista. Teematuntien aiheet käsittelivät seksuaalioikeuksia ja seksuaalista väkivaltaa sekä päihteiden merkitystä, miesten ja naisten eroavaisuuksia; asenteiden, mielipiteiden ja käyttäytymisen erot seksuaalisuudessa sekä median merkitys, seksuaalisuuden ilmentymiä; elämäntavat, tyyli ja alakulttuurit, kulttuurin merkitys ja kulttuuriset erot seksuaalisuudessa sekä rakkauden ja romantiikan merkitys ja ehkäisy. Seuraavaksi kerrotaan kunkin teematunnin sisällöstä ja niiden toiminnallisista tehtävistä.

1. Seksuaalioikeudet ja seksuaalinen väkivalta sekä päihteet

Ensimmäinen teematunti käsitteli seksuaalioikeuksia ja seksuaalista väkivaltaa. Tarkoituksena oli tarjota nuorille tietoa nuorten seksuaalioikeuksista ja kertoa, mitä seksuaalinen väkivalta on ja miten nuori voi itse omalta osaltaan vähentää riskiä seksuaaliväkivallan uhriksi joutumista ja tunnistaa seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön erityispiirteitä riskitilanteiden välttämiseksi. Mukaan oli otettu päihteiden käsittely, koska päihteiden merkitys nuorten seksuaalisen väkivallan tapahtumisessa on suuri käyttäytymisen ja arviointikyvyn heikkenemisen vuoksi.

Oppilaiden tullessa luokkaan luokahuoneen pulpetit oli jaettu 4 pulpetin ryhmiin, johon oli jaettu valmiiksi lyijykyniä ja papereita toiminnallisten tehtävien osuutta varten. Jokaisen luokan oppilaat saivat jakaa itsensä 4-6 hengen ryhmiin riippuen luokan koosta, jonka jälkeen he istuivat ryhmänsä kanssa pulpettien ympärille. Tunti alkoi terveydenhoitajaopiskelijoiden esittäytymisellä, jonka jälkeen oppilaita pyydettiin kirjoittamaan, mitä he itse ajattelevat siitä, mitä seksuaalinen hyväksikäyttö, häirintä ja väkivalta ovat. Jokainen ryhmä kirjoitti paperille omia ajatuksiaan aiheesta, esittivät sen luokalle, ja kun kaikki ryhmät olivat esittäneet pohtimansa asiat, aloittivat terveydenhoitajaopiskelijat aiheiden läpikäymisen diaesityksen avulla. Samaa tekniikkaa käytettiin lopputunnin ajan. Tunnin vetäjät esittivät eri kysy-

myksiä pohdittavaksi ryhmissä, jonka jälkeen asioita käytiin yhdessä läpi ja lopuksi diaesitysten avulla esiteltiin, mitä aiheet teoriassa ja käytännössä sisältävät. Oppilaille oli koko ajan mahdollisuus esittää vetäjille lisäkysymyksiä ja kommentteja muiden ryhmien muodostamiin ajatuksiin sekä selittää, mitä ovat itse tarkoittaneet pohtimillaan asioilla. Lopuksi oppilaille esiteltiin yhteydenottotietoja Internetistä, johon voi ottaa tarvittaessa yhteyttä jos haluaa puhua teemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tunnin aikana esitettyjä kysymyksiä olivat:

- 1) Mitä seksuaalinen väkivalta, hyväksikäyttö ja häirintä tarkoittavat?
  - 2) Mitä tulee mieleen sanasta seksuaalioikeudet ja mitä se tarkoittaa?
  - 3) Kuinka päihteet vaikuttavat seksuaalisen väkivallan tekoon ja ilmenemiseen?
  - 4) Mitä seurauksia seksuaalisesta väkivallasta on uhrille ja tekijälle?
  - 5) Mitä teet, jos joudut seksuaalisen häirinnän tai väkivallan kohteeksi? Mihin voit ottaa yhteyttä?
2. Miesten ja naisten eroavaisuudet: asenteiden, mielipiteiden ja käyttäytymisen erot sekä median merkitys

Oppilaiden tullessa luokkahuoneeseen he näkivät älytaululla teematunnin aiheen otsikon sekä kaksi erinäköistä kasvokuvaa poptähti-Madonnasta (Kuva 1). Heti tunnin alussa, vetäjien esittäytymisen jälkeen, oppilaita pyydettiin jakautumaan tyttöjen ja poikien kesken. Tämän jälkeen tytöille jaettiin lappu, jossa luki ”POIKA ON:” ja pojille vastaavanlainen lappu, jossa luki ”TYTTÖ ON:”. Seuraavaksi poikia ohjeistettiin kirjoittamaan lapulle, minkälainen tytön tulee olla poikien mielestä ja tytöille puolestaan annettiin ohjeeksi kirjoittaa, minkälainen haluaisivat pojan olevan. Tämän jälkeen kumpikin ryhmistä sai kertoa vuorollaan yhden kirjoitetuista asioista, jotka vetäjät kirjoittivat taululle joko kohtaan ”TYTTÖ ON:” tai ”POIKA ON:”. (Kuva 2 - 3) Tehtävästä kehkeytyi paljon naurua ja kilpahuutoa ryhmien kesken. Lopuksi terveydenhoitajaopiskelijat kysyivät oppilailta onko tällaista tyttöä/poikaa olemassakaan, jolta löytyisi kaikki taululla lukevat piirteet.

Seuraavaan toiminnalliseen tehtävään siirryttiin heti edellisen jälkeen. Ennen tuntia eturivin pulpeteille oli jaettu kasa vaatteita. Tyttöjen puolen luokkaa löytyi poikien vaatteita ja poikien puolelta tyttöjen vaatteita. Kumpikin ryhmistä sai tehtäväkseen pukea yhden vapaaehtoisesta kummastakin ryhmästä sellaiseksi kuin haluavat vastakkaisen sukupuolen näyttävän edellisen tehtävän piirteiden perusteella. Kun kumpikin ryhmistä oli pukeutunut provosoivasti esittämään haluttujen piirteiden mukaista vastakkaista sukupuolta saivat tytöt kertoa, mitä mieltä ovat poikien kertomista taululle kirjoitetuista tyttöjen ominaisuuksista ja siitä miten he olivat pukeneet yhden ryhmäläisistä ”tytöksi” ja vastaavasti pojat poikien ominaisuuksista sekä kommentoida tyttöjen näkemystä unelmamiehen pukeutumisesta. Näin nuoret saatiin

pohtimaan yhdessä vetäjien kanssa se, että halutut ominaisuudet eivät ole realistisia kummankaan ryhmän mielestä.

Kun tehtävä oli ohi, oppilaita pyydettiin istumaan alas ja vetäjät laittoivat ”A dovefilm” - mainoksen päälle älytaulun kautta. (<http://www.youtube.com/watch?v=iYhCn0jf46U>). Filmillä tavallisen näköinen, meikittä oleva nainen, meikataan nopeutetun kuvasarjan kautta ”huippumallin” näköiseksi. Filmin lopussa naisen kuva päätty esitettäväksi vilkkaan kadun mainostaululle. Lopullisessa mainoskuvassa filmissä nainen näyttää aivan muulta kuin mitä näytti ennen meikkausta ja kuvankäsittelyä. Tuntien vetäjien mukaan filmi hiljensi oppilaita usealla tunnilla ja oli hyvä keino herättää nuoret pohtimaan kuinka virheellistä tietoa media antaa todellisuudesta. Filmin näyttämisen jälkeen oppilaiden kanssa keskusteltiin siitä, mitä he ajattelivat esitetystä filmistä ja kyseenalaistavatko he ikinä median merkitystä ulkonäön ja seksuaalisuuden merkitysten muodostamisessa. Pian tämän jälkeen älytaululla näytettiin kuvasarjoja meikatuista, kuvissa poseeraavista, julkisuuden henkilöistä ja kysyttiin oppilailta, mitä kaikkea kuvassa on voitu mahdollisesti muuttaa ennen kuvan julkistamista. Tämän jälkeen näytettiin todellinen kuva julkkiksesta, meikittä, ennen kuvankäsittelyä. Nuoret haluttiin tehtävän avulla saada pohtimaan kuinka vahvasti media muokkaa kuvaa naisista ja miehistä ilman kuvan katsojan tietoisuutta kuvan epärealistisuudesta.

Tunnin lopuksi oppilaat pyydettiin luokan taakse. Vetäjät luettelivat erilaisia väittämiä koskien teematunnin aihetta ja ohjeistivat oppilaita siirtymään sovittuun suuntaan sen mukaan, mitä mieltä ovat kustakin väittämästä. Väittämien tarkoituksena oli herättää lisää keskustelua sukupuolien eroavaisuuksista seksuaalisuuden merkityksellistäjinä ja median vaikutuksesta seksuaalisuuden ja seksuaali-identiteetin muokkaamisessa. Tunnin lopussa terveydenhoitaja-opiskelijat pyysivät suoraa palautetta oppilailta pidetystä tunnista ja kysyivät, mitä he kokivat oppineensa tunnin aikana.

3. Seksuaalisuuden ilmentymät; elämäntavat, tyylit ja alakulttuurit

Kun oppilaat olivat istuneet paikoilleen, heitä pyydettiin kuuntelemaan seuraavan musiikkivideon sanoja, jonka jälkeen älytaululle laitettiin päälle artisti Tean ”Tytöt tykkää” - video (<http://www.youtube.com/watch?v=LZgN65kLxWo&ob=av2n>). Videon kertosäkeessä lauletaan mm. ”Tytöt tykkää pojista ja pojat tykkää tytöistä” ja koko laulu esittää niin sanottua heterokeskeistä maailmaa. Kun musiikkivideo oli soinut hetken aikaa, hiljennettiin musiikkia hetkeksi, jolloin tunnin vetäjät esittelivät itsensä ja kertoivat, mikä on teematunnin aiheena. Videon jälkeen oppilaita pyydettiin kuuntelemaan toisen musiikkivideon sanoja. Älytaulun kautta laitettiin soimaan Jukka Takatalon musiikkivideo ”Jokainen on vähän homo”, jossa lauletaan homoudesta ja esitellään pätkiä lehdissä ja keskustelupalstoilla olleista homouteen liittyvistä uutisista ja keskusteluista (http://www.youtube.com/watch?v=wejE_37dx_A).

Videoiden jälkeen tehtiin jako viiteen ja luokka jaettiin neljään ryhmään. Jokaiselle ryhmälle annettiin lappu, jossa oli kaksi kyseiseen teemaan liittyvää sanaa. Jokainen ryhmä sai eri sanat. Ryhmien tehtävänä oli pohtia, mitä lapussa olleissa sanoista tulee mieleen. Tämän jälkeen ne käytiin yhdessä läpi tunnin vetäjien avustuksella, jolloin vetäjät kertoivat, mitä sanat oikeasti tarkoittavat sekä vastasivat samalla heränneisiin lisäkysymyksiin aiheeseen liittyen. Oppilaille annetut sanat olivat: lesbo, homo, transvestiittisuus, sateenkaariperhe, hetero, transseksuaalisuus, intersukupuolisuus, seta. Kun sanojen merkityksiä käytiin läpi, esiteltiin samalla myös Setan ja Sexpo:n www - sivuja sekä käytiin läpi Sexpon sivuilla olleita yhteydenottotietoja ja kysymyksiä liittyen seksuaalisuuden muotoihin. Tämän jälkeen jokaiselle jaettiin tyhjä lappu, johon sai kirjoittaa lisäkysymyksiä aiheesta. Vetäjät keräsivät taitetut laput oppilaiden pöydiltä, jonka jälkeen jokainen kysymys käytiin läpi yhdessä ja vetäjät vastasivat kysymyksiin tai tarvittaessa etsivät kysymyksiin vastauksia netistä, jolloin oppilailla oli mahdollisuus kysyä anonyymisti mieltä askarruttavista aiheista aiheeseen liittyen. Lisäkysymyksiä tuli muun muassa: saako vammaisen harrastaa seksiä sekä saako vammaisen harrastaa seksiä toisen vammaisen vai kenen tahansa kanssa. Lisäksi mieltä askarrutti seksuaalisuuden eri nimikkeet kuten metroseksuaalisuus. Oppilaiden lähtiessä taustalle laitettiin soimaan Jenni Vartiainen ”Ihmisten edessä”, jossa lauletaan tyttöraukaudesta (<http://www.youtube.com/watch?v=PKidLh1Ryq4>).

4. Kulttuurin merkitys ja kulttuurilliset erot seksuaalisuudessa

Tunti alkoi tunnin vetäjien esittäytymisellä, jonka jälkeen oppilailta kysyttiin, mitä he tietävät eri kulttuureista ja mitä he käsittävät sanalla seksuaalisuus. Ensin vetäjät kävivät diaesityksen avulla lyhyesti läpi, mitä seksuaalisuuteen kuuluu ja mitkä tekijät vaikuttavat sen kokemiseen. Tämän havainnollistamiseksi esiteltiin WHO:n määritelmä seksuaalioikeuksista. Tämän jälkeen oppilaille annettiin tehtäväksi miettiä ryhmissä millaisia mielikuvia heillä on seksuaalisuuteen liittyvistä tavoissa eri kulttuureissa. Teeman rajaamiseksi oli päätetty ottaa mukaan neljä Suomessa eniten esillä olevaa vähemmistökulttuuria ja uskontoa: lestadiolaisuus, Islam, romanikulttuuri ja Jehovan todistajat. Nämä otsikot ja niihin sisältyvät aiheet esiteltiin luokan edessä kukin vuorollaan ja ennen kunkin aiheen käsittelyä oppilaita pyydettiin kertomaan, mitä kustakin kulttuurista ja siihen liittyvästä uskonnosta tulee mieleen ja mitä se heidän mielestään tarkoittaa. Keskustelun aiheiksi otettiin erityisesti rasismi, kulttuuriset erot sukupuolten tasa-arvon suhteen, seksuaaliterveystiedon eroavaisuudet maittain, suvaitsemattomuus/suvaitsevaisuus esiaviolliseen seksiin sekä kunniaväkivalta ja suvun merkitys. Lestadiolaisuutta käsiteltäessä oppilaat mm. kertoivat, että lestadiolaiskulttuuriin kuuluu mm. television, tanssimisen ja ehkäisyn kieltäminen. Islam-uskon kulttuurin piiriin kuuluvilla tuli oppilaiden piirissä keskustelua rukoilusta, possun syömisestä, huntujen käytöstä sekä moniavioitumisesta. Romanikulttuurista oppilaat eivät osanneet sanoa muuta kuin naisten käyt-

tämistä hameista. Jehovan todistajista puhuttaessa tuli keskustelua ovelta ovelle kulkemisista.

Tunnin vetäjät esittelevät kunkin edellä mainitun kulttuuriin ja seksuaalisuuteen liittyviä tekijöitä ja tarkoituksena oli keskustelun ja paikkansa pitävän tiedon läpikäymisen avulla saada nuoret ymmärtämään ja pohtimaan kulttuurin ja uskonnon merkitystä seksuaalisessa käyttäytymisessä ja seksuaali-identiteetin muodostamisessa sekä saada nuoret ymmärtämään, että toisenlaisesta kulttuurista tai toisenlaiseen uskontoon kuuluva henkilö ei välttämättä ymmärrä tai koe seksuaalisuuteen liittyviä asioita samalla tavalla kuin moni suomalaisessa kulttuurissa ja evankelisluterilaisessa uskossa elävä. Lestadiolaisuutta ja siihen sisältyvää kulttuuria käsiteltäessä esiteltiin mm. ehkäisyyn, naisen asemaan (esim. pappuus), avioliittoon ja homoseksuaalisuuteen (synti, kiellettyä) liittyviä merkityksiä. Islamin uskosta puhuttaessa käytiin läpi koraanin merkitystä asioiden ymmärtämisessä, miesten ja naisten asemasta Islam-uskoisissa kulttuureissa, avioliiton ja lain vahvasta merkityksestä, ehkäisystä sekä ympärileikkauksista. Romanikulttuurista tuotiin esille romanikulttuurille ominaisia piirteitä kuten häveliäisyys, siiveellisyys, ehkäisy, suvun merkitys, naisen asema ja paikka perheessä sekä sanoista, joita ei saa sanoa. Jehovan todistajien mukaista uskoa ja siihen liittyvää kulttuuria käytiin läpi avioliiton ja avioeron merkitystä, homoseksuaalisuuden ja ehkäisyn ymmärtämistä.

Tunnin viimeisessä toiminnallisessa tehtävässä oppilaita käskettiin katsomaan taululle kirjoitettuja kylttejä, joissa oikealla puolella luki ”Tarua” ja vasemmalla puolella ”Totta” (Kuva 4 - 5). Tämän jälkeen vetäjät luettelivat väittämiä ja ohjasivat oppilaita asettumaan sille puolen luokkaa, joka vastaa parhaiten omaa ajatusta siitä pitääkö väittää paikkaansa vai ei. Väittämät koskivat teeman aiheita. Ennen tunnin loppua vetäjät esittelivät vielä diasarjan, jossa haluttiin tuoda esille se, että muita uskontoja ja kulttuureja on kunnioitettava ja niiden vaikutus jokaisen seksuaalisuuteen on hyväksyttävä, mutta ne eivät saa mennä ihmisoikeuksien edelle, eikä asettaa ketään seksuaalisen väkivallan uhriksi tai hengenvaaraan. Tällä pyrittiin lisäämään nuorten valveutuneisuutta kulttuurin ja uskontojen merkityksestä seksuaalisuuteen sekä lisäämään eettistä ymmärrystä aiheeseen. Lisäksi vetäjät kysyivät oppilailta suoraa palautetta siitä saivatko oppilaat tunnista uutta pohdittavaa ja muuttuivatko osa käsityksistä ja ennakkoluuloista käsiteltävää aihetta kohtaan.

5. Rakkauden ja romantiikan merkitys seksuaalisuudessa sekä ehkäisy

Teematunnin vetäjät olivat sisustaneet luokahuoneen teeman mukaisesti. Älytaululta oli laitettu heijastumaan punainen pahvisydän, jossa luki kolme sanaa: love, sex, magic (Kuva 6). Taustalla soi koko tunnin ajan erilaisia rakkauslauluja, joita oppilaat saivat itse toivoa tunnin aikana ja jotka otettiin yhden rastin tehtävästä saaduista tiedoista. Teematunti oli jaettu neljään eri rastiin. Tunti alkoi vetäjien esittelyllä. Ennen rastien läpikäymistä vetäjät kertoivat

oppilaille näyttävänsä videopätkän sketsisarjasta, josta oppilaat voivat itse päätellä tunnin aiheen. Älytaulun kautta esiteltiin videopätkä Ketonen ja Myllyrinne sketsisarjasta, jonka aiheena oli terveystieto. (http://www.youtube.com/watch?v=qNrWxUlo_9I.) Video käsittelee seksuaaliterveystiedon tuntia ja erityisesti kondomin käytön harjoittelua humoristisella tavalla. Videon katsomisen jälkeen oppilaat saivat jakaa itsensä ryhmiin, joiden kanssa saivat ohjaajien avulla kiertää rasteja sovitussa järjestyksessä.

Yhdellä rastilla oppilaat saivat kokeilla kondomin laittoa tekopeniksen päälle (Kuva 9). Rastin vetäjä puhui ensin ehkäisyn tarpeesta ja tarkoituksesta ja ohjasi kondomin oikeaoppisessa käytössä, jonka jälkeen jokainen oppilaat saivat kokeilla itse kondomin laittoa tekopeniksen päälle. Kondomeja oli saatu 150 kappaletta ja ne oli hankittu SPR:ltä, jonka avulla mahdollistettiin, että kaikilla oppilailla oli mahdollisuus harjoitella kondomin käyttöä tunnin aikana. Toisella rastilla oppilaiden tehtävänä oli vastata kymmeneen eri kysymykseen, jotka koskivat ihastumista, seurustelua, romantiikkaa, rakkautta ja eroamista (Kuva 7 - 8). Paperit ja kynät oli jaettu valmiiksi pulpeteille ja pulpetit oli aseteltu ympyrään. Vetäjien tarkoituksena oli koostaa parhaiten keksityistä asioista nuorten oma seurusteluopas. Kolmannella rastilla oppilaiden tehtävänä oli keksiä mahdollisimman monta rakkauslaulua, jonka nimessä on sana "Love" tai jossa lauletaan rakkaudesta. Vaihtoehtoisesti sai keksiä mahdollisimman monta synonyymiä sanalle tykkääminen tai seurustelu (Kuva 11). Tähän rastiin vetäjät olivat hankkineet leffalipun, jonka sai oppilas joka keksi eniten rakkauslauluja tai synonyymeja esitetyille sanoille (Kuva 10). Neljäs rasti pidettiin vasta viimeisenä yhtä aikaa kaikille, jota varten luokka jaettiin kahteen osaan. Tämän rastin nimi oli "Rakkaalla lapsella on monta nimeä" (Kuva 12). Tehtävänä oli keksiä naisten - ja miesten sukupuolielimiä tarkoittavia sanoja, jotka alkavat kirjaimilla L, M, R, K. Oppilaille annettiin ensin kaksi minuuttia aikaa keksiä naisten sukupuolielimiä tarkoittavia sanoja ja toiset kaksi minuuttia miesten sukupuolielimiä tarkoittavia sanoja. Tässä vetäjät ohjasivat oppilaille käytettävän luovuutta ja loivat tilanteeseen kilpailuasetelman siitä, kumpi ryhmä keksii eniten aiheeseen viittaavia sanoja.

10 Palautekyselyjen tulokset

Opinnäytetyön arviointi muodostettiin 9. luokkalaisille (Liite 1) ja Laurea-ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijoille (Liite 2) suunnattujen kyselylomakkeiden avulla. Lisäksi päivän arviointia täydennettiin teematunneille osallistuneen ulkopuolisen henkilön antaman kirjallisen palautteen (Liite 3) ja opinnäytetyöntekijän päivän aikana tekemien omien havaintojen perusteella, jotka tulevat ilmi päivän ja teematuntien arvioinnin kautta. Terveydenhoitajaopiskelijat toteuttivat teemapäivän tunnit osana kouluterveydenhuollon kurssia ja päivään osallistuminen oli pakollista.

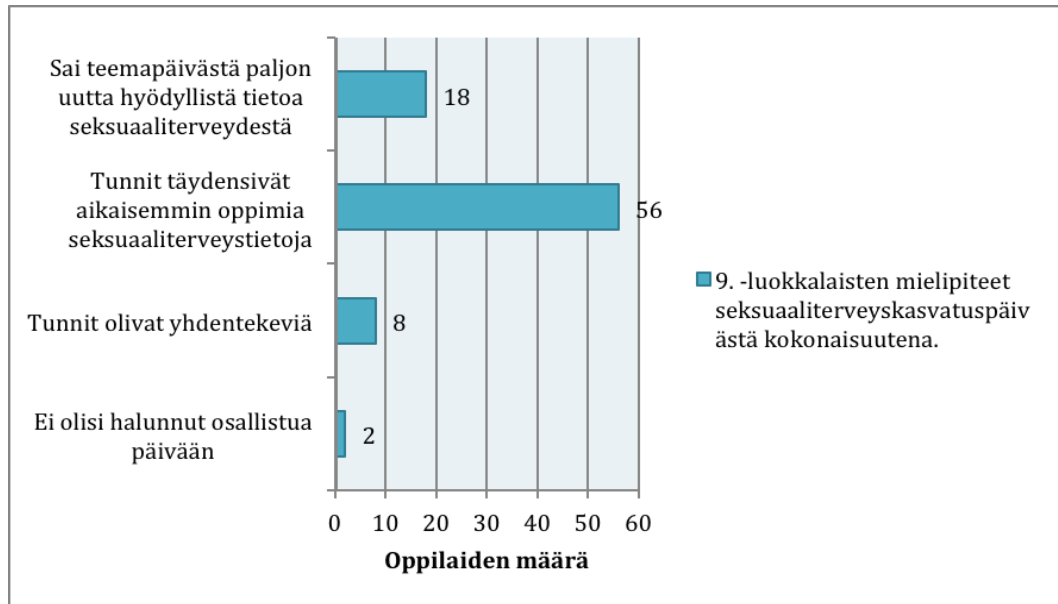
10.1 9.-luokkalaisten palautekyselyjen tulokset

9.-luokkalaisten kyselylomake sisälsi kaksi kysymystä. Ensimmäisessä kysymyksessä pyydettiin rastittamaan yksi neljästä valmiiksi annetusta vaihtoehdosta se, mikä kuvaa parhaiten mieli-pidettä pidetystä seksuaaliterveyskasvatuspäivästä kokonaisuutena. Toisessa kysymyksessä pyydettiin pohtimaan kahdeksan eri kysymyksen kautta, miten paljon teemapäivä sai pohtimaan käsiteltyjä asioita. Tässä tehtävässä pyydettiin rastittamaan sopivin vaihtoehto annettujen vaihtoehtojen mukaan. Vaihtoehdot olivat: Paljon, Melko paljon, En osaa arvioida, Melko vähän, Vähän.

Vetäjät jakoivat viimeisten tuntien jälkeen oppilaille kyselylomakkeet ja ohjasivat näiden käytössä. Kyselyt olivat nimettömiä, josta tuntien vetäjät muistuttivat ennen kyselylomakkeiden jakoa. Vetäjät vastasivat tarvittaessa lisäkysymyksiin, jos joku oppilaista ei ymmärtänyt kysymystä. Jaettuihin kyselylomakkeisiin vastasi yhteensä 88 oppilasta, joista 4 jouduttiin hylkäämään, koska vastaukset oli rastittu niin epäselvästi, ettei tulosten tulkintaan ollut mahdollisuutta. Tuloksiin vaikuttavien vastaajien kokonaismäärä oli 84. Kahdessa kyselylomakkeessa oli vastattu vain 1.kysymykseen, joten heidän osuus tuloksissa näkyy vain 1. kysymyksen kohdalla. Kahdessa 2. kysymyksen vastauksessa vastausten kokonaismäärä on 81, koska yksi oppilas oli jättänyt lomakkeessa vastaamatta kysymykseen ”Saiko teemapäivä sinua pohtimaan, että jokaisella on itsemääräämisoikeus omaan kehoonsa?” ja vastaavasti toinen oppilas oli jättänyt vastaamatta kysymykseen ”Saiko teemapäivä sinua pohtimaan, että minulla on oikeus edetä seurustelu- ja seksiasioissa omaan tahtiini?”. Näissä kohdissa tuloksia kokonaismäärä vastaajien kesken on 81.

10.1.1 Kokemukset seksuaaliterveyskasvatuspäivästä kokonaisuutena

Ensimmäisessä kysymyksessä pyydettiin rastittamaan sopivin vaihtoehto neljästä valmiiksi annetusta vastausvaihtoehdosta siitä, mikä kuvaa parhaiten oppilaiden kokemuksia seksuaaliterveyskasvatuspäivästä kokonaisuutena. Seksuaaliterveyskasvatuspäivä koettiin hyödyllisenä ja valtaosa oppilaista koki, että teematunnit täydensivät aikaisemmin oppimia seksuaaliterveystietoja (Kuvio 2). 18 oppilasta koki saaneensa teemapäivästä paljon uutta hyödyllistä tietoa seksuaaliterveydestä ja 56 oppilasta koki, että tunnit täydensivät aikaisemmin oppimia seksuaaliterveystietoja. 8 oppilasta koki tunnit yhdentekeviksi ja 2 oppilasta ei olisi halunnut osallistua päivään. Toinen edellä mainituista oppilaista oli kuitenkin rastinut 2. kysymyksen kohdalle kaikkiin vastausvaihtoehtoihin rastin kohtaan ”Paljon”, mikä vaikuttaa hänen antamien tulosten luotettavuuteen.

Kuvio 2. 9.-luokkalaisten kokemukset seksuaaliterveyskasvatuspäivästä (N=84)

10.1.2 Kokemukset teematuntien sisällöistä

Toisen kysymyksen tarkoituksena oli saada tarkempaa tietoa siitä vahvistivatko teematuntien kautta saadut tiedot oppilaiden tietoja seksuaaliterveydestä ja saiko teemapäivä oppilaita pohtimaan lisää seksuaaliterveyteen liittyviä osa-alueita. Kysymys sisälsi kahdeksan erillistä kysymystä, joista vastausvaihtoehtoina oli Paljon, Melko paljon, En osaa arvioida, Melko vähän ja Vähän. Vaihtoehtojen antamisen avulla pyrittiin saamaan variaatioita perinteisten Kyllä ja Ei - vastausvaihtoehtojen tuloksille. Palautekyselyn 2. kohdan kysymysten tulokset on koottu kunkin erillisen teematuntin tulosten lisäksi yhteen Excel - taulukkoon kokonaistulosten vertailun ja havainnollistamisen mahdollistamiseksi (Taulukko1).

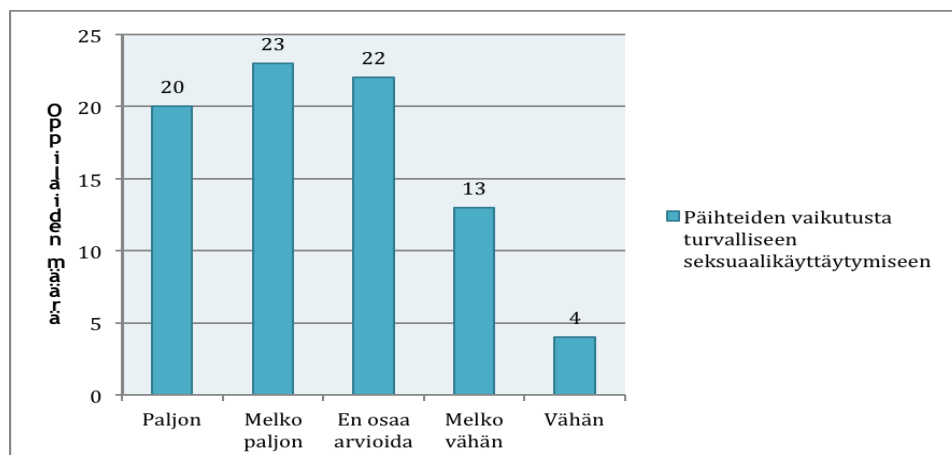
Kokonaistulosten vertailussa tulee ilmi, että suurin osa oppilaista on käyttänyt vastauksissaan vaihtoehtoja Paljon tai Melko paljon. Eniten Paljon-vastauksia keräsi kysymys: Saiko teemapäivä sinua pohtimaan, että median välittämä tieto seksuaalisuudesta voi antaa väärän kuvan siitä, mitä nuoren kuuluu tehdä tai miltä tulee näyttää? Kysymys liittyi teematuntiin Miesten ja naisten eroavaisuudet; asenteiden, mielipiteiden ja käyttäytymisen erot seksuaalisuudessa sekä median merkitys. Toiseksi eniten Paljon -vastauksia keräsi kysymys: Saiko teemapäivä sinua pohtimaan, että minulla on velvollisuus itseä ja kumppaniani kohtaan huolehtia ei-toivotun raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisystä, joka kuului teematuntiin Rakkauden ja romantiikan sekä ehkäisyn merkitys seksuaalisuudessa. Eniten vastauksia kohtaan Melko paljon puolestaan keräsi kysymys: Saiko teemapäivä sinua pohtimaan kulttuurin vaikutusta ihmisen seksuaalikäyttäytymiseen sekä Saiko teemapäivä sinua pohtimaan, että jokaisella on itsemääräämisoikeus kehoonsa. Näin voidaan todeta, että oppilaille onnistuttiin saamaan uutta

tietoa kulttuurillisten vaikutusten merkityksestä seksuaalisuuteen sekä ehkäisyn tarpeesta ja siitä huolehtimisesta. En osaa arvioida -vastausvaihtoehto sai melko tasaisesti vastauksia joka kysymyksen kohdalla. Melko vähän-vastauksia sai eniten kysymys: Saiko teemapäivä sinua pohtimaan päihteiden vaikutusta turvalliseen seksuaalikäyttäytymiseen. Vähän - vastausvaihtoehto keräsi vastaavasti myös eniten vastauksia päihteiden vaikutuksen pohtimisessa.

Seksuaalioikeudet ja seksuaalinen väkivalta sekä päihteiden merkitys-teematunti oli aiheisällöltään laajin kaikkiin teematunteihin verrattuna. Tämän vuoksi kyselylomake sisälsi kolme kysymystä aihealueeseen liittyen. Tulokset saatiin kolmen seuraavan kysymyksen avulla:

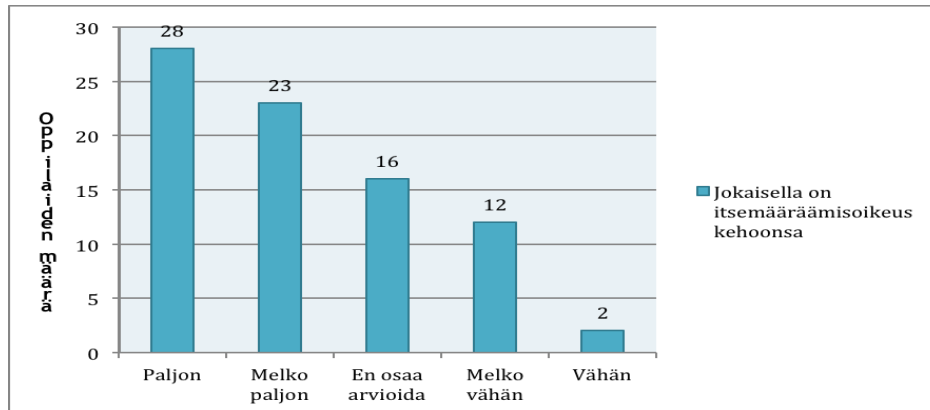
- Saiko teemapäivä sinua pohtimaan päihteiden vaikutusta turvalliseen seksuaalikäyttäytymiseen?
- Saiko teemapäivä sinua pohtimaan, että jokaisella on itsemääräämisoikeus omaan kehoonsa?
- Saiko teemapäivä sinua pohtimaan, että minulla on oikeus edetä seurustelu - ja seksiasioissa omaan tahtiini?

Saiko teemapäivä pohtimaan päihteiden vaikutusta turvalliseen seksikäyttäytymiseen (Kuvio 3) - kohdassa 20 oppilasta vastasi Paljon ja 23 Melko paljon. 22 oppilasta oli rastinut vastauksen kohtaan En osaa arvioida. Tämän tuloksen voi tulkita joko niin että oppilaat eivät ymmärtäneet kysymystä tai tunnilla käydyt aiheet, koskien nimenomaan päihteiden merkitystä seksuaalisen väkivallan uhriksi joutumisesta, ei tullut oppilaille tarpeeksi hyvin selville aiheiden käsittelyn aikana tai ei kiinnostanut oppilaita. 13 oppilasta koki saaneensa melko vähän pohdittavaa aiheesta ja 4 oppilasta koki saaneensa vähän uutta tietoa. Kokonaistuloksiin verrattuna tämä kysymys keräsi eniten En osaa arvioida, Melko vähän ja Vähän - vastausvaihtoehtoja.

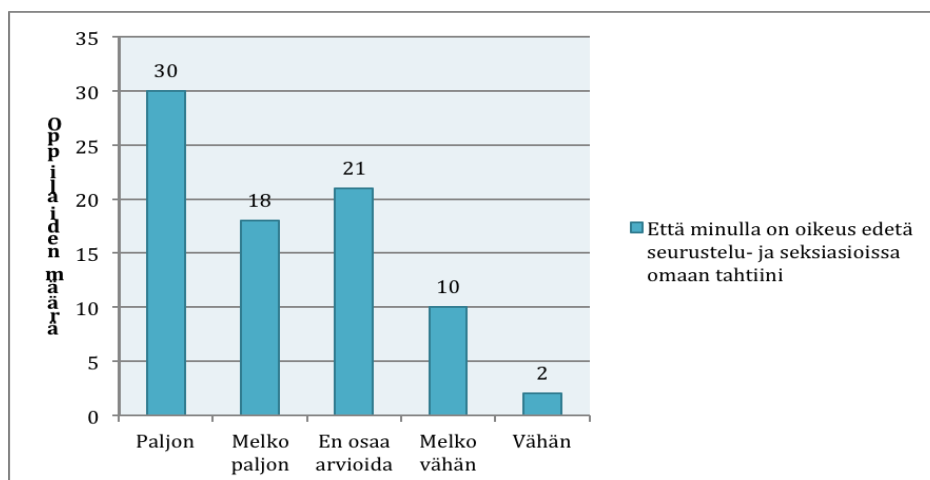
Kuvio 3. Päihteiden vaikutus turvalliseen seksuaalikäyttäytymiseen -tulokset (N=81)

Kysymykseen saiko teemapäivä pohtimaan, että jokaisella on itsemääräämisoikeus omaan kehoonsa (Kuvio 4) 28 oppilaista vastasi Paljon ja 23 oppilasta Melko paljon. 16 oppilasta ei osannut arvioida vastaustaan, 12 oppilasta oli vastannut kohtaan Melko vähän ja 2 oppilasta kohtaan Vähän. Tämän tuloksen perusteella voidaan todeta, että reilusti yli puolet oppilasta koki saaneensa uutta pohdittavaa käsitellystä aiheesta.

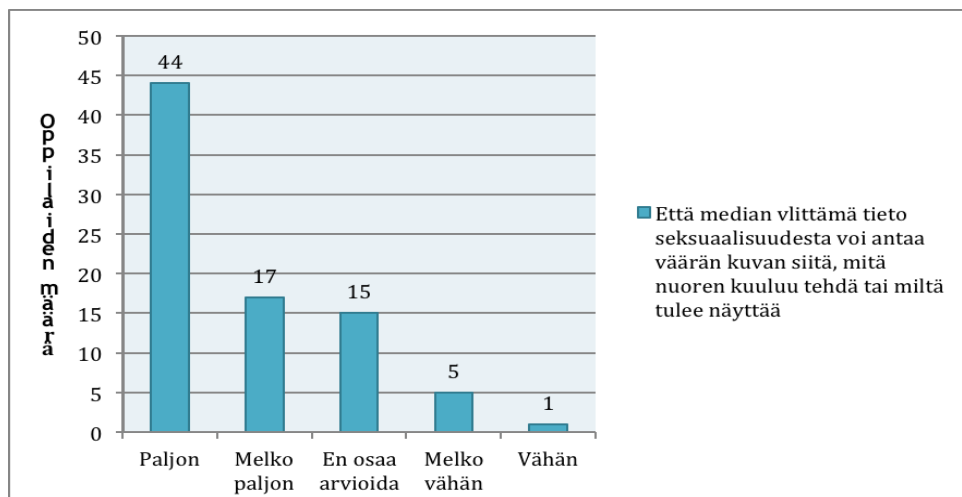
Kuvio 4. Jokaisella on itsemääräämisoikeus kehoonsa -tulokset (N=82)

Seksuaalioikeudet, seksuaalinen väkivalta sekä päihteiden merkitys -teeman kysymys koski oppilaiden ajatuksia siitä saiko teematunti pohtimaan oikeuksia edetä seurustelu- ja seksiasioissa omaan tahtiin (Kuvio 5). 30 oppilasta koki saaneensa aiheesta paljon ja 18 oppilasta melko paljon uutta tietoa. Yhteensä 48 oppilasta eli yli puolet vastanneista koki saaneensa aiheesta uutta pohdittavaa. 21 oppilasta ei osannut arvioida vastaustaan, 10 oppilasta koki saaneensa aiheesta melko vähän pohdittavaa ja 2 oppilasta sai vain vähän uutta tietoa.

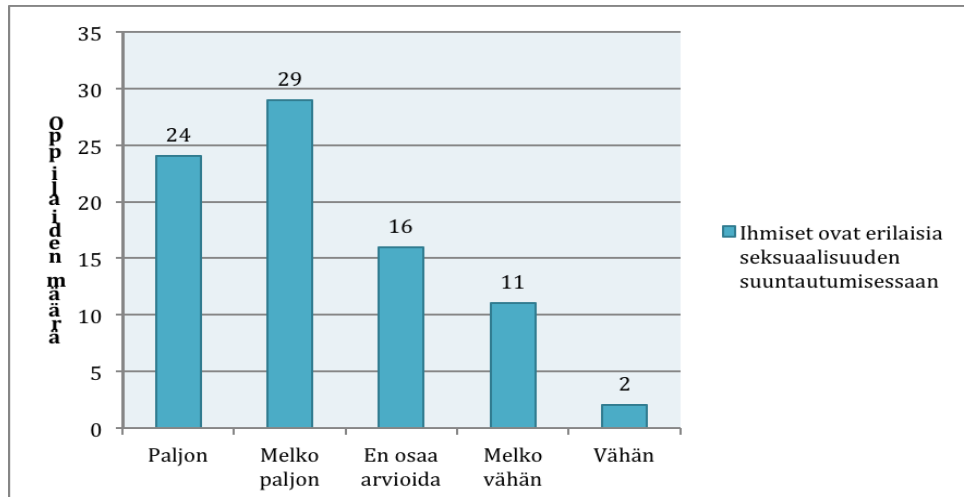
Kuvio 5. Minulla on oikeus edetä seurustelu- ja seksiasioissa omaan tahtiini -tulokset (N=82)

Miesten ja naisten eroavaisuudet; asenteiden, mielipiteiden ja käyttäytymisen erot sekä median merkitys - teematunnin tuloksia kerättiin yhden kysymyksen avulla. Kysymys keskittyi tunnilla saatuun tietoon median vaikutuksesta nuorten seksuaaliterveystietojen -ja taitojen muokkaamisessa (Kuvio 6). Teematunnilla aihetta käsiteltiin suurimmaksi osaksi median kautta saatuihin merkityksiin, joten myös tuloksissa pyrittiin keräämään tuloksia juuri tämän aiheen kautta. Oppilailta kysyttiin saiko teematunti pohtimaan, että median välittämä tieto seksuaalisuudesta voi antaa väärän kuvan siitä, mitä nuoren kuuluu tehdä tai miltä tulee näyttää. Tämä kysymys sai ylivoimaisesti eniten Paljon -vastauksia kokonaistuloksiin verrattuna. Yhteensä 44 oppilasta koki saaneensa aiheesta paljon uutta tietoa. 17 oppilasta koki saaneensa melko paljon uutta tietoa. Yhteensä 61 oppilasta koki saaneensa uutta tietoa ja pohdittavaa median merkityksestä seksuaalisuuteen. Kysymys sai kokonaistuloksiin verrattuna myös vähiten muita vastausvaihtoehtoja: 15 oppilasta ei osannut arvioida vastaustaan, 5 oppilasta oli vastannut kohtaan Melko vähän ja vain 1 oppilas kohtaan Vähän.

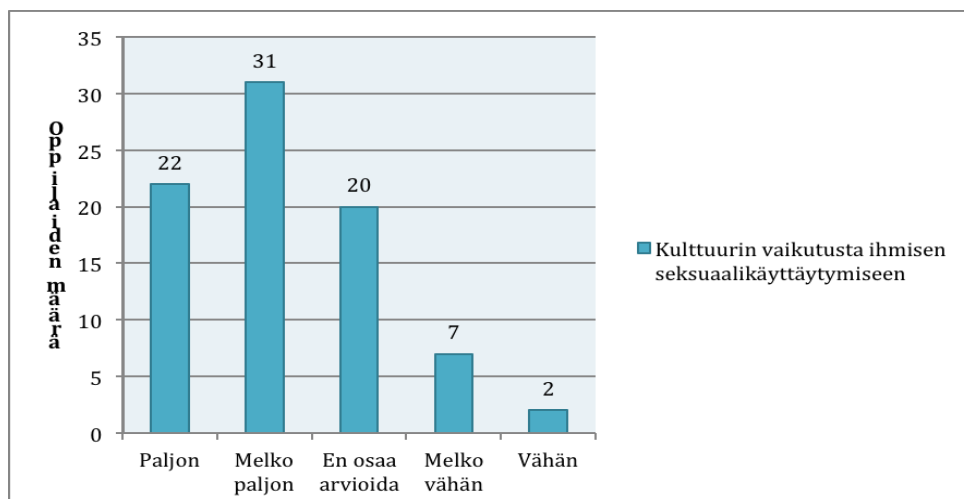
Kuvio 6. Median välittämä tieto seksuaalisuudesta voi antaa väärän kuvan siitä, mitä nuoren kuuluu tehdä tai miltä tulee näyttää -tulokset (N=82)

Seksuaalisuuden ilmentymät (Kuvio 7) -teematunnin tulosten saamista varten oli kehitelty seuraava kysymys: Saiko teemapäivä sinua pohtimaan, että ihmiset ovat erilaisia seksuaalisuuden suuntautumisessaan? Tuloksissa ilmeni, että 24 oppilasta koki teematunnin saaneen pohtimaan asiaa paljon ja vastaavasti 29 oppilasta melko paljon. 82 vastanneen joukosta 16 oppilasta ei osannut arvioida vastaustaan, 11 oppilasta koki saaneensa tunnista melko vähän pohdittavaa ja 2 oppilasta koki saaneensa avain vähän uutta pohdittavaa. Tuloksista voi päätellä, että yli puolet oppilaista (53 vastanneista) koki teematunnin saaneen heidät pohtimaan tätä seksuaaliterveyden osa-aluetta.

Kuvio 7. Että ihmiset ovat erilaisia seksuaalisuuden suuntautumisessaan -tulokset (N=82)

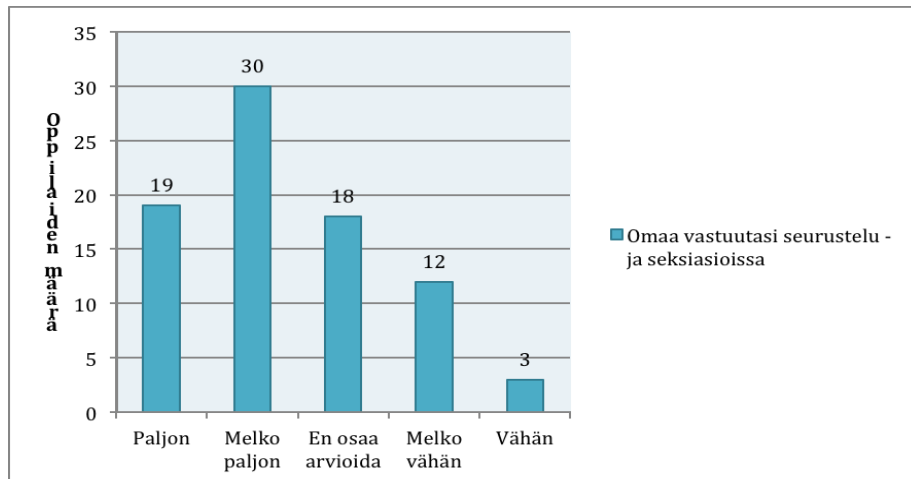
Kulttuurin merkitys ja kulttuuriset erot seksuaalisuudessa - teematunnin tulokset muodostettiin yhden kysymyksen avulla. Saiko teemapäivä pohtimaan kulttuurin vaikutusta ihmisen seksuaalikäyttäytymiseen? (Kuvio 8) - kysymys keräsi 22 oppilaan vastauksen vaihtoehtoon Paljon. Vastaavasti 31 oppilasta vastasi kohtaan Melko paljon. Yhteensä 53 oppilasta koki saaneensa aiheesta uutta pohdittavaa. Kaikista vastanneista 20 oppilasta ei osannut arvioida vastaustaan, 7 oppilasta koki saaneensa melko vähän pohdittavaa ja 2 oppilasta vain vähän uutta tietoa. Kokonaistuloksiin verrattuna teematunti sai eniten Melko paljon - vaihtoehdon vastauksia.

Kuvio 8. Kulttuurin vaikutusta ihmisen seksuaalikäyttäytymiseen -tulokset (N=81)

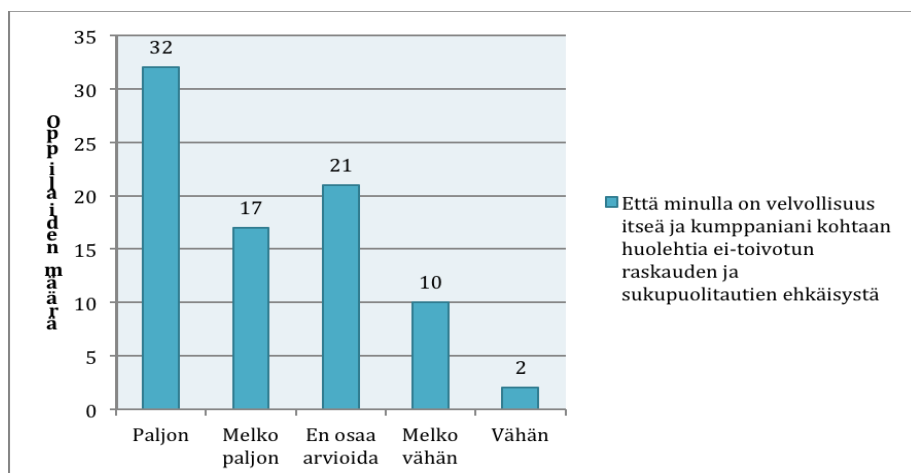
Rakkauden ja romantiikan merkitys seksuaalisuuteen sekä ehkäisy-teematunnin tuloksia kerättiin kahden aiheeseen viittaavan kysymyksen avulla. Ensimmäisessä kysymyksessä oppi-

lailta kysyttiin heidän mielipidettään siitä saiko tunti pohtimaan omaa vastuuta seurustelu - ja seksiasioissa (Kuvio 9). 19 oppilasta koki saaneensa paljon ja 30 oppilasta melko paljon pohdittavaa. 18 oppilasta ei osannut arvioida tulosta, 12 oli vastannut kohtaan Melko vähän ja 3 oppilasta kohtaan Vähän.

Kuvio 9. Omaa vastuuta seurustelu - ja seksiasioissa -tulokset (N=82)

Toisessa teematuntiin liittyvässä kysymyksessä oppilailta kysyttiin saiko teematunti heidät pohtimaan omaa velvollisuuttaan itseä ja kumppania kohtaan huolehtia ei-toivotun raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisystä (Kuvio 10). 32 oppilasta vastasi kohtaan Paljon, mikä sai toiseksi eniten Paljon-vastauksia kyselylomakkeiden kokonaistuloksiin verrattuna. Lisäksi 17 oppilasta oli vastannut kohtaan Melko paljon. 21 oppilasta ei osannut arvioida vastaustaan, 11 oppilasta vastasi Melko vähän ja vain 1 oppilas kohtaan Vähän.

Kuvio 10. Että minulla on velvollisuus itseä ja kumppaniani kohtaan huolehtia ei-toivotun raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisystä -tulokset (N=82)

10.2 Terveydenhoitajaopiskelijoiden palaute

Teematuntien vetäjille suunnatut kyselylomakkeet (Liite2) sisälsivät 5 avointa kysymystä, joihin oli tarkoitus vastata päivän lopussa yhdessä oman ryhmän kanssa. Palautelomakkeet olivat suunnattu täytettäväksi nimettöminä ja opinnäytetyön tekijä kertoi vielä erikseen ennen päivän alkua jokaiselle teematunnin vetäjä-ryhmälle, että kyselylomakkeessa ei tarvitse näkyä kenen tunnista on kyse. Silti monet ryhmät olivat halunneet kirjoittaa palautteen niin, että kirjoituksesta tuli ilmi ryhmän teema (Kuvio 11).

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin tunnin vetäjien mielipidettä siitä, miten 9.luokkalaiset heidän mielestään kokivat pitämänsä tunnin. Vetäjät kokivat, että suurin osa 9.luokkalaisista tykkäsivät ja olivat innostuneita teematunnille osallistumisesta ja kiinnostuneita niiden aiheesta. Suurimman osan oppilaista koettiin osallistuneen aktiivisesti tunneille kuuntelemalla ja osallistumalla keskusteluihin sekä toiminnallisiin tehtäviin. Yksi ryhmä kertoi hankkineensa suoraa palautetta oppilailta kunkin tunnin jälkeen kysymällä kokivatko oppilaat oppineensa jotain tunnin aikana. Suurin osa oppilaista oli vastannut kyllä. Yksi ryhmä koki, että musiikin käyttö tuntui olevan hyvä keino pitää oppilaiden mielenkiinto yllä ja he kokivat musiikilla olevan rauhoittava vaikutus oppilaisiin tunnin aikana.

Toisessa kysymyksessä pyydettiin kuvailemaan, miten ryhmän pitämä teematunti heidän mielestään edisti 9.luokkalaisten seksuaaliterveystietoja/taitoja. Vetäjät kokivat, että teematunnit tarjosivat lisää tietoa ja ajattelemisen aihetta käsiteltävään aiheeseen. Yksi ryhmä koki, että 9.luokkalaiset saivat enemmän tietoa kulttuureiden sisällä olevista seksuaalisuuteen vaikuttavista asioista ja toinen ryhmä kertoi, että oppilaat saivat paljon mietittävää median vaikutuksesta seksuaalisuuteen. Monille oppilaille tuli yllätyksenä mainosten muokkaaminen mm. kuvankäsittelyn avulla, mikä koettiin hyväksi toiminnalliseksi menetelmäksi teematunnin aikana. Yksi ryhmä kertoi oppilaiden kertoneen itse tunnin aikana saaneensa uutta tietoa aiheeseen liittyen. Kondomin laitton harjoittelu koettiin myös tarpeelliseksi ja hyödylliseksi, koska oli havaittavissa että kondomin käsittely oli monelle uutta.

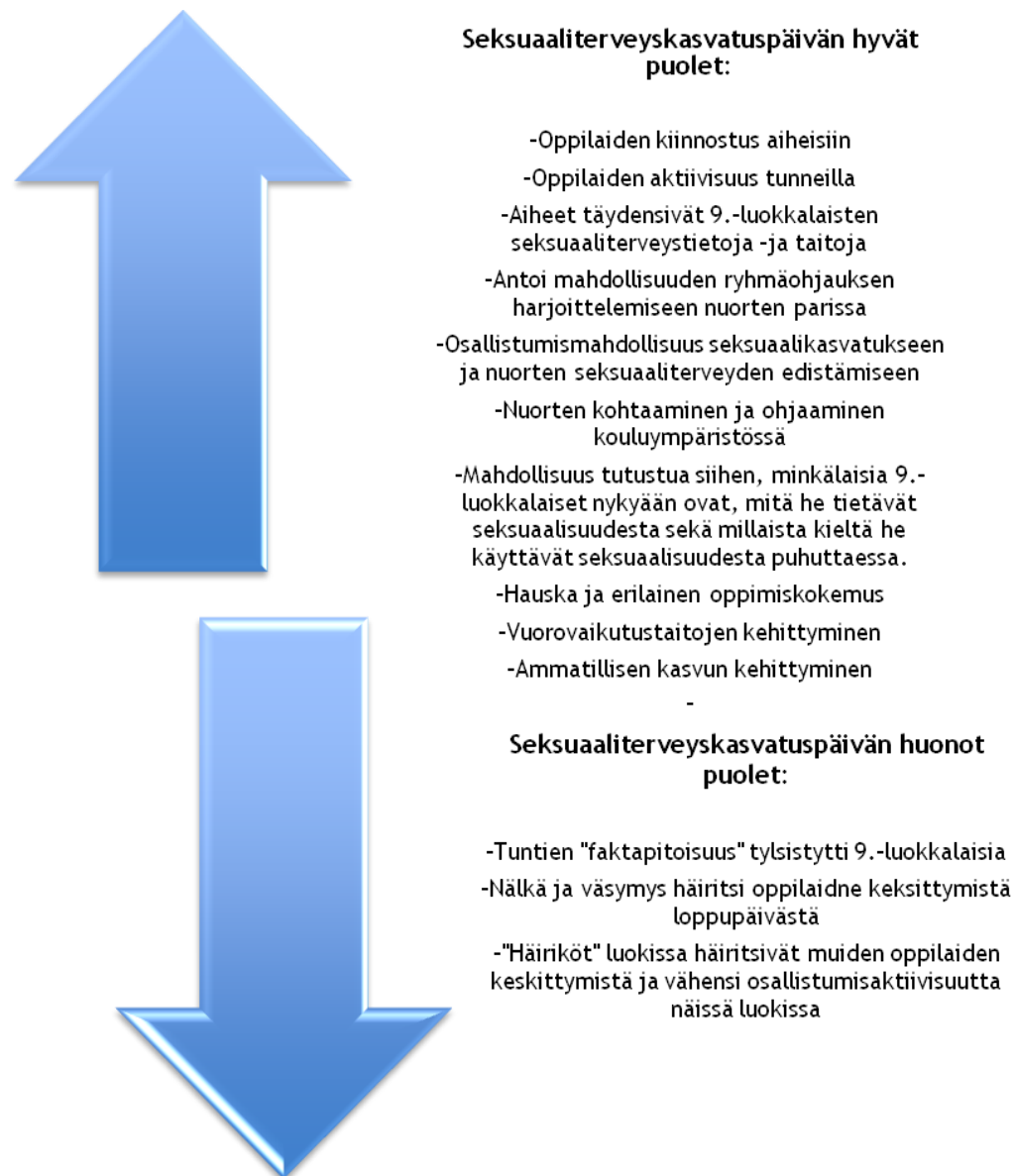
Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin vetäjien mielipidettä siitä, mikä ei edistänyt nuorten seksuaaliterveystietoja/taitoja teematunnin sisällössä. Jos teematunnin sisältöön kuului paljon ”faktatietoa”, koettiin sen haittaavan tunnilla käsittelyn tiedon mieleen jäämistä. Häiritseväksi koettiin nälän ja väsymyksen tunteet niin oppilaiden kuin tunnin vetäjien puolelta kahden ryhmän mielestä. Neljän tunnin pitäminen ilman pidempää taukoa ja ruokataukoa koettiin vaikuttavan tuntien vetämiseen ja oppilaiden keskittymiseen. Yksi ryhmistä kertoi, että kaikki oppilaat eivät uskaltaneet osallistua tunnin aikana ja huutelivat ”typeryyksiä”, mikä saattoi vetäjien mielestä aiheuttaa sen, että kukaan ryhmässä ei tämän jälkeen kehdannut kommentoida asiallisesti käsiteltävää aihetta. Yksi ryhmä kertoi, että olivat tietoisesti raken-

taneet tunnin, joka palvelee seksuaaliterveyden edistämistä ja tunnin koettiin edistäneen hyvin sen tavoitteita. Toinen ryhmä kirjoitti, että kaikki teematunnin rastit oli suunniteltu seksuaaliterveyttä edistäen, joten eivät nähneet mitään mikä ei olisi edistänyt oppilaiden seksuaaliterveystietoja ja taitoja.

Jatkossa pidettäviä tunteja ajatellen kehitysideoita tuli lähinnä tuntien käytännön järjestämiseen. Ehdotettiin, että jatkossa päivän voisi pitää 3+2 tunnin rykelmissä, jossa olisi ruokailu välissä, jotta oppilaat ja vetäjät jaksavat keskittyä paremmin käsiteltävään aiheeseen. Ruokailun myöhäisen ajankohdan koettiin häirinneen oppilaiden keskittymistä. Viisi esitystä päivän aikana koettiin maksimimääräksi vetäjien jaksamisen kannalta. Toivottiin, että vastaavaa päivää ei olisi kesken terveydenhoitajaopiskelijoiden työelämän harjoittelujaksoa ja että tuntien suunnittelemiselle varattaisi enemmän opiskeluaikaa. Yhtenä ehdotuksena tuli, että jatkossa voisi hyödyntää enemmän aiempien vuosien ryhmien suunnitelmia ja poimia asioita, jotka ovat toimineet hyvin oppilaiden keskuudessa. Yksi ryhmä toivoi, että Laurea ammattikorkeakoulu tai Kuitinmäen koulu tukisivat tuntien suunnittelua ja toteutusta enemmän rahallisesti. Muuten päivä koettiin toimivaksi. Yksi ryhmä kirjoitti: ”Ihan toimiva päivä, ei nyt tule mitään valittamista ☺”.

Viimeinen kysymys koski ammatillisen kasvun kehitystä. Vetäjiltä kysyttiin, miten he kokivat teemapäivän järjestämisessä mukana olemisen tukeneen ammatillista kasvua tulevana terveydenhoitajana. Tuntien aiheiden koettiin tukevan terveydenhoitajan työtä, koska päivän aikana käytiin läpi keskeisiä seksuaalikasvatukseen liittyviä asioita, joita varmasti tulee kohtamaan terveydenhoitajan vastaanotolla. Päivän aikana koettiin saaneen hyvää ja konkreettista kokemusta nuorten ja erilaisten ryhmien ohjaamisesta, seksuaaliterveyden valistuksesta sekä terveystieteen pitämisestä. Tuntien pitäminen koettiin hauskaksi ja erilaiseksi oppimiskokemukseksi. Nuorten kohtaaminen aidosti kouluympäristössä ja sen oppiminen, millaisia 9.luokkalaiset nykyään ovat, mitä he tietävät ja ajattelevat seksuaalisuudesta sekä milaista kieltä he käyttävät erityisesti seksuaalisuudesta puhuttaessa koettiin hyödylliseksi oman ammatillisen kasvun tukemisessa. Tuntien pitäminen koettiin kokonaisuudessaan hienona kokemuksena, kohottaneen itsevarmuutta nuorten parissa työskentelyyn sekä lisänneen vuorovaikutustaitojen kehittymistä ryhmien ohjauksessa. Yksi ryhmä oli sitä mieltä, että ehdottomasti kaikkien terveydenhoitajaopiskelijoiden pitäisi käydä pitämässä tunteja oman ammatillisen kasvun kehitystä ajatellen. Hyväksi asiaksi koettiin myös se, että oppilailta sai välitöntä palautetta tunnin pitämisestä, mikä kehitti ammatillista oppimista ja seuraavien tuntien pitämistä.

Kuvio 11. Terveystoimittajien kyselylomakkeiden tulosten yhteenveto

11 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää ja arvioida toiminnallinen seksuaaliterveyskasvatuspäivä Kuitinmäen 9.-luokkalaisten jo aiemmin hankittuja tietoja seksuaaliterveydestä tuomalla lisää tietoa ja pohdittavaa seksuaalisuuden eri osa-alueista. Terveystoimittajien tavoitteena teematuntien suunnittelijoina ja toteuttajina oli oman ammatillisen kasvun kehittäminen. Lisäksi terveystoimittajilla suunnatulla kyselylomak-

keella saatiin tietoa tuntien vetäjien mielipiteestä siitä vahvistuivatko 9.-luokkalaisten seksuaaliterveystiedot teematunnin avulla. Seuraavaksi pohditaan opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteiden toteutumista.

11.1 Opinnäytetyön tarkoituksen toteutuminen

Opinnäytetyö tehtiin osana Kuitinmäki-hanketta. Hankkeen tarkoituksena on edistää yläkouluikäisten nuorten terveyttä ja hyvinvointia sekä ylläpitää nuorten terveysvalmiuksia. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää ja arvioida toiminnallinen seksuaaliterveyskasvatuspäivä Kuitinmäen koulun 9.-luokkalaisille. Tarkoituksena oli edistää 9.-luokkalaisten seksuaaliterveyttä.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa toivottiin, että seksuaaliterveyskasvatuspäivä toteutetaisiin oppituntien mittaisten teematuntien kautta. Teemapäivä koostui viidestä eri teematunnista, jotka sovittiin yhteistyössä Kuitinmäki-hankkeessa olevien tahojen kanssa. Teematuntien aiheet haluttiin ottaa ajankohtaisista aiheista ja mukaan toivottiin myös rakkauden ja romantiikan merkityksen käsittelyä seksuaaliterveys - teemassa, minkä vuoksi osa seksuaaliterveyden teemoista jouduttiin jättämään käsittelemättä tai niiden osaa supistettiin. Näitä aiheita pyrittiin kuitenkin tuomaan käsiteltäväksi muiden teemojen kautta. Terveystietä jaopiskelijat saivat tuntien suunnitteluvaiheessa itse päättää mihin teemansa aiheeseen ja näkökulmaan keskittävät toiminnalliset tehtävänsä. Teemapäivän toiminnallisuus koettiin hyväksi tavaksi aiemmalla pidetyllä seksuaaliterveyskasvatuspäivällä, joten teemapäivän opetusmenetelmänä jatkettiin toiminnallisten menetelmien käyttöä oppilaiden ohjaamisessa.

Seksuaaliterveyskasvatuspäivän suunnittelu ja järjestäminen sujui hyvin. Aiesopimuksen kautta hyväksyttiin seksuaaliterveyskasvatuspäivän teemat ja teemapäivän toteutuspäivä sovittiin hankekokouksen yhteydessä. Päivän järjestäminen sujui yhteistyössä Kuitinmäen koulun, Kuitinmäen kouluterveydenhoitajan, opinnäytetyöntekijän ja Laurea-ammattikorkeakoulun opettajien ja opinnäytetyöstä vastaavien ohjaajien kanssa. Tuntien suunnittelusta vastasivat Laurea-ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijat.

Tulokset saatiin kyselylomakkeiden avulla, jotka annettiin päivän lopussa kullekin luokalle täytettäväksi. Terveystietä jaopiskelijoita oli neuvottu päivän alussa ohjaamaan oppilaita kyselylomakkeiden täytössä. Kun 9.-luokkalaisten palautteet oli kerätty, täyttivät terveydenhoitajaopiskelijat heille suunnatun kyselylomakkeensa. Tämä oli annettu terveydenhoitajaopiskelijoille päivän alussa yhdessä 9.-luokkalaisten lomakkeiden kanssa. Tulokset käsiteltiin nimettöminä ja 9.-luokkalaisten tuloksista muodostettiin havainnollistamisen avuksi kaaviot Excel-taulukoinnin avulla. Terveystietä jaopiskelijoiden palautelomakkeiden tulokset purettiin yhtenäiseen muotoon tekstissä.

11.2 Tavoitteiden saavuttaminen

Opinnäytetyön tavoitteina oli vahvistaa ja lisätä 9.-luokkalaisten jo aiemmin terveystiedon ja omien kokemusten kautta hankittuja tietoja seksuaaliterveydestä tuomalla teematuntien kautta lisää tietoa seksuaalisuuden ja seksuaaliterveyden eri osa-alueista tukien näin nuorten seksuaaliterveyttä ja seksuaali-identiteetin muodostumista.

Tulosten mukaan yhteensä 74 oppilasta kaikista 84 vastanneista kokivat hyötynensä ja saaneensa uutta tietoa ja pohdittavaa seksuaaliterveyskasvuspäivästä. Eniten tietoa ja uutta pohdittavaa oppilaat kokivat saaneensa teematunnista Miehen ja naisen eroavaisuudet; asenteiden, mielipiteiden ja käyttäytymisen erot seksuaalisuudessa sekä median merkitys. Toiseksi eniten oppilaat kokivat hyötynensä sekä Seksuaalisuuden ilmentymät että Kulttuurin merkitys ja kulttuuriset erot seksuaalisuudessa-teematunneista. Kahteen edelliseen teematuntien tuloksiin verraten Rakkauden ja romantiikan merkitys seksuaalisuudessa sekä ehkäisy - teema sai kuitenkin toiseksi eniten Paljonvastauksia heti sukupuolten eroavaisuuksia käsitelleen teematunnin tulosten jälkeen vaikka ei kokonaispisteissä yltänyt saamaan yhtä paljon vastauksia kohtiin Paljon ja Melko paljon kuin kulttuurillisuuden ja seksuaalisuuden ilmentymiä koskevat tunnit.

Vähiten Paljon ja Melko paljon-vaihtoehtoja keräsi kysymys, jossa kysyttiin saiko päivä pohtimaan päihteiden merkitystä turvallisessa seksuaalikäyttäytymisessä. Aihetta käsiteltiin Seksuaalioikeudet ja seksuaalinen väkivalta sekä päihteiden merkitys - tunnilla. Kuitenkin saman tunnin aihesisältöön keskittyvä kysymys seksuaalioikeuksista keräsi kolmanneksi eniten Paljon ääniä, minkä kautta voidaan todeta että oppilaat saivat teeman aiheista kuitenkin paljon uutta tietoa ja pohdittavaa.

9.-luokkalaisten palautekyselytulosten perusteella voidaan todeta, että seksuaaliterveyskasvuspäivä koettiin hyödyllisenä. Tavoitteiden mukaisesti moni oppilas koki saaneensa paljon uutta tietoa teematuntien kautta ja valtaosa oppilaista koki tuntien täydentäneen aikaisemmin opittuja seksuaaliterveystietoja. Teematunnit vahvistivat ja täydensivät oppilaiden tietoa ja seksuaaliterveyden eri osa-alueista ja saivat oppilaat pohtimaan päivän aikana käsiteltyjä teemoja. Tämän seksuaaliterveyskasvuspäivän aikana oppilaat kokivat saaneensa eniten tietoa median merkityksestä seksuaalisuuteen ja sukupuolierojen muokkaamiseen, seksuaalisuuden eri ilmentymistä, ehkäisystä, kulttuurin merkityksestä seksuaali-identiteetin kehittämisessä sekä omista seksuaalioikeuksistaan. Kaikkien teematuntien sisällöt siis edistivät nuorten seksuaaliterveyttä ja hyvinvointia.

Terveystieteiden opiskelijoiden tulosten mukaan suurin osa 9.-luokkalaisista piti tunneista. Terveystieteiden opiskelijoiden näkemyksen mukaan oppilaat olivat innostuneita tunnille osal-

listumisesta ja kiinnostuneita niiden aiheista. Suurimman osan oppilaista koettiin osallistuneen aktiivisesti toiminnallisiin tehtäviin ja kuunnellen aiheita ja vetäjiä. Terveystenhoitajaopiskelijat kokivat, että heidän suunnittelemat teematunnit tarjosivat lisää tietoa ja ajattelun aiheita käsiteltäviin aiheisiin. Vastauksissa tuli myös ilmi, että monet asiat olivat uusia 9.-luokkalaisille ja erilaisten seksuaalisuuteen liittyvien tietojen ja taitojen ohjaaminen oppilaille koettiin tarpeellisena. Terveystenhoitajaopiskelijoiden palautteiden avulla saadut tulokset tukevat 9.-luokkalaisten palautteiden kautta saatuihin tuloksiin seksuaaliterveyskasvuspäivän hyödyllisyydestä.

Päivän suunnittelussa ja toteutuksessa mukana olemisen koettiin tukeneen hyvin ammatillista kasvua terveystenhoitajana. Päivä koettiin hauskana ja hyvänä oppimiskokemuksena, minkä avulla saatiin konkreettista kokemusta nuorten ja ryhmien ohjaamisesta. Tuntien suunnittelun ja vetämisen koettiin lisänneen tietoa nuorten seksuaaliterveydestä ja lisänneen itsevarmuutta ja vuorovaikutustaitoja ryhmien ohjauksessa. Seksuaalikasvatus-aiheeseen perehtyminen nähtiin tukevan tulevaa terveystenhoitajan työtä, jossa kohdataan seksuaaliterveyteen liittyviä asioita. Lisäksi hyödylliseksi koettiin tutustuminen siihen, millaisia 9.-luokkalaisten nykyään ovat, miten he käyttäytyvät ja millaista kieltä he käyttävät seksuaalisuudesta puhuttaessa.

11.3 Seksuaaliterveyskasvuspäivän arviointi

Seksuaaliterveyskasvuspäivä Kuitinmäen koululla sujui hyvin. Teemapäivän suunnittelu ja järjestäminen sujui yhteistyössä Kuitinmäen koulun, Laurea-ammattikorkeakoulun kouluterveydenhuollon kurssista vastaavan opettajan ja terveystenhoitajaopiskelijoiden kanssa. Päivän järjestämiseen liittyvät asiat sovittiin suurimmaksi osaksi sähköpostin välityksellä ja käytännön asiat selvitettiin vielä käymällä Kuitinmäen koululla kerran ennen sovittua teemapäivää tilojen ja käytännön järjestelyjen varmistamista varten. Kuitinmäen koulun vahtimestari auttoi kouluun tutustumisessa ja huolehti teemapäivän aamuna, että kaikki terveystenhoitajaopiskelijat pääsevät sisään, löytävät luokahuoneisiinsa sekä saavat tarvittavat tunnilla käytettävät välineet käyttöönsä. Kaikki ryhmät käyttivät älytaulua apunaan, johon tarvittiin vahtimestarin apua.

Oppilaat olivat aktiivisia ja kiinnostuneita teematunneilla. Erityisesti osa teematunneista sai paljon suoraa positiivista palautetta tuntien vetäjien kertoman mukaan. Vakavat aiheet eivät kiinnostaneet yhtä lailla kuin vapaamuotoisemmat ja enemmän luovuutta käytetyissä teematunneissa ja niiden toiminnallisissa tehtävissä. Koulun opetushenkilöstö ei osallistunut tunneille (yhtä tuntia lukuun ottamatta), mikä oli terveystenhoitajaopiskelijoiden toive päivän alussa. Yhdelle luokalle se olisi kuitenkin voinut olla hyödyllistä, jotta muut luokan oppilaat olisivat saaneet enemmän mahdollisuuksia osallistua päivän aikana käsiteltyihin teemoihin. Tämä

koski kuitenkin vain yhtä luokkaa ja loppupäivää, joten kokonaisuutena tunnit onnistuivat hyvin ja ilman suurempia ongelmia.

Päivän järjestämisen haasteita olivat tiukka aikataulu lähinnä opinnäytetyön tekijän ja terveydenhoitajaopiskelijoiden oman ammatillisen harjoittelun vuoksi. Yksi ryhmä terveydenhoitajaopiskelijoista antoikin palautetta päivän ajankohdasta, koska eivät kertomansa mukaan olleet ehtineet suunnitella teematuntia niin paljon kuin olisivat halunneet saadaksesen tunnit paremman. Lisäksi haasteena opinnäytetyöntekijälle oli kyselylomakkeiden kysymysten laatiminen, koska terveydenhoitajaopiskelijoiden tuntisuunnitelmat käytiin läpi hieman ennen teemapäivää ja osa ryhmistä oli muuttanut alkuperäisiä suunnitelmiaan, mikä vaikutti hieman jo tehtyjen kysymysten merkitykseen tulosten käsittelyssä.

Teematuntien vetäjät olivat tyytyväisiä ruokailumahdollisuudesta teemapäivän aikana, johon saivat myös itse osallistua. Tämä oli järjestetty koulun puolelta ja saatiin ilmoittamalla koulu-terveydenhoitajalle teematuntien vetäjien määrän, jonka hän ilmoitti eteenpäin keittiölle. Osa antoi kuitenkin palautetta ruokailun myöhäisestä ajankohdasta, mikä vaikutti sekä tuntien vetäjien aktiivisuuteen ja jaksamiseen, mutta selkeästi myös oppilaiden jaksamisessa oli havaittavissa väsymystä ja nälkää tuntia ennen sovittua ruokailua. Kokonaisuudessaan päivän suunnittelu, järjestäminen ja kyselylomakkeiden kerääminen sujui hyvin ja positiivin mielin niin 9.-luokkalaisten kuin tuntien vetäjienkin osalta.

Päivästä saatiin myös ulkopuolisen asiantuntijatahon arviointi, joka kävi kuuntelemassa jokaisen teematunnin ja oli havainnoimassa päivää Laurea-ammattikorkeakoulun puolesta. Hänen antaman palautteen mukaan seksuaaliterveyskasvatuspäivä oli kokonaisuutena hyvin suunniteltu, aikataulutettu ja järjestetty. Teematunnit olivat mielenkiintoisia ja tekijöidensä näköisiä. Osa luokista oli vilkkaita ja myös hänen palautteessaan tulee ilmi yhden luokan kohdalla esiintyvää häiriökäyttäytymistä. Vetäjien rooli oli ammattimainen ja erityisesti ne tunnit, joissa vetäjät antoivat oppilaille positiivista palautetta ja olivat itse innoissaan aiheesta, saivat oppilaat innostumaan ja osallistumaan aktiivisesti tunneille käytäviin keskusteluihin ja toiminnallisiin tehtäviin. Yleisesti ottaen terveydenhoitajaopiskelijat olivat valmistautuneet päivään huolella ja osoittivat olevansa aiheen asiantuntijoita ja huolehtivat tasapuolisesta työnjaosta. Kunkin teematunnin yksityiskohtaisempi arviointi tulee ilmi asiantuntijatahon palautteesta (Liite3).

11.4 Teematuntien arviointi

Opinnäytetyöntekijä antoi teematuntien aiheet ja niiden selostukset terveydenhoitajaopiskelijoille kouluterveydenhuollon kurssilla, jossa oli ehdotuksia mahdollisten sopivien toiminnallisten menetelmien käyttämiseen (Liite 5). Kukin ryhmä sai itse päättää tämän jälkeen tunti-

en sisällöstä ja aiheita käsiteltävistä menetelmistä. Teematuntien toteutus onnistui kokonaisuudessaan hyvin. Kukin terveydenhoitajaopiskelijoista koostuva ryhmä suunnitteli oman teematuntinsa nuorten seksuaaliterveyden edistämistä ajatellen. Osa teemoista oli aihealueeltaan huomattavasti laajempia kuin toiset ja asetti omia haasteita suunnitteluun kyseisen teematuntin vetäjille. Myös toteutus ja toiminnallisten menetelmien käyttö oli vaikeampaa toisilla ryhmillä vaikeiden ja vakavien aiheiden vuoksi. Teematuntien vetäjät olivat selkeästi panostaneet tuntien suunnitteluun ja niiden totuttamiseen. Tuntien ohjaaminen ja vetäminen yläkouluikäisille oli uusi asia ja havainnoinnin perusteella osa ryhmistä jännitti tuntien pitämistä, mikä aiheutti sen että haastavamman luokan kanssa sovittuja tuntisuunnitelmia oli pakko muuttaa siihen suuntaan, minkälainen oppilasryhmä oli mukana tunnilla. Kokonaisuudessaan terveydenhoitajaopiskelijat onnistuivat vetämään tunnit ammattimaisella ja positiivisella asenteella.

Seksuaalioikeuksia, seksuaalista väkivaltaa ja päihteiden merkitystä käsittelevällä tunnilla oli vaikein aihe teeman arkaluonteisuuden ja vakavuuden vuoksi. Tuntien vetäjät kertoivat, että tuntiin oli vaikea keksiä toiminnallisia menetelmiä, jotka olisivat kiinnostavia 9.-luokkalaissille oppilaille. Tunnilla käsiteltiin arkaluontoisia asioita eikä mahdollisuutta kovinkaan yksityiskohtaiseen tai henkilökohtaiseen näkemykseen ollut mahdollisuutta. Tunnin vetäjät kokivat aiheen vaikeaksi, mutta onnistuivat hyvin ottaen huomioon sen, että aihe ei ollut oppilaiden mielestä välttämättä yhtä kiinnostava tai hauska kuin monet muista tunteista, jotka olivat aiheeltaan rennompia ja toiminnallisilta menetelmiltään hauskeempia. Tunnin vetäjät olisivat kuitenkin voineet yrittää keksiä hieman osallistuvampaa toimintaa tunnille, jossa keskityttiin paljon teoriaan ja powerpoint -esitysten läpikäymiseen luentomaisella tavalla. Tämä teema olisi vaatinut myös kokeneita ja ryhmäohjauksesta jo harjoitusta saaneita henkilöitä vetämään tuntia, jotta aihe ei vakavoittaisi ja tylsistyttäisi 9.-luokkalaista 45 minuutin aikana. Kokonaisuudessaan ryhmä kuitenkin onnistui hyvin aiheen käsittelyssä ja olivat suunnitelleet tarkkaan tunnilla käytävän teorian osuuden.

Yksi teematunneista käsitteli sukupuolten eroavaisuuksia. Median merkitys sukupuolen ja seksuaalisuuden käsitysten muokkaamisessa oli vahvasti sidottuna aiheeseen. Tarkoituksena oli näyttää nuorille kuinka vahvasti media luo ja muokkaa ihmisten käsityksiä sukupuolirooleista ja seksuaalisuudesta. Teematunti oli tunnin vetäjien, oppilaiden antaman suoran palautteen ja opinnäytetyön tekijän sekä ulkopuolisen asiantuntijatahon antaman palautteen ja havainnointien perusteella pidetty tunti. Teeman aiheita käsiteltiin hausalla ja rennolla tavalla, mikä sai oppilaat innostumaan toiminnallisista tehtävistä ja osallistumaan aktiivisesti tunnilla käytyihin keskusteluihin ja tehtäviin. Lisäksi vetäjät antoivat oppilaille positiivista palautetta tunnin aikana, mikä innosti oppilaita aiheiden käsittelyssä. Tärkeä osa onnistunutta tuntia oli tuntien vetäjät, joiden persoonaan tunnin teema sopi hyvin ja jotka vetivät tunnin innostuneella ja varmallalla otteella sekä saivat muodostettua vahvan vuorovaikutussuhteen oppilaiden

välille. Toiminnallisista tehtävistä pukeutumisosuus, jossa tytöt ja pojat pukeutuivat vastakkaisen sukupuolen kaltaiseksi, tuntui saaneen aikaan naurua ja ryhmätyöskentelyä oppilaiden välille. Erityisen tehokas oli mainosfilmin näyttäminen teeman havainnollistamiseksi sekä julkisuuden henkilöiden kuvien mukaan ottaminen käsiteltäessä ulkonäkökeskeisyyttä ja median vaikutusta seksuaalisuuden näkemisessä. Filmi ja kuvasarjojen näyttö herätti keskustelua ja hämmennystä oppilaiden kesken ja oli selkeästi hyvä keino saada nuoret pohtimaan teematunnin aihetta ja omia käsityksiä siitä. Vetäjien palautteen mukaan suoran palautteen pyytäminen ja saaminen oppilailta kunkin tunnin jälkeen auttoi kehittämään seuraavan tunnin vetämistä ja näin ollen paransi seuraavien tuntien vetämistä. Tunti toteutettiin nuorten seksuaaliterveyden edistämistä ajatellen, mikä tulee ilmi myös 9.-luokkalaisten palautelomakkeiden tuloksissa.

Osana Kuitinmäen koulun seksuaaliterveyskasvatuspäivää oli tänä vuonna seksuaalisuuden ilmentymät - teema, jossa käsiteltiin heteroseksuaalisuudesta poikkeavia seksuaalisuuden ilmentymiä. Koulun seksuaalikasvatuksessa jätetään usein käsittelemättä seksuaaliseen vähemmistöön liittyviä asioita ja opetuksessa keskitytään pelkästään heteroseksuaalisuudelle ominaisiin asioihin. (Lehtonen 2004). Seksuaalisuuden ilmentymät - teematunnin tarkoituksena oli antaa lisätietoa aiheesta, josta 9.-luokkalaisten ei välttämättä ollut paljon aikaisempaa ja luotettavaa tietoa. Tarkoituksena oli saada nuoret ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia seksuaalisuuden suuntautumisessaan ja että muiden seksuaalisuutta on kunnioitettava ja kohdata tasavertaisessa asemassa. Teematunnilla onnistuttiin hyvin nuorten ohjaamisessa ja tunnin toiminnallisten osuuksien ja järjestyksen vetämisessä. Tunnilla käytettiin opetusmenetelmänä useampia musiikkivideoita, mikä konkretisoi hyvin käsiteltävää aihetta ja piti nuorten mielenkiinnon ja aktiivisuuden yllä tunnin aikana. Musiikkivideot toimivat hyvänä jäänmurtajana aiheeseen, koska videoilla teemaa esiteltiin humoristisesti, mutta kuitenkin niin että kyse on vakavasta ja monia ihmisiä koskevasta asiasta. Tunti sisälsi sopivan yhdistelmän teoriaa ja toiminnallisia menetelmiä, mikä piti yllä teeman runkoa ja oppilaiden aktiivisuuden tasoa. Tuntien vetäjien palaute oli hyvää ja he kokivat, että teematunti onnistui saamaan nuoret pohtimaan seksuaalisuutta muustakin kuin heteronormatiivisesta näkökulmasta. Tunti tarjosi nuorille mahdollisuuden tutustua käsiteltävän aiheen eri termeihin, joiden merkitykset olivat vieraita monelle. Tunnin sisältö oli suunniteltu hyvin seksuaaliterveyden edistämisen näkökulmasta ja sen toteutus onnistui suunnitelmien mukaan hyvien ja varmojen vetäjien avulla.

Kulttuurillisten merkitysten vaikutus seksuaalisuuteen -teematunnin suunnittelijoilla oli myös vaikeampi tehtävä suunnitella tunnin sisältöä ja toiminnallisten menetelmien käyttöä aiheen laajuuden vuoksi. Tunnin suunnittelijat saivat kouluterveydenhuollon kurssilla apua aiheen supistamisessa tiettyihin uskontoihin ja kulttuureihin, jotta aihe ei leviäisi käsiin ja oppilaille kyettäisiin saamaan olennaisimpia tietoja tästä seksuaaliterveyden osa-alueesta. Tarkoitukse-

na oli tuoda esille suomessa toimivien kulttuurien ja niihin sisältyvien uskontojen ominaispiirteitä ja tarjota nuorille luotettavaa tietoa kulttuureista ja uskonnoista ja niihin sisältyvistä seksuaalisuuteen liittyvistä merkityksistä. Tunnin alkaminen dia -esityksellä, jossa käsiteltiin pikaisesti, mitä seksuaalisuus on ja miten kulttuurilliset tekijät vaikuttavat siihen, oli hyvä lähtökohta tunnin alulle ja selkeytti hyvin käsiteltävää aihetta. Totta ja Tarua -toiminnallisen tehtävän kautta tuli ilmi, että oppilailla oli paljon vääriä käsityksiä ja ennakkoluuloja eri kulttuureista ja uskonnoista. Väittämät herättivät keskustelua ja naurua, mikä osoitti menetelmä olleen hyvä keino saada nuoret pohtimaan omia ja muiden ajatuksia aihealuetta kohtaan. Oppilaat seurasivat tehtävän aikana helposti kaveria, mikä ei kuitenkaan haitannut, koska tavoitteena oli saada nuoret ymmärtämään asioiden oikeellisuus ja se, että ilman tietoa monet kulttuurilliset ja uskonnolliset seksuaalisuuteen liittyvät asiat voidaan ymmärtää väärin. Kokonaisuudessaan teematunti onnistui hyvin, mutta se olisi saanut käsitellä enemmän nimenomaan seksuaalisuutta ja siihen liittyviä kulttuurillisia tekijöitä ja painottaa oppilaille sen koskemista nimenomaan kulttuurin vaikutukseen seksuaalisuudessa. Tämän olisi voinut toteuttaa paremmalla suunnittelulla, josta tosin ryhmä antoikin palautetta että olisi halunnut enemmän aikaa tunnin aiheen suunnitteluun, mutta johon ei ollut mahdollisuutta oman ammatillisen harjoittelun vuoksi. Erityisen hyvä tämän teematunnin aiheen käsittelyssä oli eettisyyden ja tasa-arvon huomioiminen asian läpikäymisessä.

Rakkauden ja romantiikan merkitystä sekä ehkäisyasioita tarkastelevalla teematunnilla onnistuttiin teeman mukaisen tunnelman luomisessa. Musiikin käyttö taustalla kevensi tunnelmaa ja tunnin vetäjien mukaan se myös rauhoitti oppilaita käsiteltävää aihetta kohtaan luomalla rasteille rennon ja positiivisen tunnelman. Seksuaaliterveystiedon tuntia käsittelevä video (Ketonen ja Myllyrinne: terveystieto) sai oppilaissa aikaan naurua ja hihitystä, mikä tuntui toimineen erinomaisesti niin asian ymmärtämisessä kuin siinä, että oppilaita yritettiin saamaan ymmärtämään ettei käsiteltävän teeman tarvitse olla vakavaa. Rastien käyttö teematunnilla oli hyvä idea ja toimi odotusten mukaan koko päivän ajan. Rastien vaihtelevuus sai oppilaat pysymään aktiivisena ja motivoituneina toiminnallisten menetelmien suorittamisessa. Kondomin laitton harjoittelu oli rastin pitäjän mielestä tarpeellinen, koska suuremmalla osalla oppilaista ei ollut aikaisempaa harjoitusta kondomin käytössä ja käsittelyssä. Seurusteluoppaan ideoimisessa tunnin vetäjät yllättyivät positiivisesti erityisesti poikien aktiivisuudesta, vakavuudesta ja kekseliäisyydestä tehtävää kohtaan. Rastiin tunnuttiin paneutuvan ja suurin osa oppilaista vastasi ja keksi asioita yksin ilman, että olisi saanut kaverilta apua. Kaikki rastit oli suunniteltu edistämään seksuaaliterveyttä ja ne pyrittiin suunnittelu - ja toteutusvaiheessa pitämään rentoina ja hauskoina tehtävinä. Se, että oppilaat saivat itse toivoa rakkauslauluja soimaan taustalle, antoi oppilaille myös lisää mahdollisuuksia vaikuttaa tunnin kulkuun ja tunteen siitä, että he ovat mukana osallistumassa tunnin kulkuun. Viimeinen tehtävä, ”Rakkaalla lapsella on monta nimeä”, oli rento loppukevennys tunnin aiheeseen, minkä aikana saatiin aikaan paljon naurua ja positiivista mieltä ja pienen kilpailuasetelman tyttöjen ja poikien vä-

lille. Kokonaisuudessaan tuntien vetäjät kertoivat päivän lopussa olleensa positiivisesti yllättyneitä siitä kuinka hyviä vastauksia ja ajatuksia nuorilla on seurustelusta ja romantiikasta.

Kokonaistulosten mukaan seksuaaliterveyskasvatuspäivä onnistui tavoitteiden mukaisesti ja teematuntien suunnittelu ja toteutus onnistuivat suunnitelmien mukaan yhteistyössä Kuitinmäen koulun kanssa. Nuoret ovat kokonaisuudessaan tyytyväisiä koulussa annettavaan seksuaaliterveyskasvatukseen, mutta osa toivoo opetuksen olevan käytännönläheisempää ja rennompaa ja että tunneilla otettaisiin avoimempaa lähestymistapaa käytäviin aiheisiin. (Nuorteva 2009, 12 - 13.) Tämä pyrittiin toteuttamaan Kuitinmäen koulun seksuaaliterveyspäivän toiminnallisella osuudella ja sillä, että tuntien suunnittelijoina ja toteuttajina toimivat terveydenhoitajaopiskelijat. Näin onnistuttiin saamaan aikaan vapautuneempi ilmapiiri käsiteltäviin aiheisiin, jolloin nuorilla oli mahdollisuus avoimeen keskusteluun seksuaalisuudesta muiden kuin koulun henkilökunnan, kouluterveydenhoitajan tai muun ammattihenkilön kanssa.

12 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön toiminnallisen menetelmän toteuttamista varten saatiin lupa Kuitinmäki-hankkeessa olevilta tahoilta, joihin kuuluu Kuitinmäen koulun rehtori ja Laurea-ammattikorkeakoulun Kuitinmäki-hankkeessa mukana olevat opettajat ja opinnäytetyön ohjaajat. Teematuntien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioitiin oppilaiden erilainen kehitystaso ja herkkyys käsiteltävään aiheeseen. Opinnäytetyöntekijä varmisti vielä Kuitinmäen koulun henkilökunnalta ennen seksuaaliterveyskasvatuspäivää onko 9.-luokkalaisten joukossa eri kulttuurien tai uskontojen edustajia tai muuta erityistä huomioitavaa varmistaakseen kaikkien loukkaamattomuuden käsiteltävään aiheeseen. Kuitinmäen koulun opettajat ilmoittivat aiemmin teemapäivän toteuttamisesta 9. luokan oppilaille, jotka osasivat varautua päivään. Teemapäivä oli kaikille oppilaille vapaaehtoinen. Teematuntien toiminnalliset menetelmät toteutettiin ryhmissä, joten kenenkään oppilaan seksuaalista identiteettiä tai seksuaalisuuteen liittyviä ajatuksia, asenteita, kokemuksia tai ennakkoluuloja ei käsitelty yksilöllisten näkemysten mukaan vaan yleisellä tasolla ryhmissä tai yleisesti koko luokan kesken. Jokaisen teematunnin vetäjän tehtävänä oli huolehtia jokaisen seksuaalisen kehityksen loukkaamattomuutta työstettävien aiheiden aikana, mikä onnistui päivän aikana saatujen havaintojen ja ryhmien vetäjien perusteella. Valokuvia teemapäivästä otettiin ainoastaan toiminnallisten menetelmien välineistä tai tunneilla käytettävästä rekvisiitasta eikä kenenkään kasvoja näy kuvissa.

Molempien kyselylomakkeissa kerrottiin, että kyselyt ovat luottamuksellisia ja että tulokset käsitellään nimettöminä. Opinnäytetyön tekijä ohjeisti terveydenhoitajaopiskelijoita antamaan kyselylomakkeet 9. luokkalaisille viimeisen teematunnin jälkeen ja ohjeisti samalla kerromaan palautelomakkeen tarkoituksesta, luottamuksellisuudesta sekä ohjaamaan oppilaita

niiden täyttämässä niemettömänä. Opinnäytetyön tekijä kertoi ennen teemapäivän aloittamista kullekin terveydenhoitajaopiskelija-ryhmälle myös heille suunnatusta palautelomakkeesta, sen tarkoituksesta, luottamuksellisuudesta ja siitä että vastauksista ei tarvitse tulla ilmi minkä teematunnin palautteesta on kyse. Näin kyselylomakkeiden luotettavuus ja eettisyys pyrittiin huomioimaan kaikkien palautekyselyjen täyttäjien osalta.

Kyselylomakkeiden vastaukset pyrittiin tekemään siten, että ne eivät 9. luokkalaisten kyselylomakkeiden kohdalla antaisi mahdollisuutta virhearvioiden tai väärinkäsitysten muodostamiseen, mikä vaikuttaisi tulosten luotettavuuteen. Kyselylomakkeet muodostettiin ”rasti ruutuun” -menetelmällä, jonka seurauksena 9. luokkalaisten vastaukset oli helppo koota Excel-taulukon. Vain kolmessa lomakkeessa rasti olivat tehty niin suureksi tai niiden paikka vastauslomakkeessa oli sen verran epäselvä, että tuloksen tulkintaan ei ollut mahdollisuutta. Nämä lomakkeet hylättiin eikä niiden tuloksia otettu lopulliseen arviointiin. 9.-luokkalaisten tulokset tarkistettiin varmuuden vuoksi kolme kertaa ennen lopullisten tulosten analysointia. Terveydenhoitajaopiskelijoiden palautelomakkeissa oli kysymyksiä, joihin sai vastata vapaasti. Kaikki vastaukset oli kirjoitettu selkeästi eikä virhetulkintoihin ollut mahdollisuutta.

Kyselylomakkeiden pituus ja niiden sisältämät kysymykset on pidettävä mahdollisimman selkeänä ja ytimekkäänä, jotta palautteen antajat ymmärtävät kysymykset sekä jakavat antaa palautteensa päivän jälkeen. Tämä aiheuttaa sen, että kysymyksiä täytyy rajata paljon ja näin joutuu jättämään mahdollisesti pois kysymyksiä, joita olisi halunnut tai tarvinnut tulosten tarkempaan saamiseen ja tulkintaan. Ongelmia aiheutti erityisesti 9. luokkalaisille suunnattava palautelomake. Teemapäivä oli viiden oppitunnin mittainen ja kyselylomakkeeseen haluttiin saada vastuksia jokaiseen. Lisäksi osa tunneista sisälsi enemmän asiakokonaisuuksia kuin toiset, joten kaikista ei voitu tehdä yhtä monta kysymystä kuin jostakin toisesta tuista. Tämä aiheutti sen, että jokaisesta aiheesta pystyttiin kehittämään vain 1-3, kysymystä jotta palautelomakkeesta ei kehittyisi liian pitkä ja jotta se saadaan yhden A4 - lomakkeen muotoon. Toinen ongelma oli, että osa terveydenhoitajaopiskelija-ryhmistä oli muuttanut hieman alkuperäistä tuntuunitelmaansa ennen päivää, jolloin jonkun aiheen kysymyksen tarkoitus ei välttämättä auennut tai tullut selville oppilaille. Kysymykset saatiin kuitenkin koottua siten, että ne vastaisivat opinnäytetyön tavoitteiden toteutumista ja niistä voitiin tuloksia tavoitteisiin verrattaessa.

Tiivis lomake aiheutti myös sen, että palautteiden tuloksia ei voitu jakaa tyttöjen ja poikien kesken kysymällä lomakkeessa onko vastaaja tyttö vai poika, joka olisi voinut olla mielenkiintoinen vertailupohja teematuntien pohdintojen sukupuoli-erojen tulkinnoissa. Kyselylomakkeessa annettiin vaihtoehtoja Paljon, Melko paljon, En osaa arvioida, Melko vähän, Vähän. Tällä haluttiin saada variaatioita tulkinnoille Kyllä ja Ei. Tämä aiheutti kuitenkin oppilaille osaksi sen, että monet vastasivat Melko paljon jokaiseen kysymykseen, kun eivät osanneet

tarkemmin eritellä. Myös ”En osaa arvioida” sai paljon rasteja, joten tämän olisi voinut ottaa kokonaan pois, jolloin olisi mahdollisesti saanut muodostettua tarkempia tuloksia. Luotettavuuden ja eettisyyden puolesta kyselylomakkeissa kuitenkin kuuluu olla vaihtoehto, jossa vastaaja saa jättää vastaamatta kysymykseen, jos ei osaa sillä hetkellä kertoa kantaansa. Lisäksi opinnäytetyöntekijän omien havaintojen perusteella ongelmia aiheutti kavereiden vastausten katsominen palautelomakkeen täyttämässä, jota muutama oppilaista näytti tekevän. Palautelomakkeet oli tarkoitettu täytettäväksi yksilöllisesti. Teemapäivän tavoitteina oli vahvistaa ja täydentää jo hankittuja tietoja seksuaalisuudesta sekä saada nuoret pohtimaan seksuaaliterveyden osa-alueita. Vastauksen katsominen vierustoverilta aiheuttaa sen, että joidenkin oppilaiden vastaukset olisivat voineet olla erilaiset, jos luokkakaveri ei olisi katsonut vastauksen täyttämistä.

Terveydenhoitajaopiskelijat palauttivat kyselylomakkeet opinnäytetyöntekijälle pinoittain, jolla suojeltiin lomakkeiden luottamuksellisuutta ja sitä, että lomakkeista ei pystynyt arvioimaan kenen vastauksista olisi ollut kyse, koska ne oli kerätty luokissa epämääräisessä järjestyksessä. Osa terveydenhoitajaryhmistä oli halunnut tuoda ilmi omissa palautelomakkeissaan oman teematunnin aiheen, mistä tuli ilmi keiden vastauksista oli kyse. Tämä ei kuitenkaan haitannut tuloksia, koska terveydenhoitajaopiskelijoiden tavoitteiksi oli asetettu ammatillisen kasvun kehittäminen ja harjoituksen saaminen ryhmien ohjauksesta nuorten parissa. Lisäksi palautteiden avulla pyrittiin saamaan terveydenhoitajaopiskelijoiden näkökulma ja vahvistusta siihen, miten teemapäivä heidän mielestään edisti 9.-luokkalaisten seksuaaliterveystietoja, joka vahvisti 9.-luokkalaisten kyselylomakkeiden avulla saatuja tuloksia.

13 Jatkotutkimusehdotuksia

Opinnäytetyötä tehdessä havainnoitiin, että poikien seksuaaliterveyteen liittyviä tutkimuksia on tehty vähän. Tutkimusten mukaan poikien seksuaaliterveystiedot ovat myös heikommat kuin tyttöjen vaikka molemmat sukupuolet saavat samanlaisen seksuaalikasvatuksen koulussa terveystiedon opetuksen kautta. Jatkotutkimuskohteena voisikin olla 9.-luokkalaisten poikien mielipiteet ja kokemukset seksuaalikasvatuspäivästä ja sen kautta saatavista seksuaaliterveystiedoista.

Tuloksia purkaessa tuli esiin, että kyselylomakkeiden muodostamisessa olisi hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä teematuntien suunnittelijoiden kanssa, jotta toteutus saadaan toimimaan tarkemmin tavoitteiden kanssa. Seuraavia teemapäiviä suunniteltaessa olisikin opinnäytetyöntekijöiden hyvä suunnitella palautelomakkeet yhdessä tuntien tai rastien suunnittelijoiden ja toteuttajien kanssa ja hyväksyttää ne tuntien vetäjien kautta ennen päivän toteuttamista. Lisäksi jo pelkästään terveydenhoitajaopiskelijoille suunnatut kysymykset antoivat hyvin tietoa teemapäivän onnistumisesta ja tavoitteiden toteutumisesta seksuaaliterveyden edistämi-

sessä. Teemapäivän tutkimuskohteena voisikin olla tutkia laajemmin terveydenhoitajaopiskelijoiden kokemuksia päivään osallistumisesta oman ammatillisten taitojen ja kasvun kehityksen suhteen.

Tulosten mukaan oppilaat innostuivat ja oppivat eniten teematunneista, joissa käytettiin opetusmenetelmän tukena multimediatekniikan tekniikka esimerkiksi internetistä hankittuja kuvia, mainoksia, videopätkiä, musiikkivideoita yms. Samankaltaisten päivien suunnittelussa olisi hyvä lisätä näiden opetusmenetelmien käyttöä toiminnallisten tehtävien käytössä. 9.-luokkalaisten oppilaiden osallistumisaktiivisuus sekä kyselylomakkeiden että toiminnallisten menetelmien osallistumisessa oli tässä tutkimuksessa hyvä. Jatkossa teemapäivää suunnittelevien voisi kuitenkin olla hyvä edistää oppimista esimerkiksi seksuaaliterveyskasvuspäivän mainostamisella mainosjulisteiden avulla, jossa kerrotaan tarkemmin tuntien sisällöstä ja tehtävistä. Näin 9.-luokkalaisten voisivat innostua enemmän päivään osallistumisessa ja valmistautua erilaisten kysymysten kanssa.

Jos seksuaaliterveyskasvuspäivää halutaan suunnitella niin, että se vastaisi mahdollisimman hyvin oppilaiden odotuksia päivästä, voisi yhtenä tutkimuskohteena olla, mitä Kuitinmäen koulun 9.-luokkalaisten haluavat ja odottavat teemapäivästä ja mitä asioita he itse haluaisivat sisältyvän päivään. Tällöin oppilaille annetaan mahdollisuus suunnitella itse oma seksuaaliterveyskasvuspäivä, joka toteutettaisiin terveydenhoitajaopiskelijoiden asiantuntemuksella ja käsiteltävän tiedon luotettavuudella.

Lähteet

- Aalto-Kallio, M & Mäkipää, E. 2010. Terveyden edistämisen keskus. Käytäntöjä terveyden edistämiseksi. Katsaus terveyden edistämisen rakenteiden kehittämistyöhön. Taustalla selvitukset: Terveyden edistämisen käytännöt kuntien eri toimialoilla, Järjestöt yhteistyökumppaneina ja yhteistyön käytännöt terveyden edistämisessä. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 2/2010. http://www.tekry.fi/web/pdf/publications/2010/2010_001.pdf
- Aalberg & Siemens. 2000. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Aho, T., Kotiranta-Ainamo, A., Pelander, A. & Rinkinen., T. 2008. Puhutaan seksuaalisuudesta -nuori vastaanotolla. Väestöliitto. Helsinki: Priimuspaino Oy.
- Brusila, Pirkko. 2006. Uhrin näkökulma. Teoksessa: Seksuaalisuus. Apter, D., Väisälä, L & Kaimola, K. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy. 337
- Cacciatore, R & Korteniemi-Poikela, E. 2010. Portaita pitkin -Opas vanhemmille. Helsinki: Wsoy.
- Cacciatore, R & Korteniemi-Poikela, E 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Helsinki: Wsoy.
- Dunkel, L & Wehkalampi, K. 2009. Miksi tyttöjen menarkeikä on varhaistunut? Duodecim. 2009; 125 (14) : 1490-1.
- Emas, T. 2006. Monikulttuurisuus ja seksuaalisuus. Teoksessa: Apter, D., Väisälä, L & Kaimola, K. Seksuaalisuus. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy. 77,85
- Finlex. 2007. Lastensuojelulaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi,, S., Remes, P & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Haavio_mannila, E & Kontula, O. 2001. Seksin trendit. Meillä ja naapureissa. Helsinki: Wsoy.
- Hallenberg, H. 2008. Seksuaalisuus islamin maissa. Teoksessa: Brusila, P (toim.) Seksuaalisuus eri kulttuureissa. Duodecim. Keuruu: Kustannus Oy.
- HIV -säätö. Materiaalit. Lapset ja nuoret. Seksuaaliterveyden työkalupakki 2011. http://www.aidstukeskus.fi/sivut/index.php?option=com_filelist&Itemid=92
- Humppi, S-M. 2008. Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 75/2008. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy.
- Ilmonen, T & Nissinen, J. 2006. Seksologian peruskäsitteistöä. Teoksessa: Apter, D., Väisälä, L & Kaimola, K. Seksuaalisuus. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy. 23-24.
- Jane D. Brown, Kelly LadinLÉngle, Carol J. Pardun, GuangGuo, KristinKenneavy&Christine Jackson. 2006. Pediatrics. Vol. 117 No. 4 April 1. Pp 1018-1027. School of Journalism ans Mass Communication and Department of Sociology.University of North Carolina. Chapel Hill. North-Carolina. Pacific Institute for Research and Evaluation. <http://pediatrics.aappublications.org/content/117/4/1018.full.pdf+html>
- Kinnunen, S. 2001. Tytöt, pojat & seksi. Helsinki: Kirjapaja.

- Kontula, O. & Meriläinen, H. 2007. Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa. Katsauksia E26/2007. Väestöntutkimuslaitos. Helsinki: Väestöliitto.
http://www.vaestoliitto.fi/@Bin/256589/Pesese_6.pdf
- Kontula, O. 2006. Suomalaisten seksuaalikulttuuri. Teoksessa: Apter, D., Väisälä, L & Kaimola, K. Seksuaalisuus. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy. 28-31
- Korhonen, E., Lipsanen, L & Yli-Räisänen, H. 2009. Seksuaalioikeudet kuuluvat kaikille. Väestöliitto. Helsinki: Priimu Paino Oy.
- Kosunen, E. 2000. Seksuaalisuus. Teoksessa: . Terho, P., Ala-Laurila, E-L., Laakso, J., Krogius, J & Pietikäinen, M. (toim.). Kouluterveydenhuolto. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Kumpula, S & Malinen, V. 2006. Parisuhde, intiimiys ja seksuaalisuus. . Teoksessa: Seksuaalisuus. Apter, Dan, Väisälä, Leena & Kaimola, Kari. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy. 370
- Kuortti, M & Jähi, R. 2009. Riskillä vai ilman -tutkimus tyttöjen seksikäyttäytymisen valinnoista ja niihin liittyvistä arvoista. Sosiaalilääketieteellinen aikakausilehti 2009: 46, 244-257.
<http://ojs.tsv.fi/index.php/SA/article/view/2603/3682>
- Laine, T. 2005. Tytöstä naiseksi -murrosiän normaali kehitys ja tavallisimmat poikkeavuudet. Duodecim 121(17):1875-1879.
- Lehtonen, J. 2003. Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalien nuorten kertomukset. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lehtonen, J. 2004. Heteronormatiivisuus seksuaalikasvatuksen haasteena. Teoksessa: Kosunen, E & Rantamo, M (toim.). Näkökulmia nuorten seksuaaliterveyteen. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus Stakes. Raportteja 282. Saarijärvi: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Leskinen, E. 2009. Ryhmä toimimaan. Taito-sarja. Juva: Ws Bookwell Oy.
- Liinamo, A. 2005. Suomalaisnuorten seksuaalikasvatus ja seksuaaliterveystiedot oppilaan ja koulun näkökulmasta. Arviointia terveyden edistämisen viitekehyksessä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Luoto, R., Viisainen, K & Kulmala, I (toim.). 2003. Sukupuoli ja terveys. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.
- Leino-Kilpi, H. 2003. Hoitotyön etiikan tulevaisuus. Teoksessa: Leino-Kilpi H, Välimäki M (toim.) Etiikka hoitotyössä. WS Bookwell Oy, Juva,
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011. Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä.
<http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/hairinta/>. Luettu 02.03.2011.
- Naisten virta 2011. Raiskaus ja seksuaalinen väkivalta.
<http://naistenvirta.nettisivu.org/tyontekijalle/raiskaus-ja-seksuaalinen-vakivalta/>. Luettu 15.11.2011.
- Nummelin, R. 2000. Seksuaalikasvatusmateriaalit -pääkaupunkilaisten nuorten näkemyksiä ja kokemuksia. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Terveystieteen laitos. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-4949-5.pdf>
- Nuorteva, A. 2009. ”Rohkeesti vaan”. Seksimyytin murtaajat. Nuorten Akatemian selvitys 13 - 19 -vuotiaiden nuorten ajatuksista liittyen seksuaalisuuteen, seksiin ja ehkäisyyn. Helsinki: Nuorten akademia.

Opetushallitus. Edu.fi -opettajan verkkopalvelu. Kuinka opettaa seksuaalisuudesta ja ihmisuhteista koulussa.
http://www.edu.fi/kosketus/johdannoksi_seksuaalikasvattajalle/materiaalin_periaatteista.
 Luettu 10.11.2011.

Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Peltonen, H. & Kannas, L (toim.) 2005. Terveystieto tutuksi. Tervettä tietoa opetuksen tueksi. Helsinki: Opetushallitus.

Pötsönen, R. 2003. Suomalaisten seksuaaliterveys. Teoksessa: Luoto, R., Viisainen, K. & Kulmala, I. (toim.). Sukupuoli ja terveys. Jyväskylä: Vastapaino.

Reinikainen, R. 2002. Nuorten seksuaalisuuteen kasvaminen -Tutkimus yläasteen seksuaalikasvatuksesta ja sen arvopohjasta nuorten seksuaalisen kasvun tukijana. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto.

Rikksentorjuntaneuvosto 2011. Väkivaltarikokset. Raiskaus ja muut seksuaalirikokset. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.

SETA -Seksuaalinen tasavertaisuus ry. 2011. Helsinki. Homo-, lesbo- ja bi -nuorten vanhemmille. http://www.seta.fi/doc/materiaali/HLB-nuorten_vanhemmille.pdf. Luettu 15.11.2011.

Sexpo-Säätiö 2011. Seksuaalisuuden ja ihmisuhteiden asiantuntija. Sexpo-säätiö. http://www.sexpo.fi/?sexpo_saatio. Luettu. 20.11.2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Toimintaohjelma 2007-2011. Helsinki: Yliopistopaino. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007: 17. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3584.pdf&title=Seksuaali__ja_lisaantymisterveyden_edistaminen_fi.pdf

Sosiaali ja terveysministeriö. 2011. Lapset ja nuoret terveiksi ja hyvinvoiviksi. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnan toimenpide-ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:26. Helsinki: yliopistopaino. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1082856&name=DLFE-15502.pdf

Sosiaali ja terveysministeriö. 2006. Terveyden edistämisen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:19. Helsinki. <http://pre20090115.stm.fi/pr1158139777250/passthru.pdf>

Sosiaali -ja terveysministeriö 2011. Hyvinvoinnin edistäminen terveyden edistäminen. <http://www.stm.fi/hyvinvointi/terveydenedistaminen>

Terveyden edistämisen keskus 2005. Terveyttä edistävän viestinnän suuntaviivat 15.09.2005. Helsinki. http://www.tekry.fi/web/pdf/publications/2005/2005_004.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Kouluterveyskysely. <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/index.htm>. Luettu 11.11.2011.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kouluterveyskyselyn 2010 Uudenmaan taulukot. <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/taulukot2010/uusimaa2010/seksuaaliterveys2010uu.htm>. Luettu 11.11.2011.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kouluterveys 2010 Etelä-Suomen tulokset. <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/taulukot2010/esuomi2010/terveys2010esuomi.htm>. Luettu 22.11.11.

Tuovinen, L. 2008. Katolinen luterilaisuus suomalaisessa arjessa. Teoksessa: Brusila, P (toim.) Seksuaalisuus eri kulttuureissa. Duodecim. Keuruu: Kusatnnus Oy.

Väestöliitto 2011. Toimintasuunnitelma. http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/4a54d44e90a57ae984e545313d18df7f/1328268117/application/pdf/971048/2011_Toimintasuunnitelma.pdf

Väestöliitto 2012. Seksuaalisuus. Seksuaaliterveysklinikka. Miehen aika. http://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaaliterveysklinikka/miehen_aika/. Luettu 15.01.12.

Väestöliitto 2011. Nuoren seksuaaliterveys. http://www.vaestoliitto.fi/murkun_kanssa/tietoa/seksuaalisuus_ja_seurustelu/seksuaalisuus/mita_seksuaalisuus_on/seksuaaliterveys/nuoren_seksuaaliterveys/. Luettu 09.11.2011.

Väestöliitto 2011. Parisuhde. Seksuaalinen väkivalta. http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhhteesta/parisuhdevakivalta/seksuaalinen-vakivalta/. Luettu 18.11.2011.

Väestöliitto 2011. Seksuaalikasvatus. Media. http://www.vaestoliitto.fi/murkun_kanssa/tietoa/seksuaalisuus_ja_seurustelu/seksuaalisuus/seksuaalikasvatus/media/. Luettu 18.11.2011.

Välimaa, R. 2004. Terveystieto ja seksuaaliopetus -haaste oppilaan ja opettajan oppimiselle. Teoksessa Kosunen, E, & Rantamo, M. (toim.) Näkökulmia nuorten seksuaaliterveyteen. Saarijärvi: Gummerrus

WHO. 1986. Ottawa Charter for Health Promotion. Regional Office for Europe.

(<http://www.youtube.com/watch?v=LZgN65kLxWo&ob=av2n>).

(http://www.youtube.com/watch?v=wejE_37dx_A).

(<http://www.youtube.com/watch?v=PKidLh1Ryq4>).

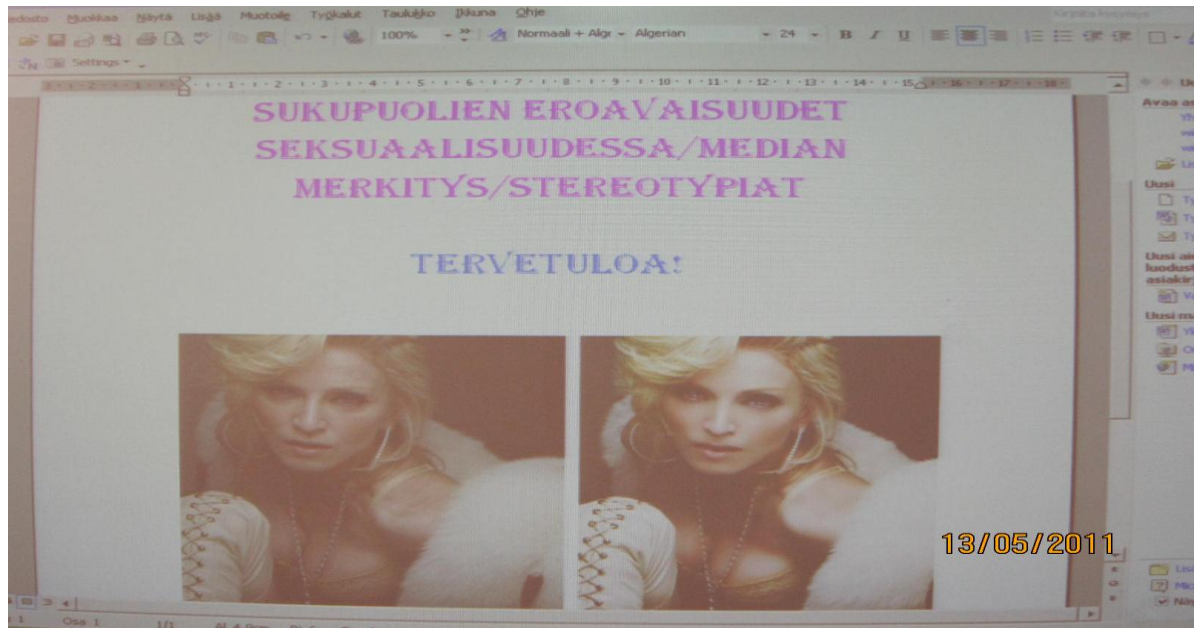
(http://www.youtube.com/watch?v=qNrWxUlo_9I).

Kuvat

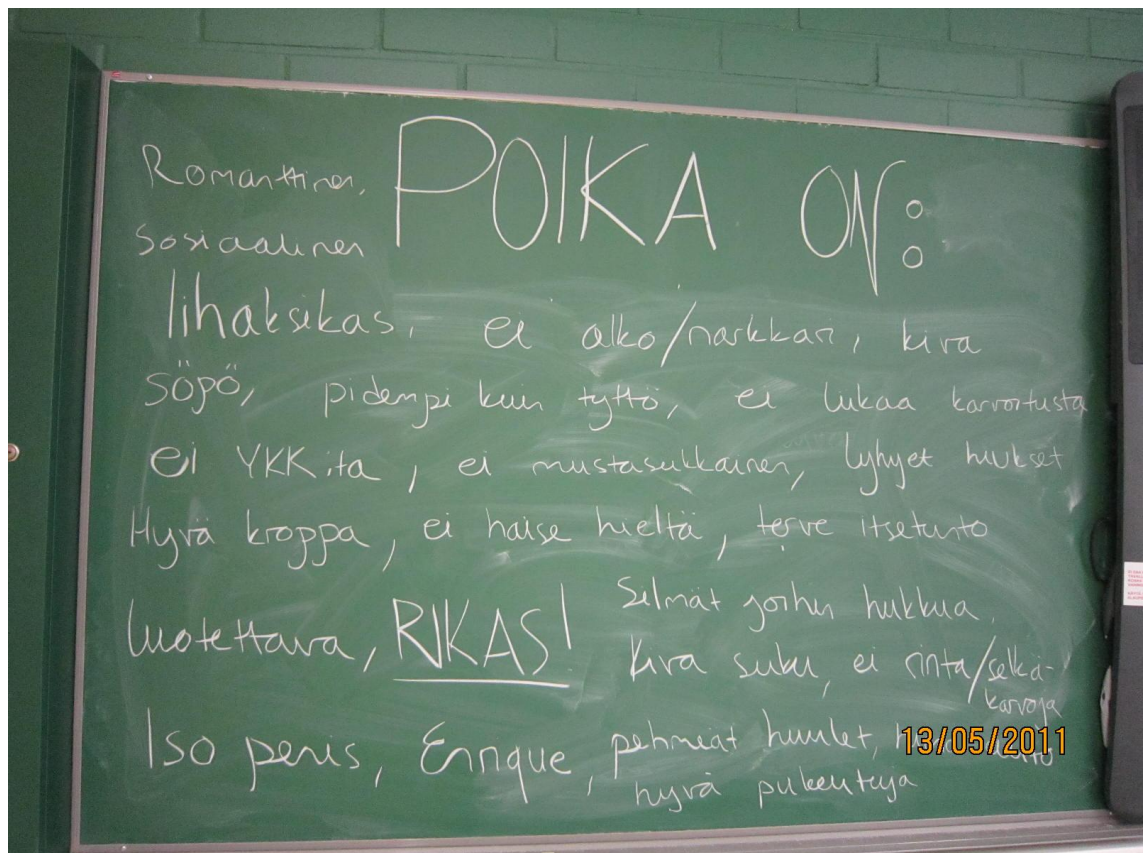
Kuva 1. Median vaikutus	68
Kuva 2. Tyttöjen "ihannepoika"	68
Kuva 3. Poikien "ihannetyttö"	69
Kuva 4. "Totta vai tarua" -toiminnallinen tehtävä, osa 1	69
Kuva 5. "Totta vai tarua" -toiminnallinen tehtävä, osa 2	70
Kuva 6. "Love, sex, magic"	70
Kuva 7. Seurusteluopas -rasti	71
Kuva 8. Seurusteluoppaan tehtävän kysymykset	71
Kuva 9. Kondomin laitton harjoittelu -rasti.	72
Kuva 10. Rakkauslaulujen ja rakkaus/seurustelusanojen synonyymien keksiminen -rasti	72
Kuva 11. Rakkauslaulujen ja rakkaus/seurustelusanojen synonyymien keksiminen, osa 2	73
Kuva 12. "Rakkaalla lapsella on monta nimeä"	73

Kuviot

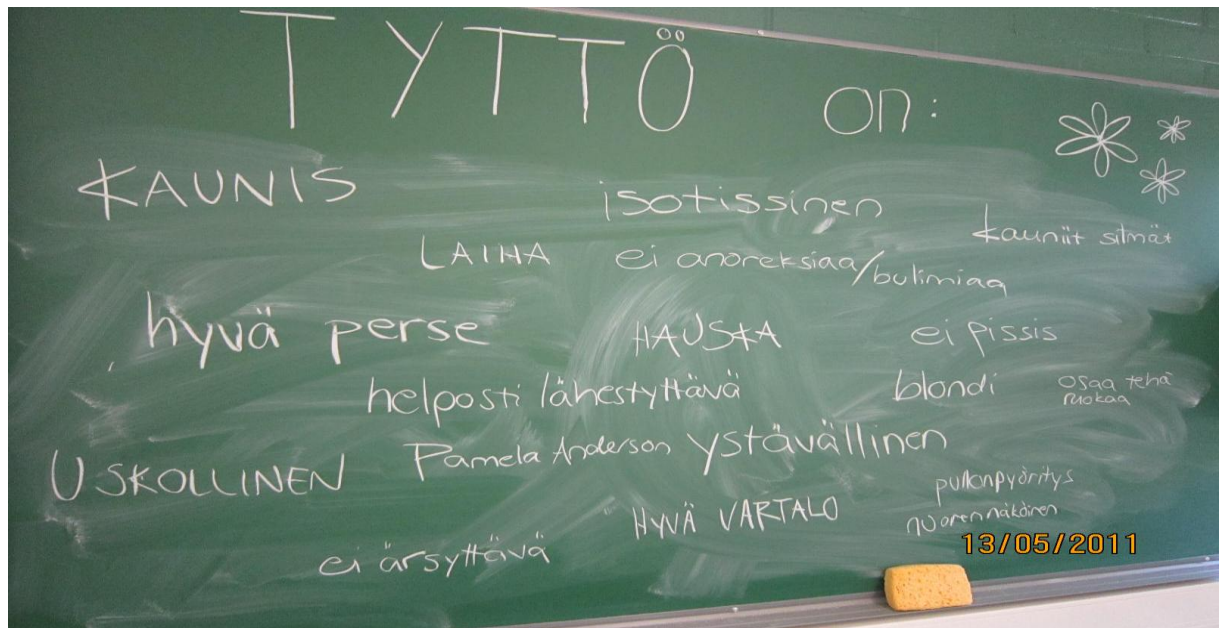
Kuvio 1. Seksuaaliterveyskasvatuspäivän suunnittelun ja järjestämisen	9
Kuvio 2. 9.-luokkalaisten kokemukset seksuaaliterveyskasvatuspäivästä (N=84).....	42
Kuvio 3. Päihteiden vaikutus turvalliseen seksuaalikäyttäytymiseen -tulokset (N=81).....	43
Kuvio 4. Jokaisella on itsemääräämisoikeus kehoonsa -tulokset (N=82)	44
Kuvio 5. Minulla on oikeus edetä seurustelu -ja seksiasioissa omaan tahtiini -tulokset (N=82)	44
Kuvio 6. Median välittämä tieto seksuaalisuudesta voi antaa väärän kuvan siitä, mitä nuoren kuuluu tehdä tai miltä tulee näyttää -tulokset (N=82)	45
Kuvio 7. Että ihmiset ovat erilaisia seksuaalisuuden suuntautumisessaan -tulokset (N=82)....	46
Kuvio 8. Kulttuurin vaikutusta ihmisen seksuaalikäyttäytymiseen -tulokset (N=81)	46
Kuvio 9. Omaa vastuuta seurustelu -ja seksiasioissa -tulokset (N=82)	47
Kuvio 10. Että minulla on velvollisuus itseä ja kumppaniani kohtaan huolehtia ei-toivotun raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisystä -tulokset (N=82)	47
Kuvio 11. Terveystoimittajien kyselylomakkeiden tulosten yhteenveto	50

Kuva 1. Median vaikutus

Kuva 2. Tyttöjen "ihannepoika"

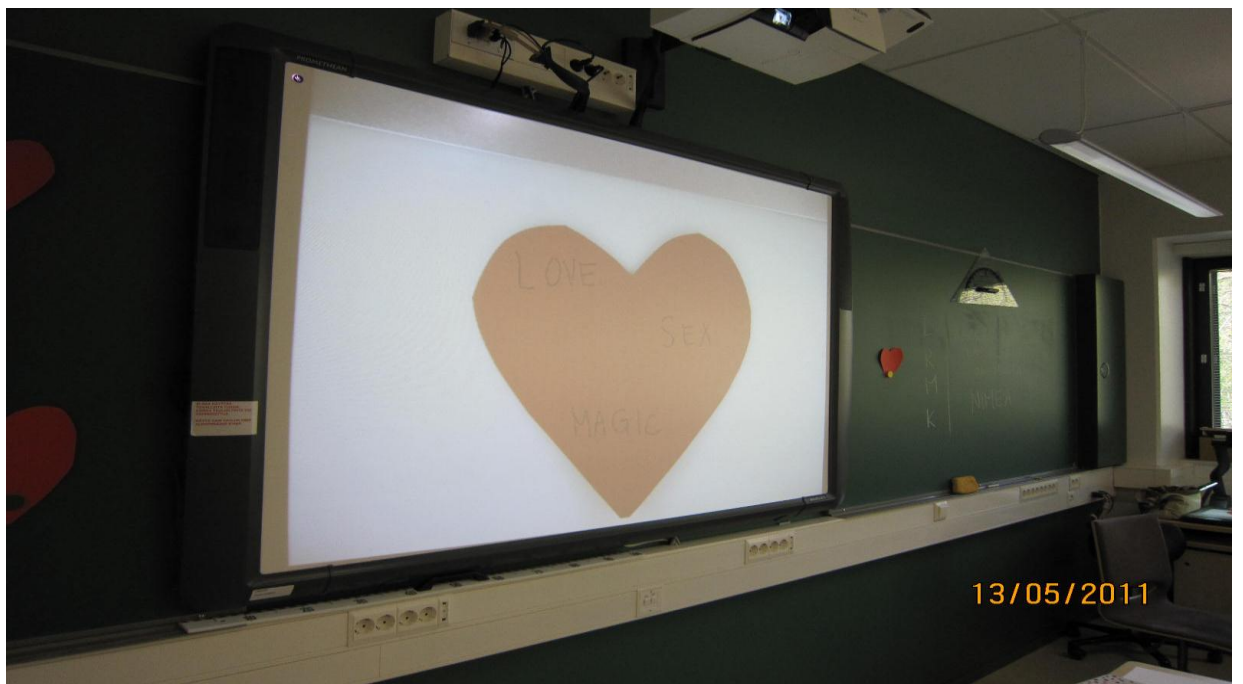
Kuva 3. Poikien "ihannetyttö"

Kuva 4. "Totta vai tarua" -toiminnallinen tehtävä, osa 1

Kuva 5. "Totta vai tarua" -toiminnallinen tehtävä, osa 2

Kuva 6. "Love, sex, magic"

Kuva 7. Seurusteluopas -rasti

RAKKAUS JA ROMANTIikka

1. Miten näytän, että tykkään jostakin tytöstä/pojasta?
2. Miten kannattaisi tutustua häneen paremmin? Miten voin lähestyä häntä(nolaamatta itseäni)?
3. Mitä on seurustelu, mitä sellaiseen suhteeseen kuuluu?
4. Minkälaiset teot ovat romanttisia tekoja?
5. Mikä on hyvä tapa erota?
6. Milloin seksi kuuluu suhteeseen?
7. Mikä on huono tapa lähestyä kiinnostuksen kohdetta?
8. Miten ei pitäisi käyttäytyä seurustelusuhhteessa?
9. Mikä on epäromanttista?
10. Mikä on huono tapa erota?

13/05/2011

Kuva 8. Seurusteluoppaan tehtävän kysymykset

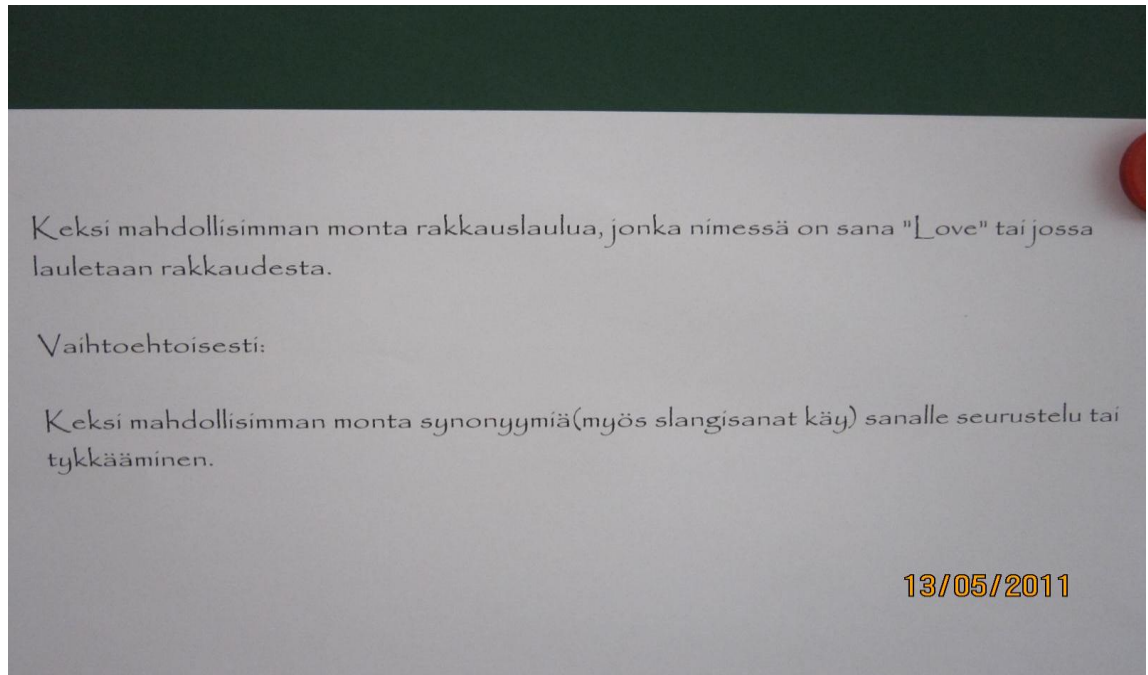

Kuva 9. Kondomin laitton harjoittelu -rasti.

Kuva 10. Rakkauslaulujen ja rakkaus/seurustelusanojen synonyymien keksiminen -rasti

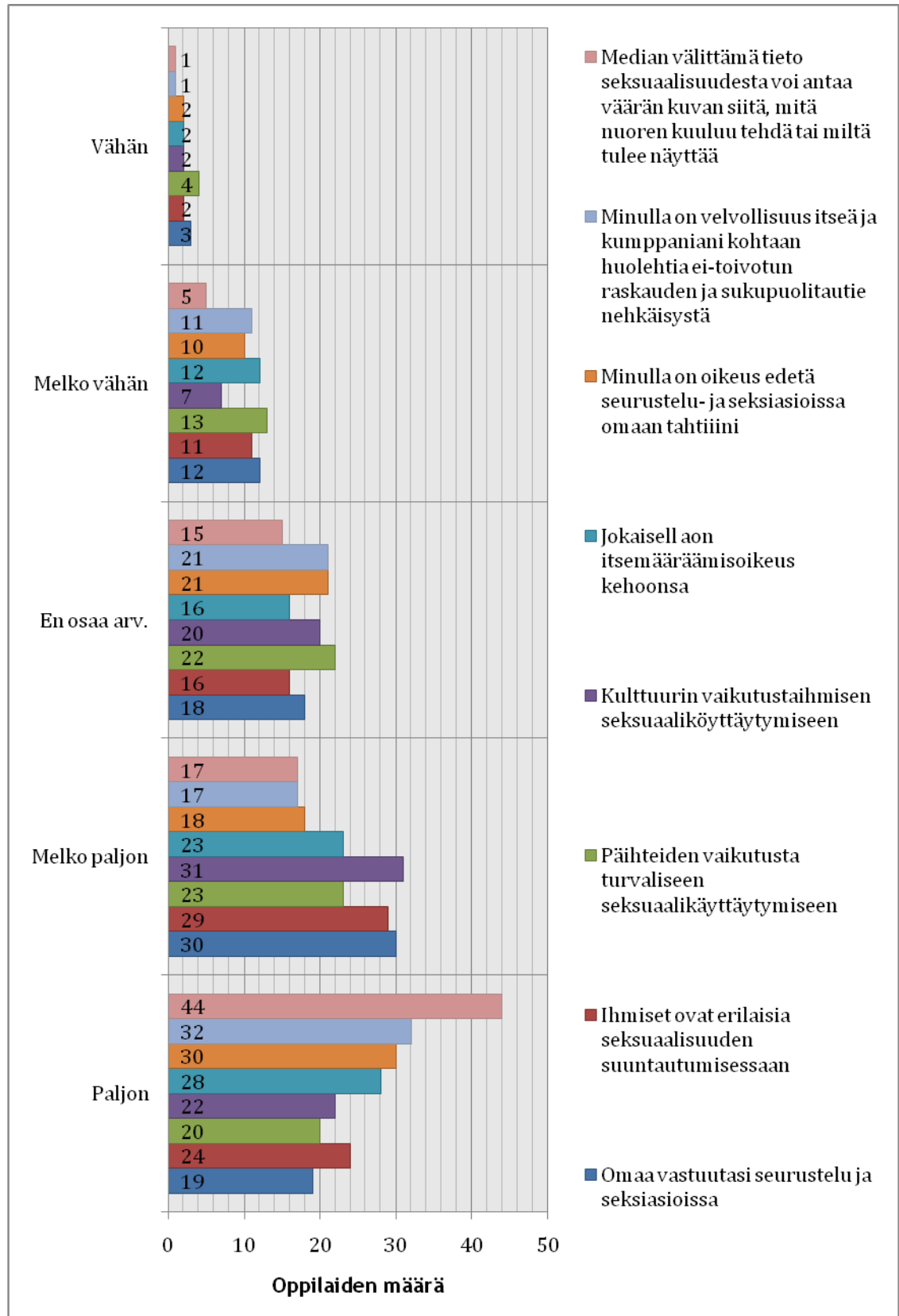
Kuva 11. Rakkauslaulujen ja rakkaus/seurustelusanojen synonyymien keksiminen, osa 2

Kuva 12. "Rakkaalla lapsella on monta nimeä"

Taulukko 1. Kokonaistulosten vertailu – tulokset (N=82)

Saiko teemapäivä sinua pohtimaan:

Liitteet

Liite 1. 9.-luokkalaisten kyselylomake.

Palautekysely on luottamuksellinen ja sen tulokset käsitellään nimettöminä ☺

1. Mikä seuraavista vastauksista kuvaa parhaiten mielipidettäsi seksuaaliterveyskasvuspäivästä kokonaisuutena (rastita sopivin vaihtoehto):

- En olisi halunnut osallistua päivään
- Tunnit olivat yhdentekeviä
- Tunnit täydensivät aikaisemmin oppimiani tietoja seksuaaliterveydestä
- Sain teemapäivän aikana paljon uutta hyödyllistä tietoa seksuaaliterveydestä

2. Vastaa alla oleviin kysymyksiin rastittamalla sopivin vaihtoehto:

Saiko teemapäivä sinua miettimään/pohtimaan:

	Paljon	Melko paljon	En osaa arvioida	Melko vähän	Vähän
Omaa vastuutasi seurustelu -ja seksiasioissa					
Ihmiset ovat erilaisia seksuaalisuuden suuntautumisessaan					
Päihteidenrunkas vaikutusta turvallisen seksuaalikäyttäytymiseen					
Kulttuurin vaikutusta ihmisen seksuaalikäyttäytymiseen					
Jokaisella on itsemääräämisoikeus omaan kehoonsa					
Että minulla on oikeus edetä seurustelu- ja seksiasioissa omaa tahtiini					
Että minulla on velvollisuus itseä ja kumppaniani kohtaan huolehtia ei-toivotun raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisystä					
Että median välittämä tieto seksuaalisuudesta voi antaa väärän kuvan siitä, mitä nuoren kuuluu tehdä tai miltä tulee näyttää					

Kiitos palautteestasi ja hyvää kevättä sinulle! ☺

Liite 2. Terveystenhoitajaopiskelijoiden kyselylomake.

Palautelomake th-opiskelijoille (vastatkaa ryhmänä).

Tämän palautelomakkeen tarkoituksena on kerätä terveystenhoitajaopiskelijoiden mielipiteitä teemapäivästä sekä miten päivän pitämistä voisi parantaa jatkoa ajatellen. Kysely on luottamuksellinen ja käsitellään nimettömänä.

1. Kuvailkaa, miten mielestänne 9-luokkalaisten kokivat pitämänne teematunnin?
2. Kuvailkaa, miten pitämänne teematunti mielestänne edisti 9-luokkalaisten seksuaaliterveystietoja/taitoja?
3. Mikä mielestänne ei edistänyt 9-luokkalaisten seksuaaliterveystietoja/taitoja teematunnin sisällössä?
4. Miten kehittäisitte teemapäivän järjestämistä jatkossa?
5. Miten koette seksuaaliterveystietopäivän järjestämisessä mukana olemisen tukevan ammatillista kasvua tulevana terveystenhoitajana?

Liite 3. Ulkopuolisen asiantuntijatahon antama palaute Kuitinmäen seksuaaliterveyskasvatuspäivästä

KUITINMÄEN KOULU 13.5.2011

Palaute/kommentteja päivästä:

1. SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT

- Alussa esitetyt musiikkivideot ”vangitsivat” oppilaiden mielenkiinnon ja huomion, hyvät valinnat!
- Jako ryhmiin onnistui nopeasti, ilman häiriökäyttäytymistä. Selkeä tehtävänanto (sanaselitystehtävä). Oppilaille annettiin hienosti positiivista palautetta, rohkaisi oppilaita osallistumaan!
- Hyvä idea oli tarjota oppilaille mahdollisuus esittää kysymyksiä.
- Ajankäyttö hyvin suunniteltu, kysymysten esittämiseen ja vastaamiseen olisi voinut tosin varata jopa enemmän aikaa. Asia toki vaihtelee varmasti luokkakohtaisesti; toiset luokat esittävät kysymyksiä aktiivisemmin kuin toiset.
- Kaikki (th)opiskelijat varmoja esiintyjiä; selkeä puheääni, rento olemus.
- Työnjako selkeä; yksi toimi ns. tunnin vetäjänä.
- Bussipysäkillä kuullun keskustelun perusteella oppilaat pitivät erityisesti kyseisen tunnin rennosta ilmapiiristä!

2. SUKUPUOLIEN EROAVAISUUDET SEKSUAALISUUDESSA, MEDIAN MERKITYS JA STEREOTYPIAT

- Oppilaisiin otettiin hyvä, napakka kontakti heti tunnin alussa. Jako tyttöihin ja poikiin oli onnistunut.
- Oppilaat motivoitiin erityisen hyvin osallistumaan tehtävään. Tehtävänanto kiinnosti selvästi oppilaita.
- Oppilaille annettiin jatkuvasti positiivista palautetta, joka selvästi lisäsi entisestään oppilaiden innostusta ja tehtäviin osallistumista.
- Aihe oli kuin luotu kyseisille (th)opiskelijoille; opiskelijat vaikuttivat olevan itse hyvin innostuneita aiheesta ja heidän intonsa tarttui itseeni ja mielestäni myös oppilaisiin.
- Tunnilla vallitsi iloinen, kannustava ilmapiiri ja aihe herätti oppilaissa selvästi ajatuksia. Oppilaat saivat aiheesta varmasti enemmän irti th-opiskelijoiden avulla, kuin oman opettajansa pitämänä.
- Videomateriaali tuki hyvin aihetta eikä tuntunut väkisin valitulta. Vaatteiden ja muiden asusteiden valinta oli persoonallinen ja mieleenpainuva tapa käsitellä aihetta. Oppilaiden käytäväkeskustelussa se sai positiivista palautetta!
- Ajankäyttö ja tehtävänjako hyvin onnistunut!

3. SEKSUAALINEN VÄKIVALTA, SEKSUAALIOIKEUDET JA PÄIHTEET

- Aihe kaikkein ”vakavin” päivän aiheista, joka asetti osaltaan rajoituksensa sen käsittelytavalle: musiikin/videon tms. käyttö tunnilla hankalampaa.
- Osallistumallani tunnilla ollut luokka oli hyvin vilkas ja tunnilla oli paljon häiriökäyttäytymistä. Oppilaat olisi ehkä kannattanut jakaa ryhmiin opiskelijoiden toimesta, eikä antaa oppilaiden itse valita ryhmiään. Selkeä ryhmäjako olisi voinut rauhoittaa oppilaiden käyttäytymistä. Kyseisen luokan kohdalla myös opettajan paikallaolo olisi voinut olla paikallaan, /th)opiskelijoilla toisinaan vaikeuksia pitää äänekkäimpiä oppilaita ”kurissa”.
- Vilkkaalle luokalle luentomainen tunti oli ehkä liian raskas, oppilaat eivät jaksaneet keskittyä aiheeseen.
- Muodostetut kysymykset onnistuneita, etenkin tytöt selvästi pohtivat niitä. Jokaiselle ryhmälle olisi tosin voinut antaa oman kysymyksensä, jotka olisi sitten käyty vuorotellen yhdessä läpi. Lisäksi (th)opiskelijat

olisivat voineet kommentoida oppilaiden vastauksia enemmän, jolloin tunti olisi ollut enemmän keskustelu- kuin luentomainen. Opiskelijat selvästi tehneet paljon työtä löytääkseen sisältöä tuntiin.

- Työnjako tasapuolinen. Ammatillinen työote.
- Ajoittain puhe hiljaista.

4. RAKKAUS, EHKÄISY

- Tunnin alussa esitetty video johdatteli hyvin aiheeseen, loi iloisen ilmapiirin.
- Kolme rastia hyvin suunniteltu; kondomin käytön harjoittelu varmastikin hyvin tarpeellista nuorille (eivät usein uskalla kysyä apua, vaikka sitä tarvitsisivat), elokuva- ja musiikki toimi hyvänä ”porkkanana” tehtävään osallistumiseen. Myös sanojen muodostamistehtävä innosti oppilaita; tarpeeksi toiminnallinen ja sisälsi kilpailua.
- Tunnilla vallitsi koko ajan rento, luonnollinen tunnelma. Taustamusiikin käyttö erityisen hyvä idea, rentouttaa oppilaita!
- Opiskelijat estivät hyvin oppilaiden häiriökäyttäytymisen, ammatillinen ote tunnin pitämiseen.

5. SEKSUAALISUUS JA KULTTUURI

- Ryhmäjako onnistui suht. hyvin.
- Tunnin alussa opettaja paikalla, jolloin oli ehkä hieman epäselvää, kuka pitää järjestystä yllä (opettaja vai opiskelijat). Opettajan poistuttua rehtori tuli tarkkailemaan oppilaiden käytöstä, mikä esti oppilaiden häiriökäyttäytymistä, mutta toisaalta teki tunnelmasta hieman ”kankean”.
- Tehtävänantoa olisi voinut tarkentaa koskemaan juuri kulttuurin vaikutusta seksuaalisuuteen.
- Opiskelijat selvästi perehtyneet aiheeseen.
- Hyvä idea oli kerrata asioita totta/tarua -tehtävän avulla. Oppilaille annettiin positiivista palautetta tehtävän lomassa.

Seurasin siis jokaisen ryhmän tunnin yhden kerran. Kokonaisuutena päivä oli mielestäni hyvin suunniteltu, aikataulutettu ja järjestetty. Tunnit olivat mielenkiintoisen erilaisia, tekijöidensä näköisiä. Osaluokista oli melko vilkkaat ja eteenpäin kynnetyt ryhmäkohdalla häiriökäyttäytymistä ohjailtavien paljon. Yleisesti ottaen opiskelijat olivat valmistautuneet päivään huolella, osoittivat olevansa aiheen asiantuntijoita ja huolehtivat asapuolista työnjaosta.

Liite 4. Kuitinmäen koulun seksuaaliterveyskasvatuspäivän aikataulu ja luokkajaot.

LAUREA 13.5.2011 / 9. luokat

kello 8.15-13.00

	9A	9B	9C	9D	9E	9F
8.15-9.00	2046 KUU	2042 KAN	2047 JOK	2048 KOP	2091 ISO	2046 KUU
9.00-9.45	2042 LIE	2047 RIS	2048 GRE	2091 KOP	2046 ISO	2042 KUU
10.00-10.45	2047 KAL	2048 TUR	2091 ODE	2046 LIE	2042 KOR	2047 AHL
11.00-11.45	2048 KAL	2091 TUR	2046 LEI	2042 KOP	2047 KOR	2048 KAL
	ruokailu	ruokailu	ruokailu	ruokailu	ruokailu	ruokailu
12.15-13.00	2091 RIK	2046 JOK	2042 KER	2047 PAL	2048 PÄI	2091 RIK

Luokkatilamuutokset;

kello 8.15-9.00 7A LIE luokkaan 2061

kello 10.00-10.45 8E ISO luokkaan 2030

kello 11.15-12.00 8C LIE 2063

kello 11.15-12.00 8D ISO 2030

LUOKKIEN OPPILASMÄÄRÄT:

9A 16

9B 24

9C 23

9D24

9E 16

9F 7

9F KULKEE YHDESSÄ 9A-LUOKAN KANSSA.

KAIKKIAAN SIIS 5 LUOKKAA JA 5 TEEMATUNTIA.

Liite 5. Kaikille terveydenhoitajaopiskelijoille annettu info teemapäivästä.

Seksuaaliterveyskasvatuspäivä Kuitinmäen koulun 9-luokkalaisille

Seksuaaliterveyskasvatuspäivän järjestämisen tarkoituksena on antaa 9.-luokkalaisille mahdollisuus hankkia tietoa seksuaalisuudesta ja siihen liittyvistä asioista sekä vahvistaa ja täydentää jo olemassa olevia tietoja seksuaaliterveydestä kehittämällä tätä kautta oppilaiden omia ajatuksia ja arvoja seksuaalisista suhteista, omasta seksuaalisesta identiteetistä sekä intimitteistä. Päivän järjestämisellä pyritään lisäämään nuorten seksuaaliterveyden kokonaisvaltaista tietämystä eri näkökulmista ja näin tukea nuorten seksuaaliterveyden edistämistä ja herättää samalla nuoren omaa henkilökohtaista kiinnostusta pohtimaan teemojen kautta läpikäytäviä aiheita.

Seksuaaliterveyskasvatuspäivä koostuu viidestä seksuaaliterveyden teemasta, jotka on suunniteltu liittyvän myös tällä hetkellä ajankohtaisen julkisen keskustelun aiheinkin oleviin teemoihin. Päivän teemat koostuvat seuraavista osa-alueista:

- 1. Seksuaalioikeudet ja seksuaalinen väkivalta sekä päihteiden merkitys**
- 2. Miesten ja naisten eroavaisuudet; asenteiden, -mielipiteiden ja käyttäytymisen erot seksuaalisuudessa sekä median merkitys**
- 3. Seksuaalisuuden eri ilmentymät; elämäntavat, -tyylit ja alakulttuurit**
- 4. Kulttuuriset erot seksuaalisuudessa**
- 5. Rakkauden ja romantiikan sekä ehkäisyn merkitys seksuaalisuudessa**

Teemojen kautta pyritään luomaan kokonaisvaltainen kuva seksuaalisuuden keskeisimmistä osa-alueista sekä yhteiskunnallisesti ajankohtaisista keskustelunaiheista. Seksuaaliterveyskasvatuspäivä järjestetään tänä vuonna pe 13.05.2011 alkaen klo 8.15. Tuntien pitäjinä toimivat Laurea-ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijat, jotka myös suunnittelevat tuntien sisällön teemojen mukaisesti. Terveystieteiden opiskelijat jakaantuvat 3-4 hengen ryhmiin ja kullekin viidelle ryhmälle on varattuna luokkahuone, jossa teematunti pidetään. 9.-luokkalaiset kiertävät päivän aikana luokittain viidessä eri luokassa, joissa kussakin käsitellään seksuaaliterveyttä viiden eri teeman kautta. Terveystieteiden opiskelijat pitävät siis saman 45min kestävä teematunnin viisi kertaa päivän aikana. Kunkin viimeisen teematunnin lopussa järjestetään noin 10 min aikaa 9.-luokkalaisten antamaan arviointiin kyselylomakkeiden avulla. Myös tuntien vetäjille on suunnattu kyselylomake, jossa voivat antaa palautetta päivästä ja sen järjestämisestä sekä pohtia oman ammatillisen kasvun kehitystä päivän järjestämisessä mukana olemisella.

Liite 6. Terveystoimittajapöytäkirjoille annetut lomakkeet teematuntien aiheista.**Teema1. Seksuaalioikeudet ja seksuaalinen väkivalta sekä päihteiden merkitys - teematuntien ohjeistus**

Seksuaalinen väkivalta ja häirintä on rikos. Ihmisen perusoikeuksiin kuuluu oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen: jokaisella on oikeus päättää omasta ruumiistaan ja seksuaalisuudestaan (seksuaalinen itsemääräämisoikeus!). Ne ovat osa jokaisen seksuaalioikeuksia. Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä on ei-toivottua tai ei-hyväksyttävää käytöstä, jolla halvennetaan ja loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta. (MLL 2011.) Sukupuolista ja seksuaalista häirintää ovat mm. huorittelu, homottelu, yksityiselämää koskevat ja loukkaavat puheet, ehdotukset ja vihjaukset.

Seksuaalisella väkivallalla tarkoitetaan kaikkia niitä tekoja, joissa seksuaaliseen toimintaan liittyy pakottamista, väkivaltaa tai sillä uhkaamista. Seksuaalinen riisto ja hyväksikäyttö on toimintaa, jolla loukataan lapsen tai auktoriteettisuhteessa alisteisemmassa asemassa olevan seksuaalista koskemattomuutta. Seksuaalirikoksia ovat raiskaus ja kaikenlainen muu pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö sekä seksuaalipalvelujen ostaminen. (Väestöliitto 2011.)

Seksuaalisen väkivallan tabuluonteisuuden takia suuri osa tapauksista jää tulematta ilmi. Seksuaalinen väkivalta voi myös usein peittyä parisuhdeväkivaltaan. Nuoret ovat erityinen riskiryhmä heidän kehitysvaiheensa kehittymättömyyden vuoksi: nuorilla seksuaali-identiteetin kehitys on vielä kesken eikä heillä ole sanoja tai keinoja käsitellä tapahtunutta elämäkokemusten ja jo saavutettujen luottamussuhteiden kautta. Tämä voi aiheuttaa psykosomaattisia oireita, depressiota, fobioita sekä seksuaalisia toimintahäiriöitä. Uhriksi joutuminen nuorena iässä altistaa tutkimusten mukaan myös helpommin myöhemmällä iällä tapahtuvaan seksuaalisen väkivallan uhriksi joutumiseen. (Brusila 2006, 337.)

Heiskasen ja Piispan tutkimus keskittyi seksuaalisen uhkailun ja väkivallan kokemiseen. Parisuhteen ulkopuolella tapahtuvaa seksuaalisen uhkailun ilmoitti kokeneensa, 13,9 % ja pakottamisen yrityksiä 10,5 %. Seksiin pakottamista oli kokenut 4,3 %. Kysyttäessä samaa asiaa alle 15 - vuoden iässä koettuihin kokemuksiin prosenttiosuudet pysyivät lähes samana. Alaikäiseen kohdistuva seksuaalinen uhkailu ja väkivalta voi tapahtua koulussa, harrastuksissa tai ”deittailussa”, jolloin uhkaajalla on auktoriteettinen asema uhria kohtaan. (STM 2006, 103.)

Vastaavasti Väestöliiton -kyselyssä, johon vastasivat 31700 kahdeksaluokkalaista nuorta, kysyttiin nuorten kokemuksia seksuaalisen väkivallan kohtaamisesta. Tulosten mukaan, seksuaalisesti kaltoinkohdeltujen nuorten määrä oli suurempi kuin mitä oletettiin. Seksuaalista hyväksikäyttöä oli kokenut tytöistä 11,5 % ja pojista 10,3 %. Vakavia kokemuksia oli 9,2 % tytöistä ja 6,2 % pojista. Yhdyntään tai muuhun seksuaaliseen tekoon pakottamiskokemuksia oli jopa 4,1 %, pojista ja vastaavasti 2,3 % tytöistä. (STM 2006, 103.)

Tämän teeman vetäjien tehtävänä on järjestää toiminnallinen noin 45min kestävä teematunti aiheesta seksuaalinen väkivalta ja seksuaalioikeudet. Aiheeseen sisällytettäviä asioita ovat esim. mitä seksuaalinen väkivalta on, laki, yleinen uskomus nuorten keskuudessa, tilastot, seuraamukset laillisesti ja henkisesti, myös myöhempiä ajattelua varten, miten tulee ilmi, seksuaalisen väkivallan uhrin asema → ei syynä tapahtuneeseen, päihteiden käyttö (nuorten alkoholinkäyttö altistaa seksuaaliselle hyväksikäytölle), mihin yhteyttä jos tapahtuu jotain, kouluterveydenhoitajan merkitys avun saannissa)

Koska alkoholilla on usein osuutta niin väkivallan kuin seksuaalisen väkivallankin ilmenemisessä, olisi aiheeseen hyvä sisällyttää päihteiden vaikutus niin seksuaalisen väkivallan tekijälle kuin uhrille. Päihteistä aiheeseen voi sisällyttää seuraavia asioita: nuorten omat kokemukset alkoholin/muiden päihteiden vaikutuksen alaisena, huumeiden yleistymisen ja vaikutus, päihteiden vaikutus elämään ja terveyteen nyt ja tulevaisuutta ajatellen, hyödyt ja haitat, parisuhde ja alkoholi, väkivalta ja alkoholi.

Teema2. Miesten ja naisten eroavaisuudet; asenteiden, mielipiteiden ja käyttäytymisen erot seksuaalisuudessa sekä median merkitys

Kulttuurissa vallitsee ajattelutapa, joka määrittelee sukupuolen ja siihen liittyvät merkitykset tietynlaisiksi. Tätä prosessia voidaan kutsua sukupuolisosialisaatioksi, jolloin lapsi muodostaa itselleen käsityksen siitä että on tyttö tai poika ja alkaa käyttäytymään sukupuoliroolinsa odotusten mukaisesti. (Kinnunen 2001, 30 - 31.) Naiset ja miehet eroavat toisistaan biologisten tekijöiden mukaan, mutta sukupuoleen ja sen merkitykseen liittyy lisäksi paljon kulttuuriin sidoksissa olevia tapoja, käyttäytymistä, rooleja ja oletuksia siitä, mikä on ominaista naisena ja miehenä elämisessä. (Lehtonen 2003, 24 - 27.)

Murrosiässä tytöillä ja pojilla on tarve vahvistaa omaa sukupuoli-identiteettiään erityisesti kaveripiirissä. Naisten ja miesten sukupuoli-identiteetin muodostumiseen vaikuttaa suuresti julkinen media. Media luo ja muokkaa kuvaa tietynlaisesta naisesta ja miehestä. Erityisesti julkiset hahmot toimivat esikuvina murrosikäiselle nuorelle siitä, miltä naisen tai miehen tulee näyttää, pukeutua, käyttäytyä ja ajatella. On normaalia, että nuorella on esikuva, mutta ongelmaksi muodostuu median yliseksualisoitunut, kärjistynyt ja stereotyyppinen kuva sukupuolten eroista ja seksuaalisuudesta. Jos nuori ei saa tukea seksuaali-identiteetin kasvuun muualta kuin julkisen median kautta antamien vaikutteiden kautta voi se johtaa riittämättömyyden ja alemmuuden tunteisiin, mikä puolestaan alentaa nuoren itsetuntoa. (Väestöliitto 2011.)

Tämän teeman pitäjien tarkoituksena on järjestää noin 45min pituinen toiminnallinen tunti kyseisestä aiheesta. Teemaan sisällytettäviä aiheita ovat esim. anatomia, itseen tutustuminen, tyttöjen ja poikien erot, käyttäytyminen, stereotyyppiat, pukeutuminen, ilmeet, eleet, ajattelutapa, elämäntyyli, kaveruus-suhteiden vaikutus, naisen kehonkuva ja toiveet miehiin verrattuna. Koska medialla on valtava merkitys sukupuoliroolien jaottamisessa ja ymmärtämisessä (väärä kuva!) on aiheessa hyvä käsitellä myös median vaikutusta sukupuolien eroavaisuuksissa seksuaalisuuden näkemisessä ja ymmärtämisessä. Näitä aiheita voivat olla esim. mainonnan antamat ja synnyttämät väärät mielikuvat, mallien ihailu, julkkisten matkiminen, elokuvien antamat kuvat, internetin suuri vaikutus tänä päivänä, pornografian merkitys seksuaalisuuden ja sukupuolien eroavaisuuksien ymmärtämisessä ja väärinkäsitysten luomisessa (saatavilla liian helposti erityisesti internetin kautta).

Teema3. Seksuaalisuuden ilmentymät; elämäntavat, tyylit ja alakulttuurit

Oman seksuaalisen identiteetin hyväksyminen on edellytys omaan hyvinvointiin ja muiden hyväksymiseen. Seksuaalisella vähemmistöllä tarkoitetaan homo-, lesbo, bi- ja transeksuaalista väestöä, mutta myös kehitysvammaiset voidaan katsoa kuuluvan seksuaaliseen vähemmistöön. Vammaisuus voi vaikuttaa seksuaalisuuteen monin eri tavoin riippuen vammaisuuden vaikeusasteesta. Monesti seksuaalivähemmistöjen seksuaalisuus jätetään huomioimatta seksuaalikasvatuksessa.

Ei-heteroseksuaalisuudella viitataan ihmiseen, jolla on seksuaalisia tunteita samaa sukupuolta olevaa kohtaan. Homoseksuaalisuudella viitataan sekä lesbouteen että homouteen. Naisista seksuaalisesti pitäviä naisia kutsutaan usein lesboiksi ja miehistä seksuaalisesti pitäviä miehiä homoseksuaaleiksi. Myös naista, joka pitää naisista voidaan kutsua homoseksuaaliksi. Biseksuaalilla tarkoitetaan ihmistä, joka tuntee seksuaalista vetoa kumpaakin sukupuolta kohtaan. Intersukupuolisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan tilaa, jossa ihmisen sukupuoli ei määräydy fyysisten tekijöiden mukaan eivätkä sukupuoli-identiteetin tai yksilön sukupuolen ilmaisu rajaa hänen seksuaalista suuntautumistaan. Transsukupuolilla ihmisellä tarkoitetaan normatiivisten sukupuolirajojen ylittävää ihmistä, jolloin ihminen kokee kuuluvansa toiseen sukupuoleen kuin, mitä hän on anatomisesti. Transvestiitti kokee seksuaali-identiteettiin kuuluvan sekä mieheyttä että naiseutta ja tällöin ihminen tarvitsee toisen sukupuolen hahmoon siirtymistä, jotta kokee itsensä hyvinvoivaksi. (Seksuaalinen tasavertaisuus ry 2011, 2 - 3.)

Jukka Lehtonen tutki väitöskirjassaan ”Seksuaalisuus ja sukupuoli koulun käytännöissä”, miten seksuaalisuutta käsiteltiin opetuksessa ja opetusmateriaaleissa. Tutkimuksessa tuli ilmi, että ehkäisy- ja seksivaalistus keskittyy lähinnä eri sukupuolta olevien seksuaalisuuteen ja seurustelua, parisuhdetta tai perhettä käsiteltäessä kyseessä olivat aina esimerkit kahden eri sukupuolen perustamasta perheestä. (Lehtonen 2003.)

Tämän teeman pitäjien tehtävänä on järjestää noin 45min kestävä toiminnallinen teematunti seksuaalisuuden ilmentymät -aiheesta. Teemaan tulisi sisällyttää ajankohtaisista aiheista käsittely ja antaa nuorille ajatus siitä, että seksuaalisuus koskee myös muita kuin heteroita ja se on tärkeä asia jokaiselle huolimatta siitä minkälainen terveys/perhetausta (sateenkaariperheet) nuorella on. Aiheita sisällytettäväksi ovat esim. seksuaalisuuden eri muodot (vammaisuus, homo, bi, trans, lesbo, hetero), sukupuolivähemmistöt, stereotyyppiat, sateenkaariperheet, ennakkoluulot, suvaitsevaisuuden kasvatusta, itsensä toteuttaminen, mitä haittaa kenellekään?, kehitysvammaisuus, seta).

Teema4. Kulttuurin merkitys seksuaalisuudessa

Suomi on monikulttuurinen maa ja Suomeen on viimeisten vuosikymmenien aikana muuttanut paljon ihmisiä, eri kansallisuuksista ja eri uskonnoista, jotka tuovat omat kulttuuriset ja uskonnolliset piirteensä mukanaan Suomen kulttuuriin. Sukupuolisuuden ja seksuaalisuuden käsitteiden merkitys ja niiden ymmärtäminen ovat kulttuurisidonnaisia: Kulttuuri sisältää yhteiskunnan ja yhteisön ihmiskuvan, arvot, normit myytit, tabut ja asenteet, jotka ovat sillä hetkellä vallassa ja jotka ovat tyyppillisiä kullekin kulttuurille. (Ilmonen & Nissinen 2006, 23 - 24.) Sukupuoliroolilla, perheellä, suvulla ja suvunjatkamisella on monessa kulttuurissa enemmän merkitystä kuin mitä niillä on suomalaiselle nuorelle.

Länsimaissa arvostetaan yksilöllisyyttä terveyttä, henkilökohtaista eheyttä ja olemassaoloa ja ne ovat ensisijaisia ja ihmisoikeuteen perustuvia arvoja. Toisissa kulttuureissa ne voivat olla kuitenkin täysin merkityksettömiä tai toissijaisia esimerkiksi naisen asema ja oikeudet kulttuureissa, joissa nainen on alempiarvoisempi kuin mies. Näissä kulttuureissa perheen kunnia on tärkeämpi asia kuin tasa-arvo, yksilön seksuaalisuus ja niiden oikeuksien kunnioittaminen.

Uskonto määrittelee monella tavalla sen, mitä käsityksiä seksuaalisuuteen ja seksuaalietiiikkaan liitetään. Uskonto vai vaikuttaa ihmisten pukeutumiseen, käyttäytymiseen parisuhteessa ja seksuaalisuuden ilmaisemiseen ja sen perusteella voidaan ottaa jopa kantaa puolison valintaan. Naisten pitämät hunnut Islam - uskonnon maissa ovat esimerkkejä siitä kuinka yhteiskunta ja uskonto voi säädellä seksuaalisuuden ilmentymistä. (Hallenberg 2008, 82 - 83.)

Tämän teeman pitäjien tehtävänä on järjestää toiminnallinen noin 45minuuttia kestävä tunti, jossa käsitellään kulttuurin vaikutusta nuorten seksuaalisuuden ymmärtämiseen, oppimaan ymmärtämään eri kulttuureista ja uskonnoista tulevien nuorten seksuaalisuuden näkemisen erilaisuutta. Näitä aiheita voivat olla: rasismi, kulttuurilliset erot sukupuolten tasa-arvon suhteen, eri seksuaaliterveystieto maittain tai ei ollenkaan opetusta, suvaitsemattomuus monissa maissa mm. esiaviolliseen seksiin, uskonnolliset ja perheen kunniaongelmat, kunniaväkivalta, suvun merkitys, väärinkäsitykset.

Teema5. Rakkauden ja romantiikan merkitys seksuaalisuudessa sekä ehkäisy

Rakkauteen kuuluvat ystävyys, kumppanin kunnioitus, hellyys, kiinnostus kumppanin asioita ja tunteita kohtaan sekä niiden asioiden huomioiminen ja muistaminen, jotka ovat tärkeitä toiselle ihmiselle. Parisuhteessa rakkauteen tulee mukaan seksuaalisuus, romantiikka ja intohimo. Rakkauden ja ystävyuden pohja rakentuu jo lapsuudessa omien kokemusten kautta, minkä kautta ihminen hakeutuu omien toiveiden ja tarpeiden mukaiseen vastavuoroiseen parisuhteeseen. Seksuaalisuus koetaan tärkeäksi osaksi parisuhdetta. Se antaa ihmiselle mielihyvää ja tunteen siitä, että on rakastettu ja haluttu. (Kumpula, S & Malinen, V 2006, 370.)

Rakkauskäsitys on sidoksissa ikään, kehitysvaiheeseen ja kokemustaustaan. Nuori kokee ihastumisen ja rakastumisen tunteita usein ensimmäistä kertaa elämässään muita kuin omia perheenjäseniä ja ystäviä kohtaan. Ihastuminen koetaan positiiviseksi ja ihanaksi tunteeksi, mutta rakkauden tunteisiin suhtaudutaan vakavina ja ainutlaatuisina. Seurustelu on yhdessä olemista, rakastamista ja toisen välittämistä. Seurusteluvaiheessa harjoitellaan seurustelulle ja parisuhteelle ominaisia asioita sekä opitaan hallitsemaan omia tunteita ihastumiseen, rakastumiseen, riitelystä, uskollisuuteen ja mustasukkaisuuteen liittyen. Yli puolet nuorista uskoo seurustelun johtavan avioliittoon ja perheen perustamiseen tulevaisuudessa. Nuorten suurimpia pelkoja seurusteluun ja rakastumiseen liittyen on, että ei saa vastakaikua tunteilleen, ei kelpaa omana itsenään, ei löydä sitä oikeaa, ei ole tarpeeksi hyvännäköinen tai ei ole tarpeeksi kokenut. Myös pettymyksen tunteita pelätään. Nuoret kokevat usein paineita seurustelusta ja sen aloittamisesta etenkin kaveripiirin kesken. (Demi 2010.) Nuoren tulee ymmärtää, että parisuhteessa ja toisen rakastamisessa on kyse myös toisen kunnioittamisesta, joihin kuuluu toisen rakastaminen ja romantiikka, mutta myös vastuun ottaminen parisuhteeseen ja seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa ja niistä huolehtimisessa.

Tämän teematunnin pitäjien tehtävänä on järjestää noin 45min pituinen tunti kyseisestä aiheesta. Tänä vuonna seksuaaliterveyskasvatuspäivään halutaan liittää rakkauden ja romantiikan merkitys seksuaalisuudessa, mitä harvoin käydään läpi seksuaalikasvatustunneilla. Seksuaalisuuden tulee parisuhteessa kuitenkin perustua toisen kunnioittamiseen ja rakastamiseen, joten tätä aihealuetta tulisi käsitellä enemmän seksuaalikasvatuksen puitteissa. Teemaan sisältyy rakkaus ja romantiikka - aiheen lisäksi ehkäisy ja seksitaudit, koska nuorten parisuhteeseen kuuluu myös vastuunottaminen molempien seksuaaliterveydestä, joihin kuuluvat ehkäisy ja seksitautien ehkäisyn merkityksen ymmärtäminen ja valistus.

Teemaan sisällytettäviä aiheita ovat esim. terveen rakkauden polku, tykkääminen, ihastuminen, minä & sinä & me, asiaa parisuhteesta, seksin merkitys rakkaudessa, toisen kunnioittaminen, miten tutustua toiseen, missä tutustua, miten päättää suhde, mikä on romanttista naisten ja miesten mielestä. Seksitaudeista voidaan kerätä tietoa ja kuvia (esim. tautipesä-nurkka), yleisyys ja miten saa, mikä hoito, minne mennä, jos epäilee, yhteystiedot/esite, jossa puh. nro ajanvaraukseen ja paikka, tautilorun keksiminen, kenen vastuulla, testit, tietokilpailu, tilastoja Hkista. Ehkäisyasioihin liittyviä aiheita: Spr:n kondomiajokortti, ns. kortsuluola: kondomin tärkeydestä puhuminen (→tarvitaan spr: kondomiajokorttivalineet), ilmaisia kortsuja, tietoa kondomin käytöstä, lappunen mistä lisää (netistäkin voi tilata, monet nuoret eivät kehtaa käydä itse ostamassa → ei saa olla esteenä ehkäisylle), ehkäisyvälineiden esittely, jälkiehkäisy, kesäkumi, kesäkumibiisit, eka kerta, raskaus, abortti.